



L'educació al llarg de la vida a Barcelona:
educació post-obligatòria i pràctiques educatives comunitàries

Institut d'Estudis Regionals i Metropolitans de Barcelona- IERMB,
Desembre 2017

**Títol: L'educació al llarg de la vida a Barcelona: educació post-obligatòria
i pràctiques educatives comunitàries**

Autor: Albert Sánchez-Gelabert

Assessors:

Fernando Antón

Marina Elias

Ricard Gomà

Sheila González Motos

Rafa Merino

Institut d'Estudis Regionals i Metropolitans de Barcelona
Parc de Recerca, Mòdul A
Universitat Autònoma de Barcelona
08193 Cerdanyola del Vallès, Barcelona, Spain.

<https://iermb.uab.cat/>

Introducció	1
1. L'educació al llarg de la vida	1
1.1. <i>L'educació al llarg de la vida: de què parlem?</i>	2
1.2. <i>Quan l'espai importa.....</i>	6
1.3. <i>Educació i efecte barri: algunes evidències</i>	8
2. La població adulta de la ciutat de Barcelona	10
2.1. <i>Els nivells educatius de la població major de 16 anys</i>	11
2.2. <i>Taxes d'atur de la població per districte.....</i>	13
2.3. <i>Renda familiar disponible</i>	15
2.4. <i>Població estrangera resident</i>	15
2.5. <i>Índex de vulnerabilitat urbana</i>	16
2.6. <i>Diferents realitats socials, diferents realitats educatives?</i>	17
3. L'educació al llarg de la vida: una aproximació a la ciutat de Barcelona.....	19
3.1. <i>L'educació post-obligatòria formal.....</i>	19
3.1.1. <i>La Formació Professional a Barcelona</i>	25
<i>Mapa educatiu: els centres d'FP.....</i>	25
<i>Alumnes: evolució de la matrícula</i>	28
<i>Aprofundint en l'oferta: les especialitats i la mirada territorial</i>	34
<i>El perfil d'estudiants</i>	40
<i>Resultats educatius</i>	50
<i>La Formació Professional a Barcelona: tensions, reptes i propostes</i>	54
3.1.2. <i>La Formació de Persones Adultes a Barcelona</i>	58
<i>Mapa educatiu: els centres de formació d'adults</i>	60
<i>Alumnes: evolució de la matrícula</i>	65
<i>Aprofundint en l'oferta: els tipus d'ensenyaments i la mirada territorial</i>	74
<i>El perfil d'estudiants</i>	81
<i>Resultats educatius</i>	84
<i>La Formació de Persones Adultes a CFA: tensions, reptes i propostes</i>	93
3.2. <i>Una mirada àmplia a l'educació a Barcelona</i>	98
3.2.1. <i>L'univers educatiu de la ciutat</i>	98
<i>Centres cívics: programes formatius</i>	101
<i>Enfortiment del model comunitari</i>	106
<i>El territori com a oportunitat: franja Besòs i educació.....</i>	109
4. Formació al llarg de la vida a Barcelona: tensions, reptes i propostes	119
Referències bibliogràfiques.....	128
Annexes.....	133
<i>Annex 1. Programes formatius segons àmbits</i>	133
<i>Annex 2. Classificació dels CFA segons percentatge de matrícula</i>	134
<i>Annex 3. Iniciatives i programes de treball coordinat.....</i>	135

Introducció

1. L'educació al llarg de la vida

Una sèrie de canvis recents han configurat noves realitats socials i noves formes de relació on l'educació i l'aprenentatge esdevenen cada cop un element de més centralitat en les nostres vides. L'expansió educativa dels darrers anys, la ràpida inclusió de les noves tecnologies de la informació i comunicació en tots els àmbits socials i l'esclat de la crisi econòmica, entre d'altres, han evidenciat la necessitat de l'educació i la formació per fer front a situacions -cada cop més freqüents- de precarietat i d'exclusió social, especialment entre col·lectius més vulnerables.

En aquest context, les noves tecnologies de la informació i comunicació vehiculen no només les nostres relacions socials sinó que esdevenen centrals en tots els altres àmbits de la vida social, com per exemple, l'economia, la cultura, l'educació, el treball, etc. L'educació i l'adquisició de coneixements i competències són, per tant, mecanismes cada cop més importants de *posicionament* social i el principal instrument de mobilitat social al nostre país. En aquest sentit, l'esclat de la crisi econòmica fa més de 10 anys, ha evidenciat un nou escenari on l'educació esdevé una condició cada cop més necessària -tot i que no suficient- per fer front a les situacions de precarietat i exclusió social.

Els beneficis de la participació en programes formatius transcendeixen el nivell pròpiament cognitiu o de coneixements i tenen un impacte positiu en molts altres àmbits com la salut, el benestar, la satisfacció pròpia, la ciutadania o en l'enfortiment dels vincles socials, entre molts d'altres (Findsen & Formosa, 2011; Osborne, 2014; Zunzunegui, Alvarado, Ser, & Otero, 2003). És, per aquest motiu, que esdevenen un pilar fonamental per fer front als nous reptes que planteja la societat en el futur.

La centralitat de l'educació en la societat actual *dibuixa* un nou panorama que requereix repensar l'educació com un procés constant i sostingut que prengui una nova magnitud que desbordi la concepció actual centrada en un moment vital (etapa inicial), en un lloc determinat (escola) i amb una orientació o lògica acreditativa (formalitat). Repensar, per

tant, l'educació des de perspectives més àmplies que incloguin diversos espais, programes i formes d'ensenyament al llarg de la vida de les persones.

És, doncs, prioritari que l'educació al llarg de la vida esdevingui una de les eines i processos per a l'adquisició de les noves competències bàsiques i que respongui a les demandes que puguin emergir en un futur. Cal però, al mateix temps, una concepció més àmplia d'educació que reconegui múltiples espais, formes i institucions vinculades als processos d'aprenentatge.

1.1. L'educació al llarg de la vida: de què parlem?

Aquesta necessitat formativa dibuixa un nou panorama que requereix repensar l'educació com un procés constant i sostingut que prengui una nova magnitud que desbordi la concepció actual centrada en un moment vital (etapa inicial), en un lloc determinat (escola) i amb una orientació o lògica acreditativa (formalitat).

La concepció d'educació centrada en l'etapa inicial, ha comportat que vagi perdent pes al llarg del cicle vital dels individus esdevenint l'edat un factor decisiu en la participació en els processos d'aprenentatge. Tal i com han posat de manifest algunes recerques són els individus de més edat (majors 60 anys) els que menys participen en tot tipus de formació; ja sigui formal, informal o no formal (Lido, Osborne, Livingston, Thakuriah, & Sila-Nowicka, 2016).

Aquesta nova *mirada* més àmplia i extensa de l'educació requereix una definició conceptual. El concepte *educació permanent* inclou processos educatius que involucren individus en diferents moments del cicle vital ja siguin infants, adolescents, adults i gent gran. L'*educació de persones adultes* s'inscriu, per tant, dins d'aquesta anomenada educació permanent (Ayuste, Casamitjana, Ferrer Puig, Formariz, & Massot, 2009).

Serà necessari, doncs, primer de tot -i breument- definir quin és el punt de partida en aquest treball. L'objectiu és identificar alguns elements que ens permetin trobar elements distintius i dimensions específiques d'allò que anomenen *educació al llarg de la vida*. L'objectiu que aquí es proposa no és encetar un debat teòric sobre les diferents formes d'educació sinó que és posar de manifest marcs de referència i punts de partida.

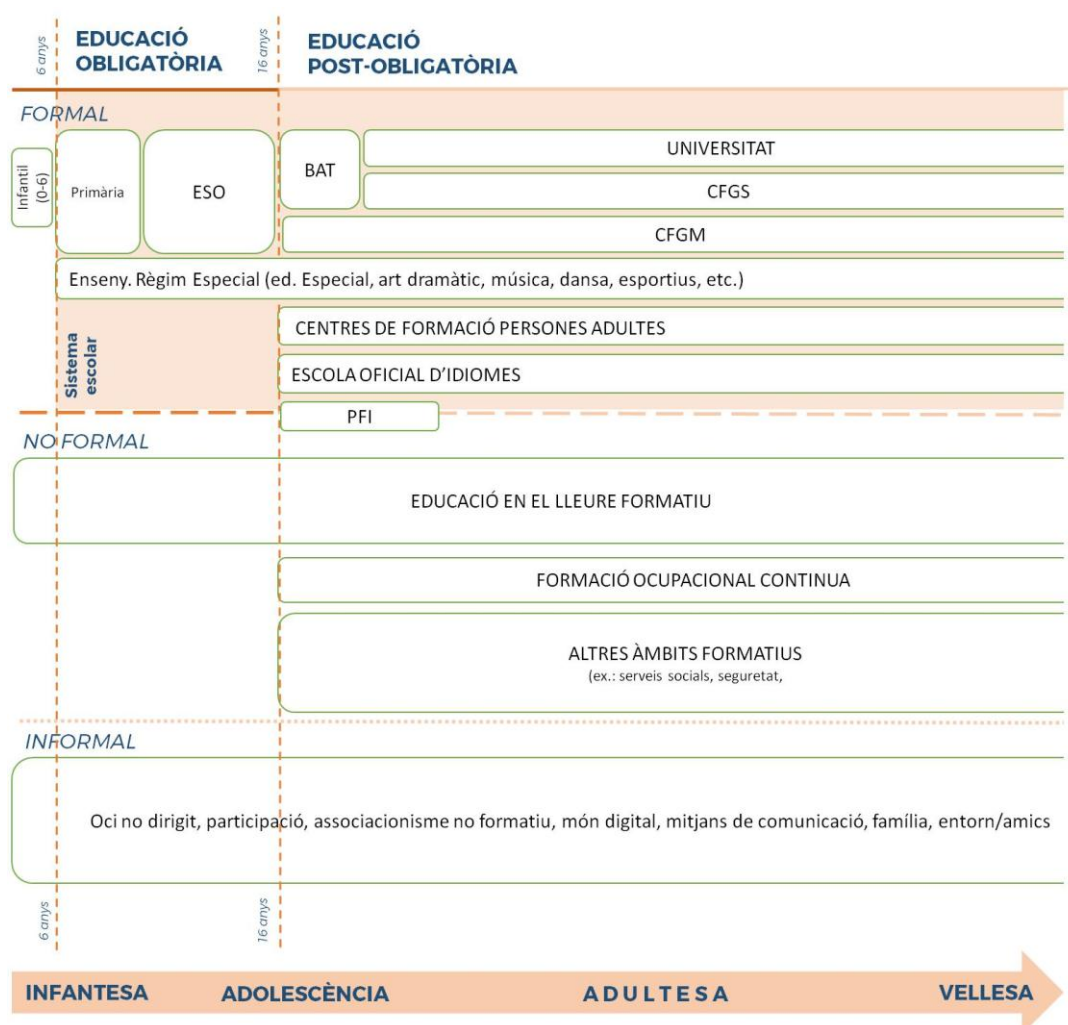
Partint dels treballs clàssics de Coombs i col·legues (Coombs, 1968; Coombs & Ahmed, 1974) a mitjans dels anys 70 es comença a consolidar la distinció entre 3 categories bàsiques d'educació: formal, no formal i informal.

Aquesta distinció ha suposat un punt de partida d'un gran nombre de recerques posteriors (Comissió de les Comunitats Europees (CCE), 2000); tot i això, no són pocs els treballs que han volgut matisar i aprofundir en aquesta distinció aportant debats, en molts casos, pertinents, necessaris i interessants (Colom Cañellas, 2005; Trilla Bernet, Gros, López, & Martín, 2003).

Així, tot i la necessitat de conceptualització i, per tant, trobar elements específics de cada tipus d'ensenyament, cal advertir que les línies divisòries entre els tipus d'*educació* no són sempre tant clares com *a priori* seria desitjable. Les principals diferències corresponen al nivell d'organització i estructura de l'ensenyament, la intencionalitat del procés formatiu o si s'obté una titulació oficial al acabar l'ensenyament. D'aquesta manera, emmarcant les 3 categories bàsiques d'educació en el marc normatiu del sistema educatiu, poden *situar* els diferents ensenyaments en el següent esquema conceptual (gràfic 1).

En primer lloc, s'identifica l'*educació formal* com el tipus d'educació amb un nivell més alt d'estructura, organització i intencionalitat. L'altre fet específic i distintiu és que condueix a l'obtenció d'un títol oficial del sistema educatiu reglat. En el nostre context, es podria assimilar aquest tipus d'educació com aquell que es duu a terme en el sistema escolar i que condueix a l'obtenció d'un títol oficial (franja superior ombrejada del gràfic 1). S'hi troben, per tant, els ensenyaments obligatoris i post-obligatoris que condueixen a algun tipus d'acreditació oficial com per exemple: l'educació secundària, Batxillerat, Cicles Formatius, Universitat, la xarxa de Formació de Persones Adultes, els ensenyaments d'idiomes a les Escoles Oficials o els ensenyaments oficials de règim especial (art dramàtic, música, dansa, esportius, d'educació especial, etc.).

Gràfic 1. Tipus d'aprenentatges segons nivell de formalitat



Font: Elaboració pròpia

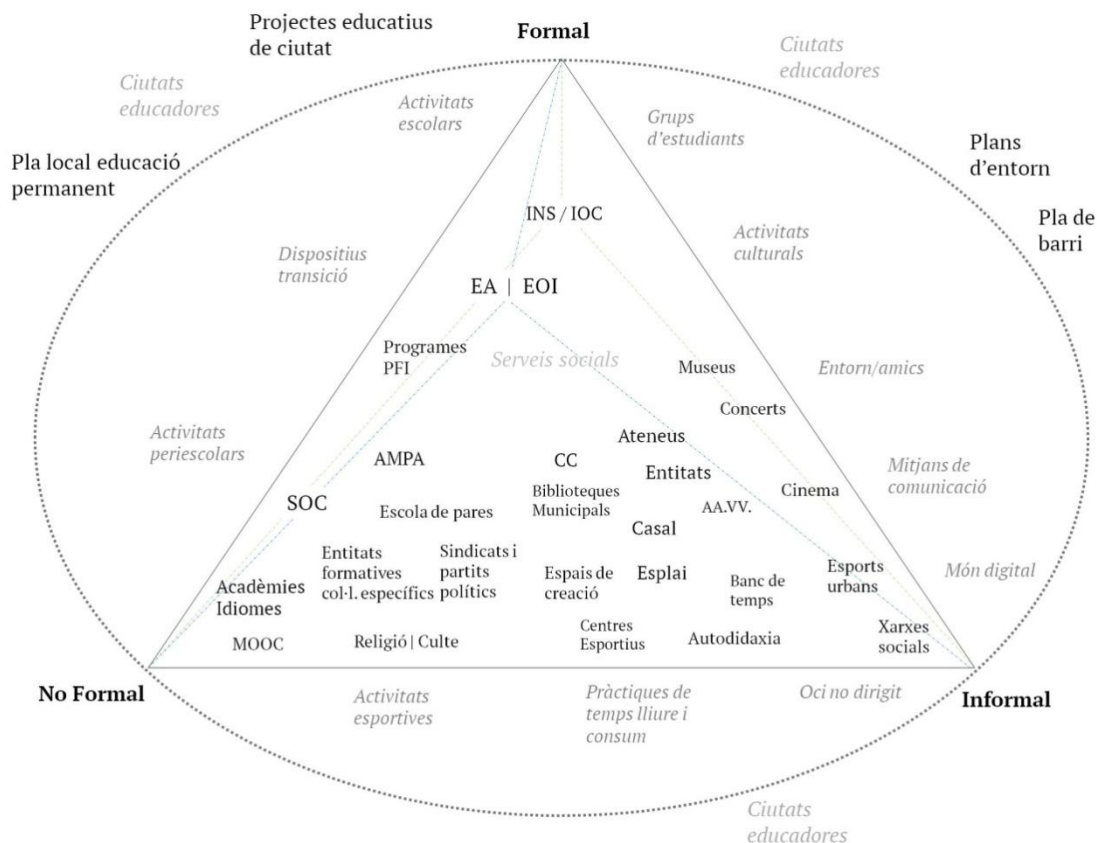
D'altra banda, sota l'etiqueta d'*educació no formal*, s'identifiquen aquelles activitats formatives que també poden presentar un alt grau d'organització i estructura però que, a diferència de l'educació formal, no condueixen a una acreditació o títol oficial dins el sistema educatiu reglat. Dins d'aquest tipus d'educació no formal és on hi trobem un nombre més elevat d'activitats degut a la diversitat de programes i activitats educatives en funció dels objectius o finalitats, mètodes (presencialitat, virtualitat, semipresencialitat, etc.), destinataris (joves, adults, jubilats, dones, infants, etc.), àmbits¹ (ocupacional, educatiu, salut, etc.), entitats o organismes organitzadors (públic, privat, ONG's), tipus de gestió, etc...

¹Com a exemple d'aquesta diversitat a l'annex 3 es fa un recull d'algunes de les opcions formatives segons àmbits.

En darrer lloc, referent a l'aprenentatge informal comprendria un procés d'aprenentatge que es duu a terme al llarg de la vida i no és –necessàriament– intencional². Comprendrien, per tant, l'adquisició de competències i habilitats a partir de les experiències i interaccions diàries no (sempre) dins d'un marc educatiu. Degut a aquest caràcter interactiu, transversal i a la multiplicitat d'institucions involucrades (família, entorn, amics, etc.) algunes aproximacions antropològiques han comparat i assimilat aquesta *educació informal* al procés de socialització (Cohen a Scribner & Cole, 1982).

Un altre dels elements que fan més complexa aquesta distinció en el nostre context és el nombre d'institucions, entitats, grups, organitzacions involucrades en els diferents processos d'aprenentatge ja sigui formal, no formal i informal (gràfic 2).

Gràfic 2. Institucions i espais formatius segons tipus d'ensenyaments



Font: Reelaboració i adaptació de la classificació original realitzada per Rafael Merino

² Aquesta associació del caràcter no intencional i asistemàtic de l'educació informal, ha estat críticat per diversos autors. Per aprofundir en aquest debat és interessant l'aportació de Trilla (Trilla Bernet et al., 2003).

En l'intent temptatiu de conjugar la distinció conceptual entre els tres tipus de formació i la realitat del nostre context, es dibuixa un conjunt dens i atapeït d'actors i agents educatius que juguen un paper en el procés d'aprenentatge emmarcats en un territori determinat. És, en el procés de contextualitzar els fenòmens educatius en els contextos i entorns on s'inscriuen, que alguns autors han destacat la necessitat d'introduir la noció i importància de l'*espai* (ja sigui barris, ciutats, districtes, etc.) i la seva relació amb dinàmiques socials en general i aspectes educatius, en particular (Brattbakk, 2014; Gulson & Symes, 2007; Tickamyer, 2000).

1.2. Quan l'espai importa

Són moltes les reivindicacions que proposen la incorporació de l'*espai* per a comprendre i analitzar els processos i relacions socials contemporànies. Una d'aquestes veus reivindica les múltiples concepcions de l'*espai* per a la recerca social: com a contenidor i teló de fons d'acció social; com a conjunt de factors causals que configuren l'estructura i el procés social i, al mateix temps, com a manifestació territorial identificable de relacions socials i pràctiques que defineixen un entorn particular (Tickamyer, 2000).

La importància de la introducció d'aquest apropament rau en el fet que condiciona la morfologia de la ciutat i les característiques condicionen la vida de la gent que hi viu. Alhora, també és un espai on la població resident que hi habita li *dona forma* a través de diversos processos socials. Per tant, és alhora causa i conseqüència de molts processos i fenòmens socials: no només esdevé un marc o context d'oportunitats que condiciona la vida dels seus habitants sinó que, al mateix temps, és un resultat de les accions i els processos socials d'aquests mateixos habitants que hi resideixen.

Un gran nombre de recerques han posat de manifest que l'espai i la zona de residència esdevenen cabdals ja que té conseqüències en molts àmbits de la vida social com, per exemple, en indicadors ocupacionals i socioeconòmics (Andersson, 2004; Brattbakk & Wessel, 2013), de salut i benestar (Galster, 2012) o, entre els educatius, en l'assoliment educatiu, (Bernelius & Kauppinen, 2012), l'abandonament escolar (Schoon & Lyons-Amos, 2017) o en la graduació segons els itineraris postobligatoris (Kauppinen, 2008), entre d'altres.

Des de la recerca social, s'ha anomenat *efecte barri* a aquest fenomen segons el qual el lloc de residència dels individus ofereix un context d'oportunitats que difereix dels que ofereixen altres zones de residència. Això dificulta, al seu torn, la possibilitat d'escollir la zona de residència i ascendir socialment.

Els efectes són especialment importants entre els joves que resideixen en les àrees més desfavorides (Schoon & Lyons-Amos, 2017). El context d'oportunitats local i l'entorn de socialització secundària s'apunten com els elements més significatius que influeixen i configuren els itinerari que els joves acaben duent terme. Tot i això, els autors mostren l'heterogeneïtat de *respostes* en front a situacions socioeconòmiques adverses deixant entreveure (cert) marge d'actuació i agència per part dels joves. Així, conclouen, és de cabdal importància integrar factors a diferents nivells per entendre la transició a la vida adulta; ja siguin de caire més estructural -família i context d'oportunitats- o elements individuals -elecció i planificació individual- (Schoon & Lyons-Amos, 2016).

Algunes recerques identifiquen diversos mecanismes explicatius segons els àmbits en els que operen –interactius, ambientals, geogràfics o institucionals (Galster, 2012)- o si són interns o externs al barri (Brattbakk & Wessel, 2013; Manley & van Ham, 2012). Seguint aquesta darrera classificació, existeixen mecanismes que actuen a través de la interacció de diferents actors dins del barri de residència. Aquestes interaccions configuren i poden influir en les normes, actituds, expectatives i comportaments dels joves. Alguns d'aquests mecanismes interactius són, per exemple, el contagi social, socialització col·lectiva, xarxa social (feblesa-fortalesa de la xarxa), cohesió i control social o privació relativa, entre els més rellevants.

D'altra banda, referent als mecanismes externs, aquests fan referència a les relacions entre els barris i els entorns més pròxims destacant mecanismes com l'estigmatització del barri, la *dissonància* espacial (proximitat, dificultats d'accessibilitat –espacial o de xarxa de transport públic-) o els recursos i serveis públics (proximitat, desigual oferta, accessibilitat i connexions dels serveis públics de la zona).

Tot i que tots aquests mecanismes operen en diversos àmbits de la vida social i estan imbricats i interrelacionats, aquí ens centrarem en les conseqüències que poden tenir en temes educatius i formatius.

1.3. Educació i efecte barri: algunes evidències

Les recerques s'han dut a terme majoritàriament als EUA i, més recentment, s'han anat realitzant investigacions en el context europeu. Tot i que els resultats mostren l'existència d'un impacte del context de residència en el nivell educatiu assolit de la població, els mecanismes i la importància relativa del context romanen encara poc clars (Gotham, 2003; Kauppinen, 2008).

Una recerca recent a la ciutat de Barcelona, mostrava com les oportunitats i els resultats educatius dels infants i joves són diferents entre els diferents districtes de la ciutat (González-Motos, Sanchez-Gelabert, & Sintès, 2017). Els resultats mostren una distribució territorial diferencial de diversos indicadors educatius com la participació en etapes postobligatòries, la taxa de repetició, itineraris educatius diferenciats, resultats educatius o l'oferta d'activitats de lleure educatiu, entre d'altres. Així, les característiques socioeconòmiques i demogràfiques de la població d'un districte sembla tenir un impacte en els resultats acadèmics i l'assoliment dels joves; sent aquells districtes amb major nivell de complexitat social³, els que presenten pitjors resultats educatius.

D'altra banda, una recerca realitzada a l'àrea metropolitana de Barcelona analitza els efectes de la segregació residencial en el nivell educatiu assolit i en la qualitat ocupacional dels joves (Porcel, Costa, Fernández, & Navarro, 2011). Pel que fa al nivell formatiu assolit, els autors destaquen la influència de l'origen social dels joves (categoria professional i nivell d'estudis dels progenitors) i, en menor mesura, l'edat i la llengua. La incorporació de la dimensió territorial mostra que aquesta incidència és diferencial segons les àrees residencials dels joves. L'impacte d'aquesta dimensió *socioresidencial*, en canvi, es *dilueix* quan s'analitza la qualitat ocupacional; on l'edat i el nivell formatiu dels joves pren un paper més rellevant.

Aquests resultats posen de relleu la importància de l'àrea de residència que defineix un context d'oportunitats diferencial dels joves. La importància rau en el fet que aquest context o estructura d'oportunitats no només té un impacte en els resultats educatius

³ Diversos indicadors són analitzats per a definir aquells districtes amb més complexitat com per exemple, percentatge de població immigrant, major nivell de renda, taxa d'atur o nivell d'estudis de la població residents, entre d'altres.

sinó que també afecta els estils de vida i les experiències culturals i d'oci dels joves residents en aquella àrea. D'aquesta manera, l'àrea de residència emergeix com una mesura de desigualtat entre els joves (Shildrick, 2006). És, doncs, de cabdal importància la incorporació de variables referides a l'entorn social dels joves i d'elements que permetin aprofundir en l'impacte d'aquestes relacions *barri-resultats educatius* dels joves.

Tot i la gran influència del context global i les dinàmiques de globalització que té un impacte en les oportunitats dels laborals i educatius dels joves, algunes recerques apunten que encara hi ha *marge de maniobra* a nivell local on el paper de la ciutat és determinant per a canviar aquestes lògiques globals (Fraser, Batchelor, Li, & Whittaker, 2017).

Alguns autors adverteixen que els efectes de les condicions socioeconòmiques del barri en els resultats educatius no són efectes directes sinó que operen a través dels contextos escolars (Galster, 2012; Kauppinen, 2008; Sykes & Musterd, 2011). Quan exploren la influència del barri i de l'escola per separat, es posa de manifest que tenen un efecte en els resultats educatius del barri. Tot i això, quan s'analitza la influència simultàniament, l'efecte del barri disminueix i perd la seva importància (Sykes & Musterd, 2011). D'aquesta manera, afirmen, és necessari incorporació del mapa educatiu de l'entorn i del context escolar per tal de no sobreestimar el context del barri en els resultats educatius dels joves.

Aquestes recerques postulen que la composició social dels barris poden diferir de la composició social dels centres educatius reduint o incrementant la complexitat d'aquests centres depenent de diversos factors a nivells diferents: polítiques públiques educatives locals (zonificació escolar, beques, etc.) o estratègies familiars de tria de centre (efecte fugida), per exemple, poden jugar un paper rellevant en aquesta dissonància barri-escola afavorint o inhibint l'existència de centres d'alta complexitat.

Són molt pocs els treballs que han analitzat l'efecte barri en la participació en programes formatius entre persones adultes en el context català. A nivell europeu, en canvi, algunes recerques han analitzat la participació de persones adultes en diferents programes formatius en contextos urbans (Lido et al., 2016). Aquests conclouen, entre

d'altres, la importància de la proximitat simbòlica: el fet de sentir-se segur - especialment entre les dones- i el sentiment de pertinença a l'àrea geogràfica com a factor que afecta a la participació en programes de formació entre els adults (Lido et al., 2016).

Seguint, per tant, aquest línia de recerca, el que aquí es proposa és fer una aproximació a l'educació al llarg de la vida a la ciutat de Barcelona introduint, sempre que sigui possible, una dimensió territorial. A partir de l'anàlisi de les dades educatives de la ciutat, es pretén identificar quines són les principals característiques i oportunitats que ofereixen en concret la xarxa de Formació Professional i la xarxa de centres d'educació per a persones adultes. Amb aquest objectiu, s'anàlisi s'estructura en 4 grans blocs: mapa educatiu (centres), alumnes (matrícula), perfil d'estudiants i resultats educatius.

D'altra banda, en un darrer bloc es fa petita aproximació a l'educació no formal. En concret, s'explora l'evolució en els darrers anys dels programes formatius que es realitzen als centres cívics i el perfil de l'alumnat en aquests programes. En darrer lloc, s'exploren noves iniciatives formatives sorgides en el context actual des d'una en contextos de major vulnerabilitat.

Per tal d'introduir una dimensió territorial, les anàlisis –sempre que ha estat possible- s'han analitzat circumscrites en els districtes pertinents. És, per aquest motiu, que abans és necessari identificar les característiques socioeducatives dels districtes identificant, així, les *condicions d'educabilitat* de cadascun d'aquests entorns.

2. La població adulta de la ciutat de Barcelona

La interrelació, per una banda, de les característiques socioeducatives de la població resident en un territori i, d'altra banda, els resultats educatius entre els infants i joves s'ha posat de manifest en un gran nombre de recerques. Alguns investigadors s'han referit al *cercle pervers de la pobresa* com aquesta relació circular entre pobresa infantil i incidència negativa sobre les condicions d'educabilitat (Garcia-Alegre, 2014).

Aquestes situacions de pobresa poden tenir conseqüències entre els joves que viuen en entorns més desfavorits tenint una afectació tant a nivell individual, emocional o

socioeducatiu. Com vèiem més a dalt, la socialització col·lectiva, el *contagi* social, la feblesa o fortalesa de la xarxa d'iguals, etc. poden estar tenint un impacte en les condicions materials, en les normes de comportament o en les expectatives educatives.

En aquest context, és important, doncs, l'anàlisi de les característiques dels entorns de residència per tal de tenir una aproximació a aquestes *condicions d'educabilitat*. Indicadors com la realitat educativa i laboral de la població o la vulnerabilitat socioresidencial són elements que poden condicionar les realitats i necessitats educatives de la població així com la participació en diferents programes. Al mateix temps, el coneixement d'aquestes diferents realitats territorials ha de permetre identificar quines són les necessitats formatives i les zones d'actuació prioritària així com si l'oferta formativa destinada a la població adulta s'adapta a les seves necessitats.

2.1. Els nivells educatius de la població major de 16 anys

Referent al nivell educatiu de la població major de 16 anys, s'observa que, per al conjunt de la ciutat de Barcelona l'any 2015, gairebé 1 de cada 4 habitants (24,7%) tenia només nivells educatius bàsic⁴. D'altra banda, aquest percentatge augmentava fins gairebé un terç dels residents a Barcelona (29,4%) referent als que tenen algun títol d'estudis superiors.

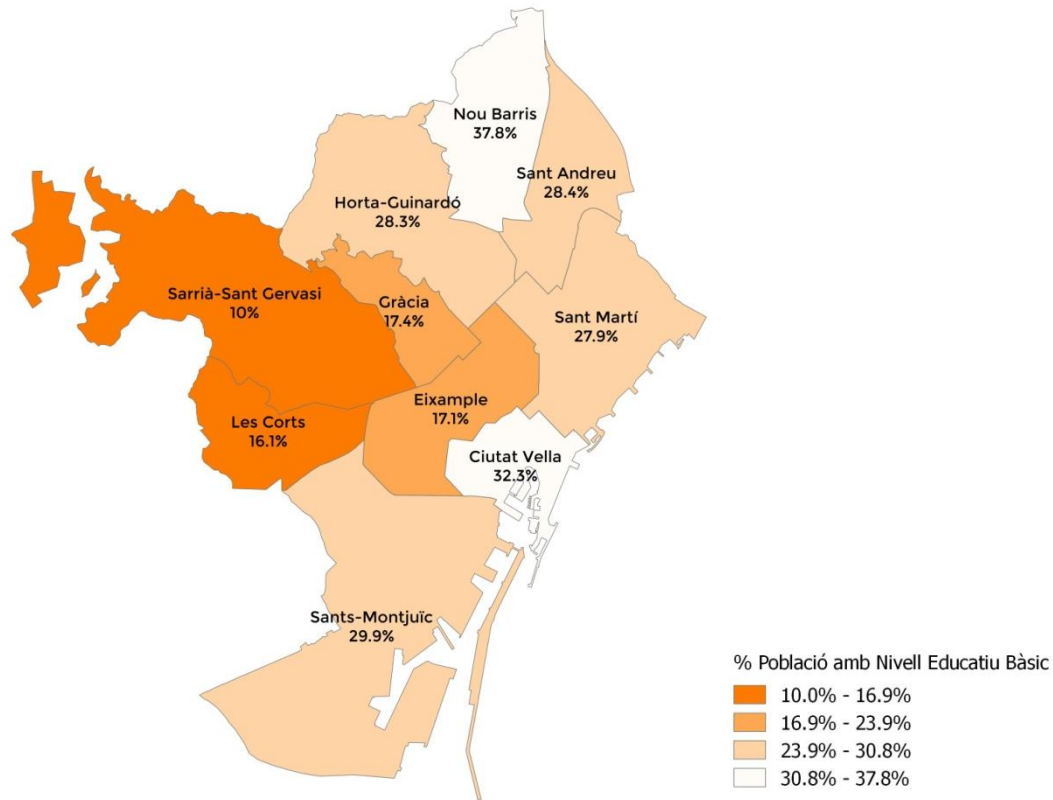
Aquesta realitat, però varia si fem una aproximació més detallada i incorporem una mirada territorial. Tal i com s'observa al mapa 1, als districtes de Nou Barris (37,8%) i Ciutat Vella (32,3%) el percentatge de població amb estudis bàsics supera en escreix la mitjana de la ciutat de Barcelona. Districtes com Sants-Montjuïc (29,9%), Sant Andreu (28,4%), Horta-Guinardó (28,3%) i Sant Martí (27,9%) se situen també lleugerament per sobre de la mitjana de la ciutat.

D'altra banda, són els altres quatre districtes que estan lluny d'aquest indicador: Gràcia (17,4%), Eixample (17,1%), Les Corts (16,1%) i, en darrer lloc, Sarrià-Sant Gervasi

⁴Sense estudis, estudis primaris, certificat d'escolaritat o EGB.

(10,0%) presenten un percentatge de població amb nivells baixos, molt per sota del 24,7% de Barcelona.

Mapa 1. Percentatge de la població major de 16 anys amb Nivell Educatiu Bàsic⁵



Font: Elaboració pròpia a partir de les dades del Servei d'estadística de l'Ajuntament de Barcelona | Any 2015

Si ens centrem en la població amb estudis universitaris, la realitat mostra patrons diferencials similars (taula 1): districtes amb uns percentatges de població amb estudis universitaris molt per sobre al del conjunt de la ciutat (29,4%). Així, mentre que al districte de Sarrià-Sant Gervasi, gairebé la meitat de la població té un títol universitari (49,6%), en el cas de Les Corts, Gràcia i l'Eixample aquest percentatge se situa al voltant de 10 punt percentuals per sobre del conjunt de la ciutat (40,5%, 39,9% i 39,6%, respectivament).

⁵ Població major de 16 anys registrada com “població sense estudis” i/o amb “nivells educatius bàsics”.

Taula 1. Percentatge població major 16 anys segons nivell educatiu per districte⁶

	Sense estudis	Estudis primaris EGB	Graduat ESO FP1	Estudis secundaris postoblig.	Estudis superiors
Ciutat Vella	3,6%	28,7%	19,6%	19,7%	28,3%
Eixample	3,0%	14,1%	16,8%	26,5%	39,6%
Sants-Montjuïc	4,6%	25,3%	23,0%	23,9%	23,2%
Les Corts	3,1%	13,0%	15,8%	27,6%	40,5%
Sarrià-Sant Gervasi	2,3%	7,7%	11,8%	28,6%	49,6%
Gràcia	3,2%	14,2%	16,9%	25,8%	39,9%
Horta-Guinardó	5,8%	22,5%	24,1%	25,5%	22,1%
Nou Barris	7,3%	30,5%	28,2%	21,5%	12,4%
Sant Andreu	4,7%	23,8%	25,2%	26,0%	20,4%
Sant Martí	5,0%	22,8%	23,5%	24,5%	24,1%
Barcelona	4,4%	20,4%	20,9%	25,0%	29,4%

Font: Servei d'estadística de l'Ajuntament de Barcelona | 2015

2.2. Taxes d'atur de la població per districte

Una altra de les dimensions fonamentals referent al risc d'exclusió social és la situació laboral. Si explorem les taxes d'atur per a la població de la ciutat, es constata una relació inversament proporcional entre el nivell educatiu i les taxes d'atur. És a dir, aquells districtes amb un percentatge més alts de població amb estudis universitaris són, també, els que presenten una incidència menor de l'atur.

D'aquesta manera, tal i com es pot veure a la taula 2, són els districtes de Gràcia (6,4%), Eixample (6,1%), Les Corts (6,0%) i Sarrià-Sant Gervasi (4,1%) on la incidència de l'atur és inferior que en el conjunt de la ciutat. D'altra banda, són els districtes on es concentrava més població amb nivells educatius bàsics on les taxes d'atur se situen per sobre de la mitjana de Barcelona. En el cas de Ciutat Vella (9,3%) i Nou Barris (10,6%), la incidència és específicament més intensa.

⁶Cal tenir present que tot i ser població escolar, molta de la població major de 16 anys encara està realitzant activitats de formació al sistema educatiu formal.

Taula 2. Percentatge d'atur registrat per districte

	Atur registrat
Ciutat Vella	9,3%
Eixample	6,1%
Sants-Montjuïc	7,8%
Les Corts	6,0%
Sarrià-Sant Gervasi	4,1%
Gràcia	6,4%
Horta-Guinardó	8,2%
Nou Barris	10,6%
Sant Andreu	8,5%
Sant Martí	8,3%
Barcelona	7,6%

Font: Servei d'estadística de l'Ajuntament de Barcelona | 2016

Un altre dels indicadors que ens pot donar compte de la situació *sociolaboral* és el temps que fa que les persones estan en situacions d'atur. Aquest indicador ens permet veure quin percentatge d'aturats fa més d'un any que es troben en aquesta situació (taula 3). Són els districtes d'Horta-Guinardó, Nou Barris, Sant Andreu, Sant Martí on el percentatge és superior a la mitjana de la ciutat de Barcelona. És, per tant, en aquests territoris on el risc d'exclusió social pot esdevenir, de nou, d'especial incidència.

Taula 3. Percentatge de població aturada de llarga durada segons districte

	Aturats llarga durada	
	n	% total
Ciutat Vella	3.064	38,6%
Eixample	4.795	39,8%
Sants-Montjuïc	4.444	41,0%
Les Corts	1.451	41,2%
Sarrià-Sant Gervasi	1.580	37,5%
Gràcia	2.180	37,8%
Horta-Guinardó	4.196	43,2%
Nou Barris	5.268	42,8%
Sant Andreu	4.066	44,4%
Sant Martí	6.149	42,8%
Barcelona	37.193	41,4%

Font: Servei d'estadística de l'Ajuntament de Barcelona | 2016

2.3. Renda familiar disponible

Un altre dels indicadors fonamentals relacionats amb una dimensió econòmica és la Renda Familiar Disponible. Les dades per als districtes de Barcelona mostren una estabilitat de les posicions relatives dels districtes en comparació amb anys anteriors.

Taula 4. Renda Familiar Disponible

	RFD 2015
Ciutat Vella	85,5
Eixample	115,8
Sants-Montjuïc	78,1
Les Corts	138,3
Sarrià-Sant Gervasi	188
Gràcia	105,8
Horta-Guinardó	79,6
Nou Barris	53,8
Sant Andreu	72,8
Sant Martí	86,5
Barcelona	100

Font: Servei d'estadística de l'Ajuntament de Barcelona | 2015

Tal i com podem veure en la taula següent, s'observa Sarrià-Sant Gervasi (188) i Les Corts (138,3) en la zona alta de renda seguits de l'Eixample i Gràcia (115,8 i 105,8). Aquests districtes se situarien per sobre de la mitjana del conjunt de la ciutat. A la banda baixa situant-se per sota del conjunt de la ciutat, els 6 districtes restants amb especial incidència del districte de Nou Barris situant-se gairebé a la meitat (53,8).

2.4. Població estrangera resident

En un altre ordre de coses, un dels indicadors que des de la sociologia mostra una associació amb els indicadors de pobresa és el percentatge de població estrangera que resideix en cada districte. A la taula 5, s'observa com en el cas de Ciutat Vella el percentatge de població estrangera és especialment significatiu amb més d'un 43% de la població resident. L'Eixample i Sants-Montjuïc són els altres 2 districtes amb un percentatge superior a la mitjana de la ciutat de Barcelona (18,6%).

Taula 5. Població estrangera resident segons districte

	Població Estrangera		Total
	n	% total	
Ciutat Vella	43.106	43,1%	100.070
Eixample	49.196	18,6%	264.305
Sants-Montjuïc	33.724	18,6%	180.977
Les Corts	9.062	11,1%	81.642
Sarrià-Sant Gervasi	16.583	11,2%	148.026
Gràcia	18.441	15,3%	120.918
Horta-Guinardó	19.463	11,6%	167.268
Nou Barris	24.347	14,8%	164.881
Sant Andreu	16.632	11,3%	146.731
Sant Martí	35.769	15,3%	233.928
Barcelona	266.323	16,6%	1.608.746

Font: IDESCAT | 2016

Destaquen, per altra banda, els districtes de Les Corts, Sarrià-Sant Gervasi, Sant Andreu i Horta-Guinardó amb uns percentatges de població estrangera inferior a la mitjana de la ciutat que no superen el 12% del total de residents.

2.5. Índex de vulnerabilitat urbana

En darrer lloc, des de l'Institut d'Estudis Regionals i Metropolitans de Barcelona (IERMB), s'ha analitzat la vulnerabilitat socioresidencial i l'exclusió a l'àmbit urbà a partir de la construcció de l'*índex de vulnerabilitat urbana* (Antón, Cónsola, Donat, Porcel, & Coll, 2016). Aquest índex de caràcter multidimensional pretén copsar la realitat dels barris metropolitans incorporant diverses dimensions de vulnerabilitat: socioeconòmica, laboral, sociodemogràfica i residencial. El càlcul i l'aplicació d'aquest indicador a nivell municipal ens pot permetre identificar a quines zones de la ciutat s'intensifiquen la concentració de situacions de vulnerabilitat socioresidencials (taula 6).

A partir de l'índex de vulnerabilitat, podem classificar els diversos districtes de la ciutat. Els resultats mostren com Ciutat Vella, Nou Barris i Sants-Montjuïc presentarien uns índexs de vulnerabilitat superior als del conjunt de districtes de la ciutat. Amb menys intensitat i amb una vulnerabilitat urbana mitjana se situarien els districtes de Sant Martí, Horta-Guinardó i Sant Andreu. D'altra banda, amb uns índexs de vulnerabilitat

socioresidencial inferior al conjunt de la ciutat se situen els districtes de Gràcia, Eixample, Les Corts i Sarrià-Sant Gervasi, per aquest ordre.

Taula 6. Classificació a partir de l'índex de vulnerabilitat urbana

Districtes	Vulnerab. urbana
Ciutat Vella	Alta
Nou Barris	
Sants-Montjuïc	
Sant Martí	Mitja
Horta-Guinardó	
Sant Andreu	
Gràcia	Baixa
Eixample	
Les Corts	
Sarrià-Sant Gervasi	

Font: Elaboració pròpia a partir de l'índex de Vulnerabilitat de l'IERMB | 2011

Cal tenir present que aquest indicador incorpora -a banda de les dimensions socioeconòmica i laboral- variables referents a la vulnerabilitat sociodemogràfica (% Llars amb tots els seus membres de 75 anys o més) i a la vulnerabilitat residencial (% Edificis en estat deficient, mal estat o estat ruïnós, % Llars que viuen en habitatges de menys 50 metres). És concretament, en aquesta darrera dimensió residencial, on els districtes de Ciutat Vella i Nou Barris poden presentar indicadors més divergents que els allunyen de la mitjana de la ciutat de Barcelona i els posicionen a l'extrem de la vulnerabilitat socioresidencial.

2.6. Diferents realitats socials, diferents realitats educatives?

A partir de l'anàlisi de diversos indicadors educatius, laborals o la vulnerabilitat socioresidencial, entre d'altres, podem posar de manifest diferents realitats que configuren territoris amb necessitats educatives diferenciades. La importància d'aquestes diferències territorials rau en el fet que dibuixen *entorns* amb unes *condicions d'educabilitat* molt diverses que impacten en les condicions de vida dels residents. Al mateix temps, pot tenir un impacte tant en la participació en programes

educatius i formatius com en els resultats educatius. A la taula següent, podem identificar quines són aquelles zones d'actuació preferent degut a la concentració d'indicadors amb un impacte negatiu en els resultats educatius.

Taula 7. Resum indicadors a la ciutat de Barcelona

	Sense estudis	Estudis superiors	Atur registrat	% població estrangera	RFD 2015	Índex vulner.
Ciutat Vella	3,6%	28,3%	9,3%	43,1%	85,5	Alta
Eixample	3,0%	39,6%	6,1%	18,6%	115,8	Baixa
Sants-Montjuïc	4,6%	23,2%	7,8%	18,6%	78,1	Alta
Les Corts	3,1%	40,5%	6,0%	11,1%	138,3	Baixa
Sarrià-Sant Gervasi	2,3%	49,6%	4,1%	11,2%	188	Baixa
Gràcia	3,2%	39,9%	6,4%	15,3%	105,8	Baixa
Horta-Guinardó	5,8%	22,1%	8,2%	11,6%	79,6	Mitjà
Nou Barris	7,3%	12,4%	10,6%	14,8%	53,8	Alta
Sant Andreu	4,7%	20,4%	8,5%	11,3%	72,8	Mitjà
Sant Martí	5,0%	24,1%	8,3%	15,3%	86,5	Mitjà
Barcelona	4,4%	29,4%	7,6%	16,6%	100	-

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades del Servei d'estadística de l'Ajuntament de Barcelona i IERMB | Diversos anys

Tal i com es posa de manifest a la taula 7, aquells entorns amb un índex de vulnerabilitat socioresidencial baix, també presenten uns percentatges inferiors en la taxa d'atur, població sense estudis i població estrangera resident – a excepció de l'Eixample. A l'altre extrem, d'aquest *continuum* hi trobem els districtes amb alta vulnerabilitat socioresidencial. Aquests presenten una correlació amb indicadors de rendes baixes de les famílies (per sota de la mitjana de la ciutat), altes taxes d'atur i percentatge inferior de població amb estudis superiors.

Es posa de manifest, per tant, la rellevància de l'indicador de vulnerabilitat socioresidencial per copsar una realitat complexa. Al mateix temps, esdevé central per definir, amb la introducció dels altres indicadors, *zones d'actuació prioritària*. Els districtes de Ciutat Vella, Nou Barris i, especialment, Sants-Montjuïc destaquen com a zones o entorns d'actuació preferent amb indicadors associats a entorns d'alta complexitat.

3. L'educació al llarg de la vida: una aproximació a la ciutat de Barcelona

3.1. L'educació post-obligatòria formal

Un dels moments més determinants en els itineraris educatius dels joves és la fi dels estudis obligatoris i la *tria* d'estudis postobligatoris. Aquest cruïlla esdevé una de les primeres eleccions on els joves –conjuntament amb les seves famílies- *decideixen* si continuar o no estudiant i quin tipus d'ensenyament realitzar en un nou marc de no obligatorietat educativa.

La importància d'aquesta elecció no només rau en l'impacte que tindrà a curt i mig termini en la vida dels joves sinó que també és cabdal perquè condicionarà les seves pràctiques educatives de futur i, per tant, pot impactar en la participació en programes de formació al llarg de la vida. Tal i com algunes recerques han posat de manifest un dels predictors més forts per al compromís educatiu futur és l'èxit educatiu passat (Cubeta, Travers, & Sheckley, 2001; Stuart, Lido, & Morgan, 2011).

Per a la ciutat de Barcelona, algunes recerques recents s'han centrat en analitzar aquests moment de tria i les transicions de l'educació obligatòria a la post-obligatòria. La recerca analitza longitudinalment una cohort d'estudiants de quart d'ESO i l'evolució durant 3 anys consecutius. A partir d'aquests itineraris educatius s'identifiquen els factors inhibidors i facilitadors per a la continuïtat educativa en les primeres etapes del cicle de vida (Elias, Merino, & Sanchez-Gelabert, 2017).

Els resultats mostren que 2 anys posteriors a estar cursant 4t ESO, un 72,4% dels joves encara està cursant un itinerari acadèmic (Batxillerat) mentre que més d'un 15% està realitzant itineraris *professionalitzadors* (CFGM). D'altra banda, més d'un 12% o bé estan cursant estudis de segones oportunitats (5,2%) o bé no estan realitzant cap tipus d'estudis formals (6,9%). És de destacar com, just als 2 anys posteriors d'haver cursat 4t d'ESO, ja hi ha un percentatge considerable d'estudiants que no presenten continuïtat educativa (7%), tenint altes probabilitats d'esdevenir *Abandonament Escolar Prematur*

(AEP).⁷Atenent a dades recents que situa el percentatge d'AEP a Catalunya al voltant del 18%, sembla, per tant, que aquest percentatge augmentarà en els anys subseqüents amb aquells alumnes que abandonin sense obtenir cap titulació en els estudis postobligatoris que cursen actualment.

Taula 9. Itineraris formatius postobligatoris d'estudiants de 4t ESO el curs 2013-14.

<i>Itinerari educatiu</i>	
Itinerari acadèmic	72,4
Itinerari professionalitzador (CFGM)	15,5
Segones oportunitats i estudis obligatoris	5,2
Abandonament Escolar Prematur	6,9
Total	100,0

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades del *Cities Project*⁸ (GRET – UAB)

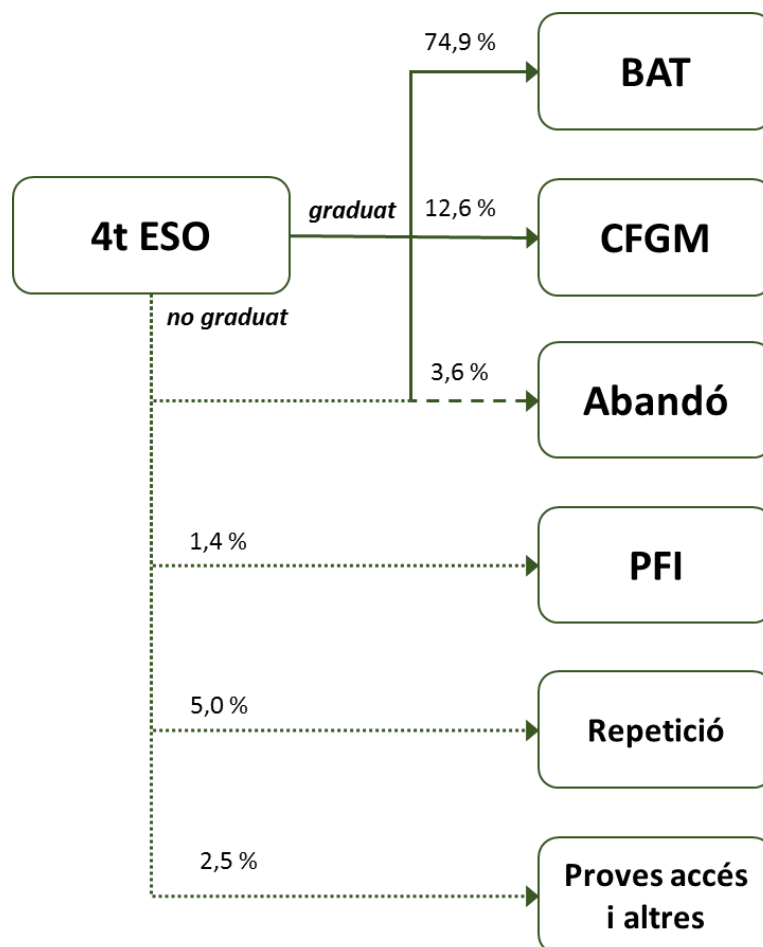
Ara bé, si ens fixem en les opcions de tria exclusivament l'any posterior a 4t d'ESO (gràfic 3), s'observa com el batxillerat és, encara amb més pes, la via majoritària; aquesta opció suposa 3 de cada 4 estudiants (74,9%). La via professionalitzadora, per la seva banda, redueix lleugerament el seu pes relatiu (12,6%). Això posa de manifest que l'opció professionalitzadora, si bé, no és una opció majoritària directa entre els graduats de l'ESO, va guanyant pes gradualment entre els joves al llarg de la seva trajectòria vital.

Finalment, és destacable la situació de la resta de joves de la cohort: joves que no obtenen el graduat i repeteixen (5,0%), que cursen altres estudis relacionat amb segones oportunitats (PFI, proves d'accés) (3,9%) o que no continuen estudiant (3,6%). Aquests arriben a un 12,5% de la cohort el primer curs immediatament posterior de l'educació obligatòria.

⁷ Cal tenir present que aquest AEP és encara “provisional” degut a l'edat dels joves. Segons la definició, l'AEP correspon el percentatge de persones d'entre 18 i 24 anys que, com a màxim, ha acreditat l'educació secundària inferior i no continua estudiant.

⁸ Les dades provenen de la recerca amb referència CSO2013-44540-P amb recolzament del Plan Nacional I+D.

Gràfic 3. Esquema dels itineraris formatius postobligatoris d'una cohort d'estudiants



Font: Elaboració pròpia a partir de les dades del Cities Project (GRET - UAB)

Si comparem aquesta *foto fixa* amb la matrícula total a la ciutat de Barcelona, s'observa un major pes relatiu dels CFGM als ensenyaments postobligatoris. Això posa de manifest que els cicles formatius poden estar esdevenint una via de retorn al sistema educatiu o una *via educativa discontinua*, sobretot en el cas dels CFGM. És a dir, una opció educativa cada cop més important d'adquisició de competències professionals durant els anys posteriors d'acabar l'educació obligatòria, ja sigui accedint amb el títol de l'ESO o per altres vies d'accés com les proves d'accés a cicles de grau mitjà.

D'aquesta manera, es posa de manifest (taula 10) que hi ha hagut un increment dels matriculats en la majoria d'estudis postobligatoris no universitaris. Aquest increment, però, és especialment significatiu en els cicles formatius. Tal i com mostra la taula,

respecte l'any 2007-08, els cicles de grau mitjà han incrementat el nombre de matriculats en més d'un 30% i els cicles de grau superior en gairebé 53%.

Taula 10. Evolució de la matriculació segons tipus d'estudis postobligatoris a Barcelona

	2007-08	2010-11	2013-14	2016-17	Creix resp. 2007-08⁹
Batxillerat	22552	21688	22136	22568	0,1%
CFGM	9320	11010	11797	12393	33,0%
CFGS	14357	17126	20154	21943	52,8%
PQPI	-	1563	1804	1591	1,8%
Escola Adults	-	13880	13080	12491	-10,0%

Font: Elaboració pròpia a partir de dades del Departament d'Ensenyament | Diversos anys

Un dels principals riscos d'aquests *itineraris de discontinuïtat* són les dificultats de continuïtat i adhesió que presenten els joves un cop retornen al sistema educatiu. Moltes recerques apunten les dificultats que troben els alumnes sobretot en institucions d'educació superior (Bozick & DeLuca, 2005; Milesi, 2010). Caldrà, per tant, introduir indicadors de resultats educatius per tal d'avaluar el rendiment dels matriculats a les vies professionalitzadores.

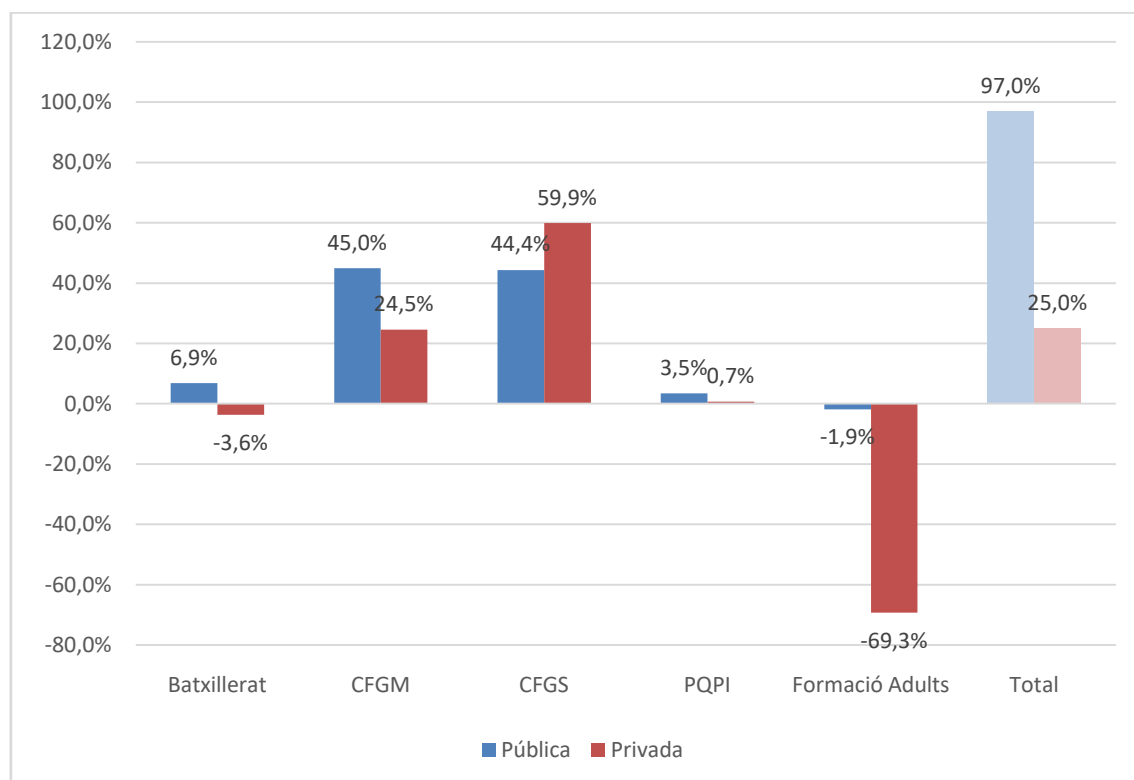
Seguint amb la matriculació en estudis postobligatoris, i tenim en compte la titularitat dels centres, s'observen de quina manera ha absorbit l'oferta pública aquest increment de la matrícula. Els resultats mostren patrons diferencials en funció dels tipus d'estudis. Si ens fixem en el total de matrícula per al conjunt de Barcelona, s'observa que hi ha un increment de la matrícula superior en la xarxa de centres públics que en la xarxa privada (97,0% front a 25%).

Aquesta dinàmica es dona tant en estudis de Batxillerat com a CFGM però difereix en el cas de CFGS. Tal i com s'observa al gràfic, el creixement de la matrícula als CFGS ha estat absorbida en major mesura en centres privats que han vist incrementada la matrícula en prop d'un 60% mentre que en el cas de la pública aquest valor és de 44,4%. D'altra banda, un dels fenòmens que s'allunyen de les tendències generals de la

⁹En el cas PFI i Escoles d'adults el creixement es calcula respecte l'any 2010-11.

ciutat de Barcelona, és el cas de l'educació d'adults. En aquests ensenyaments, s'observa una disminució de la matrícula tant a centres públics com, especialment, privats.

Gràfic 4. Percentatge variació de matrícula a estudis postobligatoris 2007-08 respecte 2016-17 segons titularitat de centre



Font: Elaboració pròpia a partir de dades del Departament d'Ensenyament.

D'aquesta manera, el gràfic 4 mostra 3 patrons diferencials en els darrers 10 anys. Per una banda, existeix estabilitat –amb un lleuger increment– en la matrícula a Batxillerat i PFI sense mostrar grans diferències entre centres públics i privats. En segon lloc, hi ha hagut un increment molt significatiu en la matrícula de Formació Professional de grau mitjà i de grau superior, tant en centres públics com en centres privats. Finalment, la darrera tendència és una disminució en la matrícula a centres de formació d'adults, tant en centres públics com, especialment, en centres privats.

Per tal d'aproximar-nos a les condicions d'accés i l'equitat en l'accés als diferents tipus ensenyaments, s'analitzen diversos indicadors: el percentatge de dones, presència

d'alumnat estranger i l'índex de normalització¹⁰ en l'accés dels joves estrangers de 16-18 anys de les opcions post-obligatòries a la ciutat.

En primer lloc, és de destacar la feminització de la via acadèmica i la professionalitzadora superior (CFGS) amb un percentatge superior al 50% de noies matriculades. Contràriament són els PQPI (28,5%) i els CFGM (37%) els ensenyaments amb una presència inferior de dones i una clara masculinització.

Taula 11. Característiques sociodemogràfiques segons tipus d'estudis (joves 16-18 anys)

	% Públic	% Dones	% Estr.
ESO (repetidors)	51,4%	40,0%	30,6%
PFI	41,2%	28,5%	29,7%
CFGM	41,3%	37,0%	11,3%
Batxillerat	64,8%	53,4%	7,8%
Escola adults	62,2%	43,8%	26,4%
CFGS	35,9%	54,8%	6,4%

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades del Departament d'Ensenyament

D'altra banda, també és remarcable la diferencial presència de joves estrangers a les diferents opcions formatives. Així, gairebé un terç dels joves 16-18 anys que estan repetint l'ESO (30,6%) o a programes de qualificació professional inicial (PQPI) (29,7%) són d'origen estranger. Succeeix de manera similar en el cas de les Escoles d'Adults on més d'un de cada quatre alumnes matriculats són d'origen estranger (26,4%). Contràriament, hi ha una presència d'alumnes molt inferior tant als CFGM (11,3%) com a Batxillerat (7,8%) i CFGS (6,4%).

S'observa, doncs, un protagonisme creixent dels itineraris professionalitzadors tant com a opció immediata després de l'ESO com, especialment, una via de formació d'aquells amb *itineraris educatius discontinus*. D'altra banda, la xarxa de formació d'adults sembla estar perdent pes relatiu en el conjunt dels estudis amb decreixement constant de la matriculació. Caldrà, per tant, analitzar amb més en profunditat com es configura el mapa educatiu de la ciutat, quina ha estat l'evolució de la matrícula i si hi ha hagut canvis en el perfil d'alumnes i en els resultats educatius.

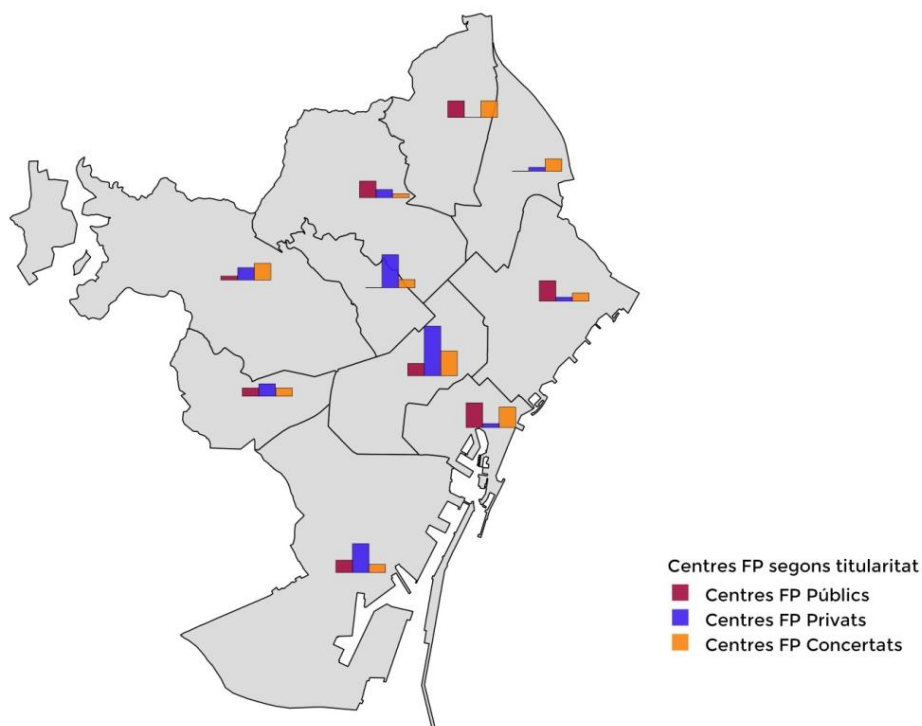
¹⁰ L'índex de normalització permet contrastar si la presència de joves estrangers en una etapa educativa o tipus d'ensenyament correspon a la seva presència al territori. Quan el valor és 1, la presència és normalitzada mentre que si és menor d'1 hi ha una subrepresentació dels estrangers. L'índex correspon al quocient entre la presència d'alumnat estranger sobre el total d'alumnat i la presència d'infants estrangers al territori de referència.

3.1.1. La Formació Professional a Barcelona

Mapa educatiu: els centres d'FP

Un dels elements més determinants per la participació i l'accés a estudis postobligatoris, és l'existència d'una densa xarxa de centres formatius. En el cas de l'FP inicial, si ens fixem els centres que ofereixen cicles formatius a Barcelona, s'observen mancances d'oferta pública segons els districtes de la ciutat (mapa 2).

Mapa 2. Centres de CF segons titularitat per districte



Font: Elaboració pròpia a partir de dades del Departament d'Ensenyament.

És el cas dels districtes de Gràcia i Sant Andreu on no existeixen centres públics de formació professional. En aquests casos, són centres privats i concertats els que estan cobrint aquesta mancança d'oferta tal i com podem veure a la taula següent. Aprofundint, s'observa com la incidència dels centres amb oferta privada i concertada és també significativa en els districtes de l'Eixample (28,6% concertat i 57,1% privat), Sarrià Sant-Gervasi (50% concertat i 37,5% privat) o Sants-Montjuïc (58,3% privat i 28,6% concertat).

Taula 12. Centres de Formació Professional segons titularitat per districte

	Públic		Privat		Concertat		Total
Ciutat Vella	6	50,0%	1	8,3%	5	41,7%	12
Eixample	3	14,3%	12	57,1%	6	28,6%	21
Sants-Montjuïc	3	25,0%	7	58,3%	2	16,7%	12
Les Corts	2	28,6%	3	42,9%	2	28,6%	7
Sarrià-Sant Gervasi	1	12,5%	3	37,5%	4	50,0%	8
Gràcia	0	0,0%	8	80,0%	2	20,0%	10
Horta-Guinardó	4	57,1%	2	28,6%	1	14,3%	7
Nou Barris	4	50,0%	0	0,0%	4	50,0%	8
Sant Andreu	0	0,0%	1	25,0%	3	75,0%	4
Sant Martí	5	62,5%	1	12,5%	2	25,0%	8
Barcelona	28	28,9%	38	39,2%	31	32,0%	97

Font: Departament d'Ensenyament | curs 2015-16

En el cas dels districtes de Sant Martí, Horta-Guinardó, Ciutat Vella i Nou Barris, per altra banda, és on el percentatge de centres públics és superior a la mitjana de la ciutat. La grandària dels centres i el nombre de grups classe, però, és determinant per aproximar-nos a l'abast real dels centres. Si analitzem la distribució territorial del nombre de *grup-classes*¹¹ es visibilitza -encara més- la importància de certs districtes en l'oferta pública d'FP¹².

En primer lloc, es posa de manifest que el nombre de grups és superior en el cas de CFGS (384) en comparació als CFGM (232) i aquesta lògica es manté en tots els districtes. D'altra banda, s'observa que l'Eixample i Sant Martí són dos els districtes que concentren un nombre major de grups tant pel que fa a CFGM (20,3% i 20,7% del total, respectivament) com CFGS (23,7% i 19%). A l'altra extrem hi trobem el districte de Les Corts amb un nombre reduït de grups tant pel que fa als cicles de grau mitjà (4) com als de grau superior (8) i suposa al voltant d'un 2% de l'oferta de cicles al total de la ciutat.

¹¹Segons la definició del Departament d'Ensenyament es considera grup o unitat l'alumnat aquell "que té la mateixa persona tutora i que està junt la major part de l'horari lectiu, encara que durant l'altra part de l'horari es pugui separar per fer les assignatures optatives o per altres motius".

¹²Les anàlisis que aquí es mostren corresponen a les dades accessibles i obertes del Departament d'ensenyament en l'apartat de *Formació Professional*. Aquestes dades inclouen els estudis de cicles formatius de grau mitjà i de grau superior.

Taula 13. Grups de Formació Professional a centres públics segons per districte

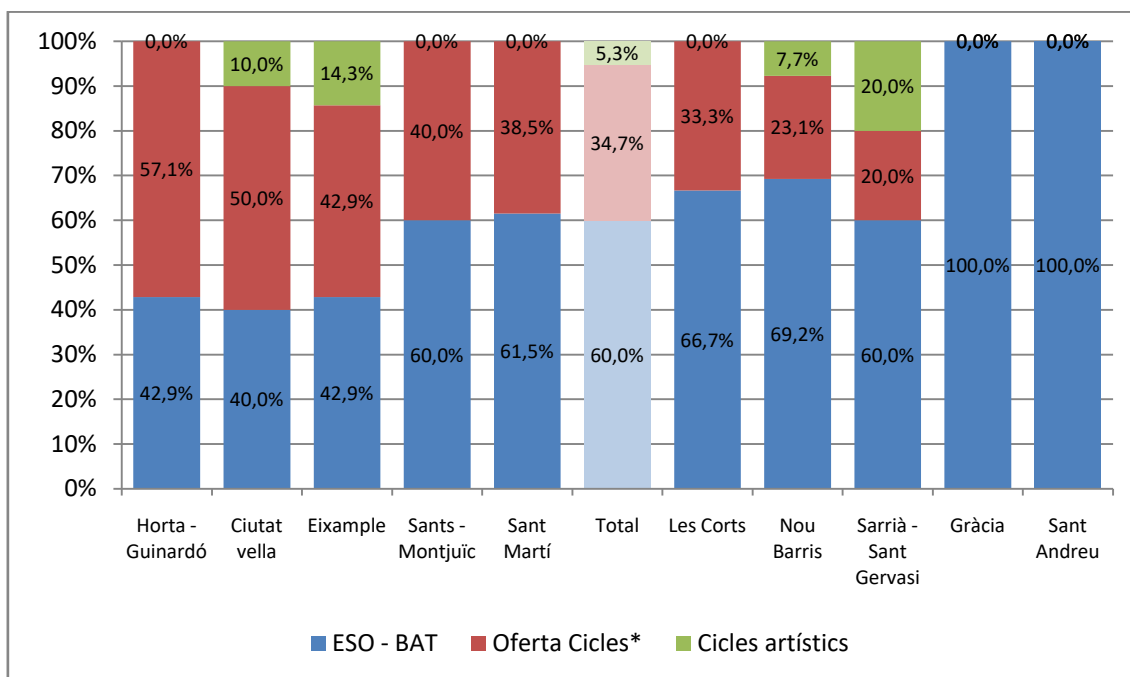
	2016-17			
	CFGM		CFGS	
	n	%	n	%
Ciutat Vella	18	7,8%	59	15,4%
Eixample	47	20,3%	91	23,7%
Sants-Montjuïc	38	16,4%	50	13,0%
Les Corts	4	1,7%	8	2,1%
Sarrià-Sant Gervasi	-	0,0%	-	0,0%
Gràcia	-	0,0%	-	0,0%
Horta-Guinardó	36	15,5%	51	13,3%
Nou Barris	41	17,7%	52	13,5%
Sant Andreu	-	0,0%	-	0,0%
Sant Martí	48	20,7%	73	19,0%
BCN	232	100,0%	384	100,0%

Font: Departament d'Ensenyament | curs 2015-16

La concentració de l'oferta en districtes determinats pot ser una oportunitat per centralitzar recursos i pot facilitar l'especialització dels centres i la consolidació d'aquests centres o districtes com a centres de referència en determinades especialitats. En contra, pot comportar també efectes no esperats. D'una banda, des d'una lògica de política educativa, cal tenir present que la configuració dels centres educatius i la programació dels ensenyaments pot propiciar dinàmiques de segregació escolar (Síndic de Greuges, 2016). En el cas dels centres d'FP, als expedients de queixa del Síndic, s'apunta que la diferenciació entre centres d'ESO-FP (amb batxillerat o sense) i de centres amb oferta d'ESO-batxillerat en un mateix territori contribueix a diferenciar el tipus d'alumnat que s'hi escolaritza. Això -apunta l'informe- es deu a que els centres amb itineraris més *professionalitzadors* concentren alumnat amb més dificultats i amb menys expectatives de promoció escolar.

En el cas de la ciutat de Barcelona, al gràfic següent s'observa el percentatge de centres segons la programació d'ensenyaments ja siguin centres amb ESO i Batxillerat, centres amb oferta d'FP (centres amb exclusivitat d'oferta de cicles, amb oferta BAT-cicles i ESO-cicles) o centres amb cicles artístics.

Gràfic 5. Centres públics amb oferta post-obligatòria segons el tipus d'oferta d'ensenyaments



* Inclou centres amb exclusivitat d'oferta de cicles, amb oferta BAT-cicles i ESO-cicles

Font: Departament d'Ensenyament | curs 2015-16

S'observa com als districtes de Les Corts i, especialment, Nou Barris i Sarrià Sant-Gervasi el pes dels centres amb oferta de cicles formatius és inferior a la del conjunt de Barcelona (34,7%). D'altra banda, als districtes d'Horta-Guinardó (57,1%), Ciutat Vella (50%), l'Eixample (42,9%), Sants-Montjuïc (40%) i Sant Martí (38,5%) el pes relatiu dels centres amb oferta de cicles formatius és superior.

La conjugació d'una oferta educativa determinada amb les diferents realitats socioeducatives dels districtes de la ciutat pot estar afavorint les dinàmiques de segregació. La major presència de centres amb oferta de cicles en determinats districtes i la lògica de tria de proximitat entre col·lectius més vulnerables, pot propiciar la concentració d'alumnat amb més dificultats i amb menys expectatives de promoció escolar en determinats centres.

Alumnes: evolució de la matrícula

Fixant-nos ara en l'evolució en els darrers anys de la matrícula a cicles formatius, s'observen diferències segons el nivell dels cicles, ja sigui de grau mitjà o de grau

superior. La taula 14 mostra com en el període estudiat (2007-08 a 2016-17) s'ha incrementat en un 45% la matrícula en el conjunt d'FP, amb un increment de més de 10500 alumnes. Val a dir que, en el cas dels CFGS, aquest increment ha estat superior que en el cas de CFGM (52,8% en front al 33%).

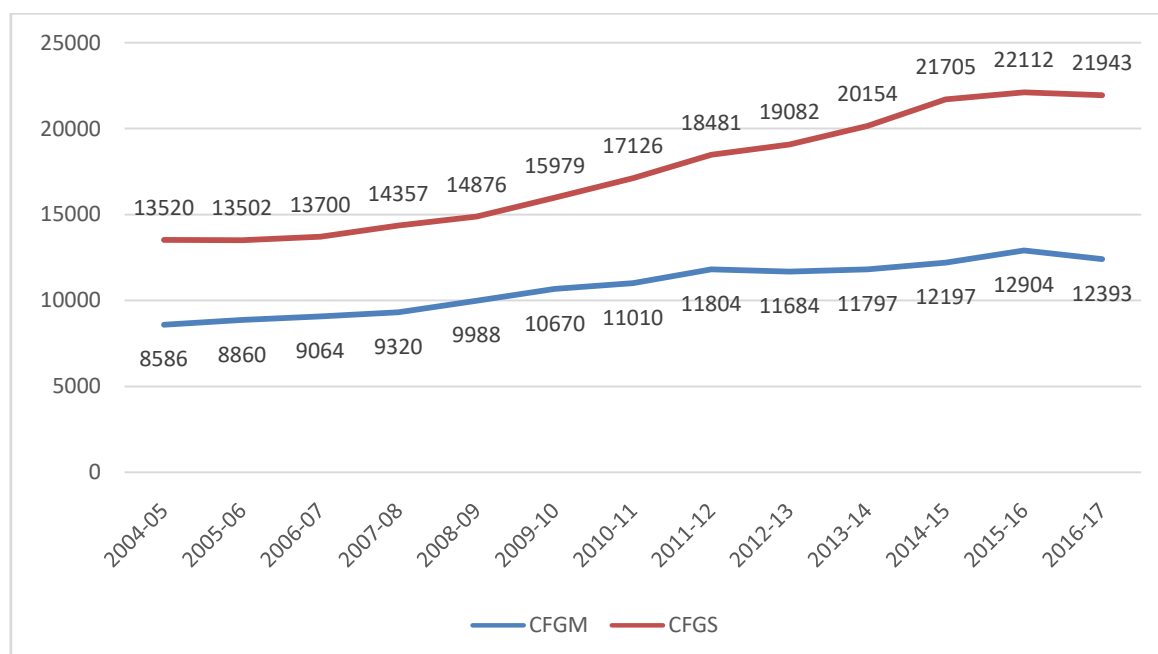
Taula 14. Evolució de la matrícula a Formació Professional segons cicle per districte

	2007-08	2010-11	2013-14	2016-17	Creix 2007-08
CFGM	9320	11010	11797	12393	33,0%
CFGS	14357	17126	20154	21943	52,8%
Total	23677	28136	31951	34336	45,0%

Font: Departament d'Ensenyament | cursos 2007-08, 2010-11, 2013-14 i 2016-17

Aquest increment, però, comença a mostrar una tendència a l'estabilitat o al decreixement en el nombre d'alumnes matriculats. Si introduïm un mirada històrica més àmplia, s'observa que el curs actual hi ha indicis que semblen indicar un canvi de tendència a una lleugera disminució en la matrícula. Aquesta tendència alcista havia estat gradual i constant des de fa gairebé 15 anys.

Gràfic 6. Evolució de matrícula CFGM i CFGS a Barcelona període 2004-05 a 2016-17



Font: Departament d'Ensenyament | diversos anys

Aquest element pot estar associat amb les noves oportunitats laborals que ofereix el mercat de treball. Tal i com posa de manifest el darrer informe de l'Observatori Català de la Joventut (2017) les millores en alguns indicadors laborals dels joves sembla que pot estar tenint un impacte en termes educatius. Per exemple, és el cas de la tendència dels darrers anys d'augment dels joves que estaven estudiant i que podria estar iniciant-se un canvi de tendència.

D'altra banda, si ens fixem en la matrícula segons la titularitat dels centres, s'observa com ha evolucionat la matrícula en centres públics en els darrers anys. Tal i com s'observa, el pes relatiu de la matrícula a centres públics va augmentar fins al curs 2013-14 tant a CFGM com CFGS en paral·lel a l'increment en el nombre total de matrícula. En el cas dels CFGM aquest increment va ser més gran passant d'un 41,3% a un 48,1% de la matrícula. En el cas de la matrícula pública als CFGS, destaca l'estabilitat del pes relatiu de les opcions públiques que s'han mantingut al voltant d'un 45% fins el curs 2013-14.

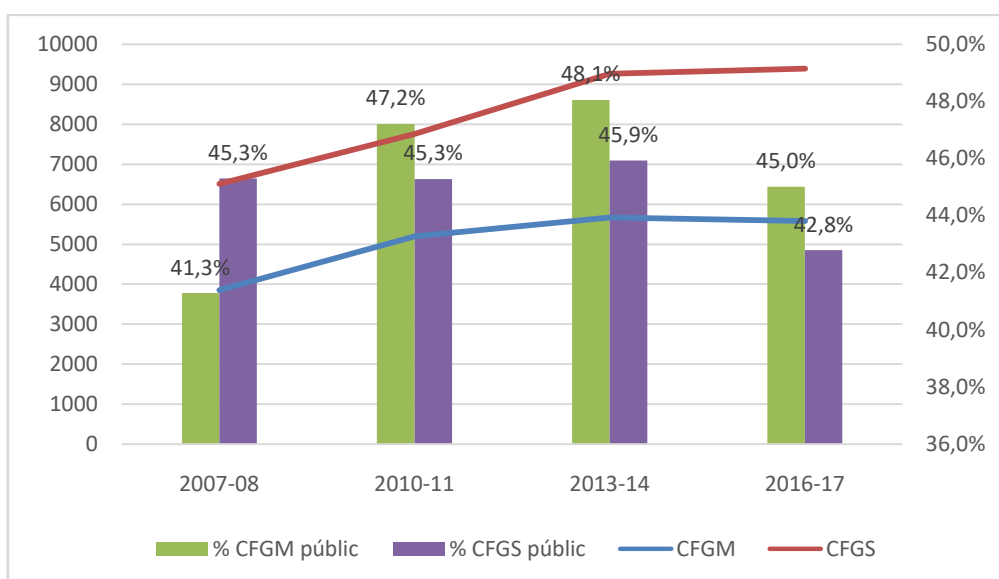
Taula 15. Evolució de la matrícula a Formació Professional en centres públics

	2007-08	2010-11	2013-14	2016-17	Creix. 07-08
CFGM	3848	5198	5669	5579	45,0%
CFGS	6504	7755	9258	9389	44,4%
Total	10352	12953	14927	14968	44,6%

Font: Departament d'Ensenyament | cursos 2007-08, 2010-11, 2013-14 i 2016-17

Tal i com vèiem, en el darrer curs analitzat s'observa una estabilització del nombre d'alumnes matriculats; això, per altra banda, també ha repercutit en un decreixement del pes relatiu de les opcions públiques que disminueix al voltant de 3 punts percentuals tant per als CFGM com per als CFGS.

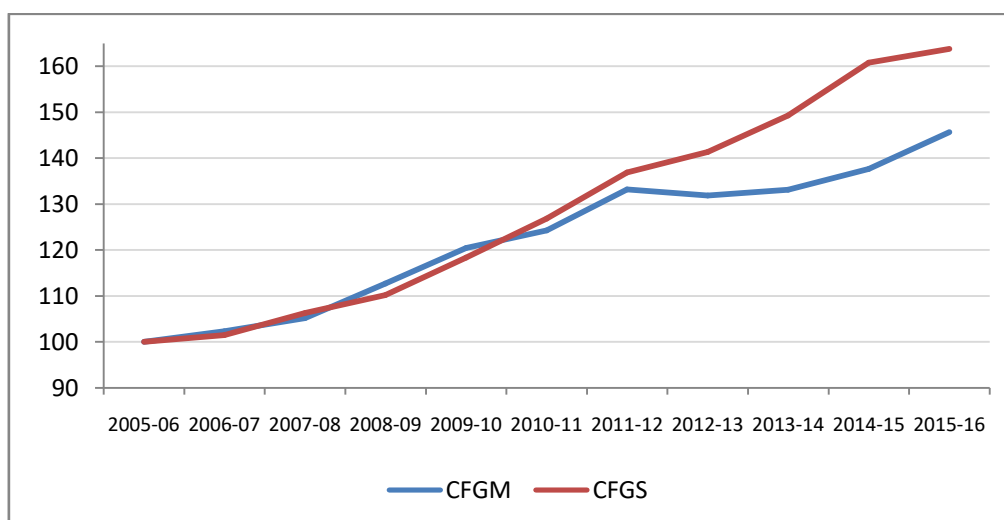
Gràfic 7. Evolució de la matrícula CFGM i CFGS a Barcelona període 2004-05 a 2016-17



Font: Departament d'Ensenyament | diversos anys

Si ens fixem en els patrons evolutius de la matrícula segons el nivell de cicles (2005-06 = base 100), s'observa un patró similar fins al curs 2011-12. És concretament aquest any, quan els CFGM presenten un incrementen menys acusat que en el cas dels CFGS que continuen amb la tendència històrica alcista.

Gràfica 8. Evolució de la matrícula a Cicles Formatius (base 100 = curs 2005-06)



Font: Elaboració pròpia a partir de dades del Departament d'Ensenyament.

Una de les possibles explicacions pot venir donada pels canvis en la normativa d'accés a la universitat des dels CFGS. Amb la supressió l'any 2010 de quotes d'accés a la universitat per la via de CFGS i l'equiparació de les notes amb les de Batxillerat, va suposar un augment important de la proporció d'estudiants procedent de la via professional a la universitat passat de 8% al 14% en un curs acadèmic (Troiano, Torrents, Sánchez-Gelabert, & Daza, 2017). Aquests canvis poden haver consolidat l'itinerari de professionalització superior (CFGS-Uni) com una nova via *amb menys riscos* d'accés a la universitat i, per tant, un increment de la importància de la via professionalitzadora superior.

En un altre ordre de coses, si acarem la matrícula i els grups-classe, podem calcular la mitjana d'alumnes per grup-classe tant per CFGM com per CFGS. A la taula següent s'observa, com aquesta relació no presenta diferències significatives entre CFGM i CFGS però sí que varia en funció de la titularitat dels centres. Mentre que la mitjana d'alumnes als centres públics és de 24 alumnes, aquesta mitjana és lleugerament superior en els centres concertats, 28,3 per als CFGM i 26,6 per als CFGS. En el cas dels centres privats, aquesta mitjana es situa lleugerament per sota, al voltant de 21 alumnes en ambdós cicles.

Taula 16. Mitjana alumes per grup als CFGM i CFGS segons titularitat

	Públic			Concertat			Privat		
	<i>grups</i>	<i>alumnes</i>	<i>Alumn /grups</i>	<i>grups</i>	<i>alumnes</i>	<i>Alumn /grups</i>	<i>grups</i>	<i>alumnes</i>	<i>Alumn /grups</i>
CFGM	232	5579	24,0	173	4899	28,3	90	1915	21,3
CFGS	741	18.085	24,4	523	14.419	27,6	385	8.167	21,2

Font: Elaboració pròpia a partir de dades del Departament d'Ensenyament.

Val a dir, que si introduïm les dades per als diferents districtes de la ciutat, s'observen diferències molt notables. En el cas dels CFGM, s'observa que en la majoria de centres privats la mitjana és significativament inferior a excepció dels districtes de d'Horta-Guinardó i Sant Martí, on aquesta ràtio és intensament superior. Entre els centres públics, també s'observen diferències: en el cas del districte de Nou Barris la mitjana se situa al voltant de 32 alumnes per grup, molt superior als 24 de la mitjana de la ciutat. Aquestes diferències internes als centres públics, pot estar relacionat amb l'oferta

d'estudis i la concentració de certes famílies professionals en alguns districtes tal i com s'analitzarà més endavant.

Taula 17. Mitjana alumes per grup als CFGM segons titularitat i districte

	CFGM								
	Públic			Concertat			Privat		
	<i>grups</i>	<i>alumnes</i>	<i>alumn. / grups</i>	<i>grups</i>	<i>alumnes</i>	<i>alumn. / grups</i>	<i>grups</i>	<i>alumnes</i>	<i>alumn. / grups</i>
Ciutat Vella	18	470	26,1	31	809	26,1	1	11	11,0
Eixample	47	918	19,5	18	496	27,6	25	378	15,1
Sants-Montjuïc	38	788	20,7	9	259	28,8	17	228	13,4
Les Corts	4	94	23,5	10	231	23,1	5	99	19,8
Sarrià-Sant Gervasi				28	761	27,2	16	290	18,1
Gràcia				10	331	33,1	2	28	14,0
Horta-Guinardó	36	828	23,0	6	203	33,8	6	356	59,3
Nou Barris	41	1.325	32,3	12	307	25,6	1	9	9,0
Sant Andreu				33	1.061	32,2	6	64	10,7
Sant Martí	48	1.156	24,1	16	441	27,6	11	452	41,1
BCN	232	5.579	24,0	173	4.899	28,3	90	1.915	21,3

Font: Elaboració pròpia a partir de dades del Departament d'Ensenyament.

En relació al CFGS, les diferències de la mitjana són similars segons titularitat: en el cas dels centres públics la mitjana és de 24,5 alumnes per grup mentre que és inferior en els centres privats (20,6) i lleugerament superior en els centres concertats (27). A diferència dels CFGM, les diferències per districte no són tant pronunciades a excepció d'alguns casos aïllats.

Taula 18. Mitjana alumes per grup als CFGS segons titularitat i districtes

	Públic			Concertat			Privat		
	<i>grups</i>	<i>Alumn.</i>	<i>alumn. / grups</i>	<i>grups</i>	<i>Alumn.</i>	<i>alumn. / grups</i>	<i>grups</i>	<i>Alumn.</i>	<i>alumn. / grups</i>
Ciutat Vella	59	1.591	27,0	58	1.497	25,8	7	99	14,1
Eixample	91	2.037	22,4	43	1.144	26,6	108	1.990	18,4
Sants-Montjuïc	50	1.215	24,3	8	201	25,1	25	464	18,6
Les Corts	8	213	26,6	14	339	24,2	6	178	29,7
Sarrià-Sant Gervasi				43	1.226	28,5	25	534	21,4
Gràcia				12	335	27,9	41	873	21,3
Horta-Guinardó	51	1.216	23,8	2	68	34,0	15	388	25,9
Nou Barris	52	1.283	24,7	21	486	23,1	4	75	18,8
Sant Andreu				38	1.249	32,9	23	520	22,6
Sant Martí	73	1.834	25,1	26	620	23,8	7	268	38,3
BCN	384	9.389	24,5	265	7.165	27,0	261	5.389	20,6

Font: Elaboració pròpia a partir de dades del Departament d'Ensenyament.

Tal i com hem vist, s'observa, doncs, que en els darrers anys hi ha hagut un fort increment de la matrícula durant els anys posteriors a l'esclat de la crisi econòmica a l'any 2007-08. Aquest increment s'ha mantingut força estable els anys posteriors però sembla començar a mostrar un possible canvi de tendència en els darrers anys. Aquest decreixement, tal i com s'apuntava des de l'Observatori de la Joventut, pot estar relacionat amb els canvis econòmics i les millores de les oportunitats laborals. Això fa palès la importància dels cicles econòmics i del context d'oportunitat en les decisions dels joves per a l'accés i continuïtat dels itineraris formatius i, especialment, del binomi estudis-treball.

Seguint aquesta línia argumental, recentment des del Departament s'aposta per la implementació de l'FP dual apel·lant als beneficis d'aquesta modalitat tant per a les empreses com per als alumnes. Tot i això, la incidència de l'FP dual sobre al conjunt de l'FP és encara anecdòtica (4,3%) fet que dificulta una anàlisi en profunditat del impacte d'aquest tipus de formació en alternança en el nostre context.

Tot i aquestes limitacions, un estudi recent mostra com la taxa d'inserció laboral dels alumnes d'FP Dual és superior a la dels seus companys (Bonastre, Riudor, Miñarro, & Olivella, 2017). Tot i així, també remarquen que la continuïtat educativa dels que s'acullen a aquest programa és, també, inferior entre el conjunt d'estudiants i no hi ha una relació clara entre l'FP dual i la reducció de l'abandonament escolar prematur.

Altres treballs que han analitzat el procés d'implantació de l'FP dual a l'estat espanyol apunten a la necessitat de relacionar millor el contracte amb els programes de formació en aprenentatge per assegurar la consecució de les titulacions i de la qualificació corresponent. També, continuen, és necessari un marc jurídic coherent i contextualitzat al nostre entorn, estimular la participació de les empreses –especialment les PIMES- i una implicació i negociació de tots els agents implicats (Echeverría Samanes, 2016).

Aprofundint en l'oferta: les especialitats i la mirada territorial

En el cas de la Formació Professional un dels elements d'especial importància i que pot condicionar l'accés són les famílies professionals dels cicles formatius. A banda de la pròpia oferta pública, hi ha altres elements relacionats amb les especialitats que poden

jugar com a factors d'atracció i expulsió entre els alumnes: oferta pública i proximitat del centre, presència desigual segons sexe o taxes d'ocupació dels estudis, entre d'altres, són alguns dels elements que poden condicionar l'accés a una o altra especialitat.

En primer lloc, si s'analitza la matrícula a CFGM segons les famílies professionals, s'observa una concentració important en les 4 primeres famílies professional; això suposa que aquestes famílies acaparin més de la meitat de la matrícula (50,4%). En relació a la cobertura segons titularitat, s'observa que gairebé la meitat dels alumnes matriculats ho fa a centres públics (46,8%). D'altra banda, la matrícula a centres concertat és d'un 37,5% del total i prop de 16% en centres privats.

Taula 19. Matrícula a CFGM segons especialitat i titularitat

	Total	% total	Públic	Concertat	Privat
Sanitat	2286	17,7%	45,7%	46,9%	7,4%
Informàtica i comunicacions	1554	12,0%	43,1%	56,8%	0,1%
Transport i manteniment de vehicles	1353	10,5%	27,2%	69,5%	3,3%
Hoteleria i turisme	1312	10,2%	24,2%	8,2%	67,6%
Administració i gestió	1117	8,7%	40,6%	59,2%	0,3%
Imatge personal	807	6,3%	61,1%	4,8%	34,1%
Serveis socioculturals i a la comunitat	710	5,5%	54,4%	43,8%	1,8%
Electricitat i electrònica	664	5,1%	59,0%	37,2%	3,8%
Comerç i màrqueting	504	3,9%	59,7%	32,5%	7,7%
Imatge i so	468	3,6%	27,8%	50,9%	21,4%
Fabricació mecànica	395	3,1%	64,8%	14,4%	20,8%
Instal·lació i manteniment	384	3,0%	70,6%	7,6%	21,9%
Activitats físicoesportives	300	2,3%	28,3%	0,0%	71,7%
Indústries alimentàries	270	2,1%	73,3%	0,0%	26,7%
Arts gràfiques	184	1,4%	58,7%	38,0%	3,3%
Química	184	1,4%	100,0%	0,0%	0,0%
Fusta, moble i suro	153	1,2%	81,0%	11,8%	7,2%
Agrària	145	1,1%	100,0%	0,0%	0,0%
Tèxtil, confecció i pell	114	0,9%	100,0%	0,0%	0,0%
Total	12904	100,0%	46,8%	37,5%	15,7%

Font: Departament d'Ensenyament | curs 2016-17

Si comparem la cobertura segons les famílies professionals es posa de manifest que la cobertura pública supera la mitjana de Barcelona en la majoria de les famílies professionals. És, especialment, en aquells cicles amb un major nombre de matrícula on

la cobertura pública és lleugerament inferior, situant-se per sota d'aquesta mitjana. Destaquen en aquest sentit, les famílies de *Transport i manteniment de vehicles* i *Hoteleria i turisme* on la cobertura pública no arriba a un terç de la matrícula total. D'altra banda, és de destacar les famílies d'*Imatge personal*, *Serveis socioculturals i a la comunitat*, *Electricitat i electrònica* i *Comerç i màrqueting* en les que, havent-hi un gran nombre d'alumnes, la cobertura pública és significativament superior.

De la mateixa manera que succeeix amb els CFGM, als cicles de grau superior hi ha una concentració de la matrícula en 4 famílies professionals que suposen prop de la meitat de la matrícula (48,7%). Tres d'aquestes famílies són les mateixes que per als cicles de grau mitjà -*Serveis sociocult. i a la comunitat*, *Informàtica i comunicacions*, *Hoteleria i turisme*- i s'incorporen els estudis de la família de *Sanitat* amb gairebé un 14% del total.

Taula 20. Matrícula a CFGS segons especialitat i titularitat

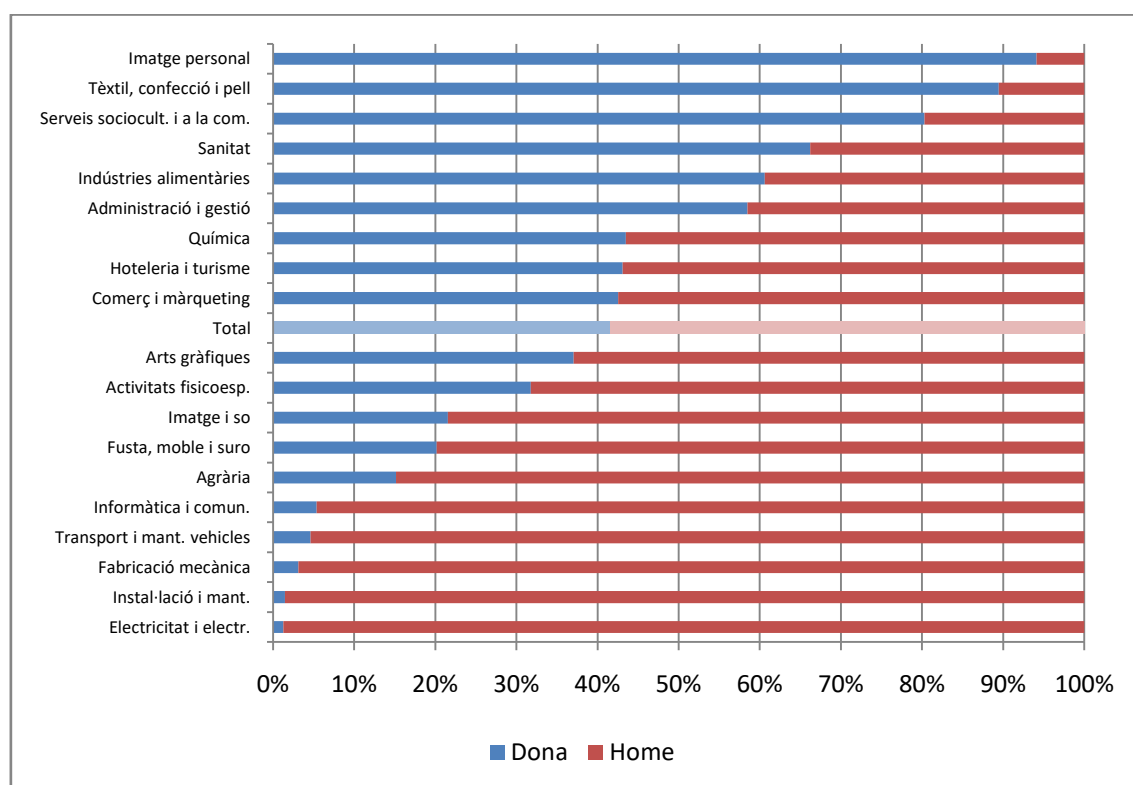
Famílies Professionals	Matrícula	Total	Públic	Concertat	Privat
Serveis sociocult. i a la comunitat	3139	14,2%	35,0%	56,4%	8,6%
Sanitat	3068	13,9%	36,1%	13,7%	50,2%
Informàtica i comunicacions	2352	10,6%	35,6%	52,3%	12,0%
Hoteleria i turisme	2208	10,0%	37,1%	18,3%	44,6%
Imatge i so	2028	9,2%	47,6%	25,3%	27,1%
Administració i gestió	1612	7,3%	43,0%	51,2%	5,8%
Comerç i màrqueting	1573	7,1%	39,7%	45,8%	14,6%
Activitats físicoesportives	1404	6,3%	33,1%	4,6%	62,3%
Transport i mant. de vehicles	863	3,9%	27,6%	68,5%	3,9%
Electricitat i electrònica	841	3,8%	65,6%	34,0%	0,4%
Imatge personal	812	3,7%	63,8%	0,0%	36,2%
Química	558	2,5%	88,5%	11,5%	0,0%
Fabricació mecànica	371	1,7%	65,2%	31,8%	3,0%
Energia i aigua	220	1,0%	28,2%	71,4%	0,5%
Instal·lació i manteniment	218	1,0%	70,6%	29,4%	0,0%
Edificació i obra civil	197	0,9%	91,9%	0,0%	8,1%
Arts gràfiques	189	0,9%	64,6%	29,1%	6,3%
Tèxtil, confecció i pell	150	0,7%	100,0%	0,0%	0,0%
Agrària	120	0,5%	100,0%	0,0%	0,0%
Seguretat i medi ambient	117	0,5%	100,0%	0,0%	0,0%
Indústries alimentàries	72	0,3%	100,0%	0,0%	0,0%
Total	22112	100,0%	43,6%	32,9%	23,5%

Font: Departament d'Ensenyament | curs 2016-17

Pel que fa al percentatge de cobertura segons titularitat, s'observa un lleuger descens en centres públics (43,6%) i centres concertats (32,9%) i un notable increment de la matrícula en centres públics que suposa gairebé 1 de 4 alumnes (23,5%). Aquesta cobertura, de nou, presenta algunes diferències significatives segons famílies professionals; és destacable, la incidència dels centres privats i concentrats en les famílies professionals amb més matrícula, on aquesta supera la meitat de la matrícula. És el cas dels estudis a les famílies de *Serveis socioculturals i a la comunitat*(56,4%) i *Informàtica i comunicacions* (52,3%) en centres concertats o als estudis de *Sanitat* o en centres privats (50,2%).

Un altre dels elements més importants que pot condicionar l'accés és la distribució desigual segons sexe entre les diferents famílies professionals. S'observa l'existència de famílies que estan altament feminitzades mentre que d'altres el percentatge de matrícula de dones és molt inferior. Al gràfic següent, es posa de manifest aquesta distribució en relació a la matrícula als cicles de grau mitjà. S'observa que als cicles de les famílies d'imatge personal (94,1%), Tèxtil, confecció i pell (89,5%) i Serveis socioculturals i a la comunitat (80,3%), la matrícula de dones és majoritària.

Gràfic 9. Matrícula a CFGM segons especialitat i sexe a centres públics

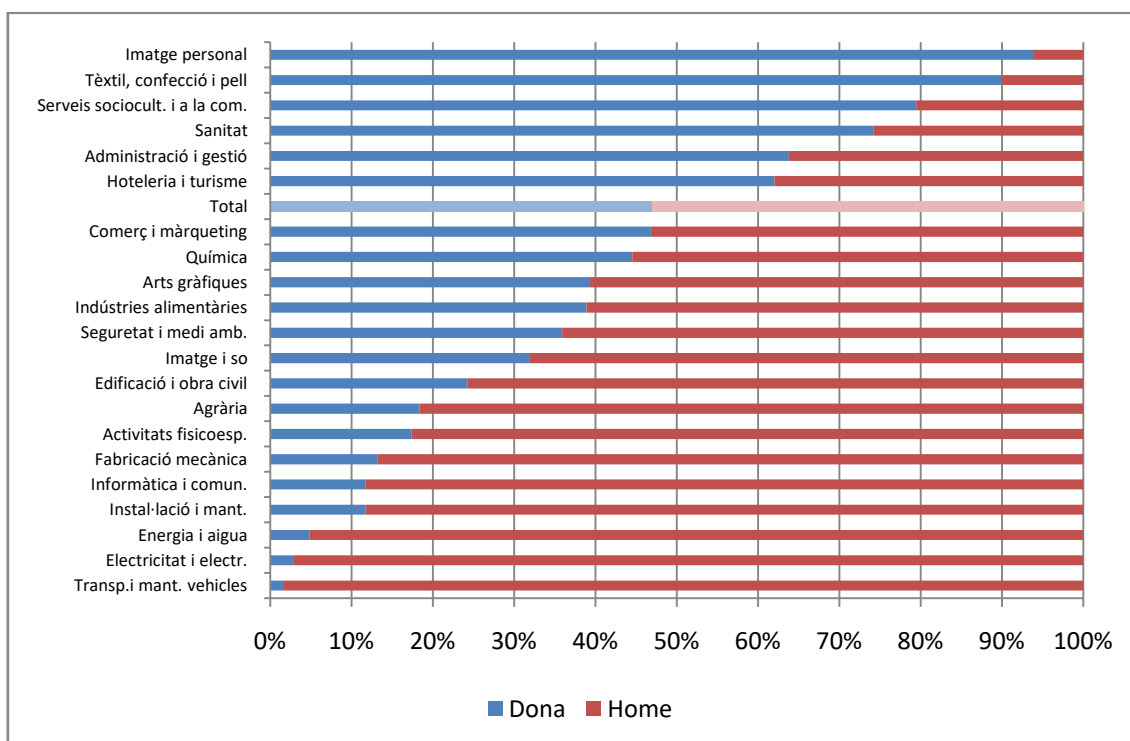


Font: Departament d'Ensenyament | curs 2016-17

D'altra banda, s'observen famílies amb una major presència d'homes. És el cas de les especialitats d'*Electricitat i electrònica*, *Instal·lació i manteniment*, *Fabricació mecànica*, *Transport i manteniment de vehicles* i *Informàtica i comunicacions* on la presència de dones no arriba a un 10% del total de la matrícula.

En el cas dels CFGS el nombre d'especialitats amb una major presència de dones és molt inferior i es concentren, de la mateixa manera que en els CFGM, en les famílies d'*Imatge personal* (93,8%), *Tèxtil, confecció i pell* (90,0%) i *Serveis socioculturals i a la comunitat* (79,4%).

Gràfic 10. Matrícula a CFGS segons especialitat i sexe a centres públics



Font: Departament d'Ensenyament | curs 2016-17

En un altre ordre de coses, un altre dels factors important en relació a les especialitats és el preu de la matrícula. Mentre alguns cicles no requereixen de material específic per a la seva realització (ex.: els cicles d'administració), altres estudis tenen un *sobrecost* que fan incrementar el preu de la matrícula (ex.: aportació de material, uniforme o eines). Aquestes diferències són molt notables si tenim en compte la titularitat dels centres, podent quintuplicar el preu públic en el cas d'algunes especialitats en centres privats (ex.: Grau Superior de Direcció de Cuina).

A banda del preu del cicles, la importància de la tria de determinades famílies és cabdal ja que pot esdevenir un element clau en la situació laboral i formativa dels joves un cop graduats (Valiente, Zancajo, & Tarrino, 2015). En el cas de la inserció laboral dels cicles de grau mitjà, per exemple, l'especialitat *marítimo-pesquera* presenta un 50% d'ocupació mentre que en el cas de cicles d'imatge i so o informàtica aquest percentatge no arriba al 20% dels graduats. Val a dir, que en el cas dels CFGS, aquestes diferències es dilueixen per especialitats.

D'aquesta manera, es posa de manifest que una oferta de determinades famílies professionals al centres educatius pot esdevenir un element que els alumnes tinguin en compte alhora d'accedir a l'FP. Si analitzem, per tant, les diferents famílies professionals que s'ofereixen als centres públics de la ciutat de Barcelona, s'observen dinàmiques interessants.

Per una banda, es visibilitza que hi ha districtes que presenten gran diversitat en la matrícula segons famílies professionals. És el cas, per exemple, de l'Eixample amb gran diversitat de famílies professionals (9). Sants-Montjuïc, Horta-Guinardó i Sant Martí, per la seva banda, són districtes amb gran diversitat de famílies professionals (7).

Taula 21. Matrícula a CFGM segons especialitat i districtes

	Especialitats	Famílies amb 100% matrícula
Ciutat Vella	4	
Eixample	9	Arts Gràfiques Fusta, Moble i Suro
Sants-Montjuïc	7	Agrària Imatge i So
Les Corts	1	
Horta-Guinardó	7	Activitats Fisicoesportives Tèxtil, Confecció i Pell
Nou Barris	6	Hoteleria i Turisme Industries Alimentàries
Sant Martí	7	

Font: Departament d'Ensenyament | curs 2016-17

És interessant, també, destacar com certs districtes concentren el 100% de la matrícula de determinades famílies i esdevenen, per tant, centres referents en aquestes especialitats. Val a dir que la matrícula en aquestes famílies professionals, no suposa un percentatge molt elevat de la matrícula total a excepció d'Hoteleria i Turisme que suposa un 10,2% del total i es concentra al districte de Nou Barris.

Aquesta diversitat en relació a les famílies es manté en el cas dels CFGS, sent l'Eixample el districte amb una major diversitat (12) seguit de Sants-Montjuïc, Horta-Guinardó i Sant Martí amb 9 famílies professionals.

Taula 22. Matrícula a CFGS segons especialitat i districtes

	Especialitats	Famílies amb 100% matrícula
Ciutat Vella	6	
Eixample	12	Arts Gràfiques Edificació i Obra Civil Energia i Aigua
Sants-Montjuïc	9	Agrària
Les Corts	1	
Horta-Guinardó	9	Tèxtil, Confecció i Pell
Nou Barris	6	Indústries Alimentàries
Sant Martí	9	

Font: Departament d'Ensenyament | curs 2016-17

En darrer lloc, tal i com succeïa en els CFGM, alguns districtes copsen tota la matrícula pública de determinades famílies professionals. El cas més significatiu és el del districte de l'Eixample que concentra el 100% de la matrícula de 3 famílies professionals: *Arts Gràfiques*, *Edificació i Obra Civil* i *Energia i Aigua*.

La conjugació dels elements que hem vist en relació a les especialitats poden estar funcionant com a elements d'atracció i/o expulsió. Una determinada oferta pública, la proximitat als centres o la presència majoritària d'homes/dones en una determinada especialitat poden condicionar l'accés dels joves i influint en la presa de decisions d'accés als estudis. La manca de recerca específica i de (micro)dades obertes i accessibles dificulta una anàlisi exhaustiva d'aquests fenòmens però permet identificar patrons interessants. És per tant, necessari, avaluar fins a quin punt aquests elements poden estar condicionant l'accés als estudis i introduir propostes i polítiques que minimitzin l'efecte d'aquells mecanismes inhibidors, especialment entre els col·lectius més desfavorits de la ciutat.

El perfil d'estudiants

La dificultat d'inserció laboral dels joves durant els darrers 10 anys com a conseqüència de la crisi econòmica pot apuntar a un retorn educatiu d'aquells joves que havien deixat el sistema educatiu reglat. L'anàlisi de l'evolució de la matrícula introduint algunes

característiques sociodemogràfiques ens permet visualitzar i identificar si hi ha hagut un canvi en el perfil dels estudiants a l'FP.

Per al cas dels centres públics de la ciutat de Barcelona, podem observar a la taula següent la matrícula a cicles formatius de grau mitjà segons 3 grups d'edat: 16-17 anys, 18-19 anys i més de 20 anys. S'observa un increment d'un 45% del nombre de matriculats des del curs 2007-08 i amb especial incidència entre el grup dels més gran que aquest increment se situa al voltant del 65%.

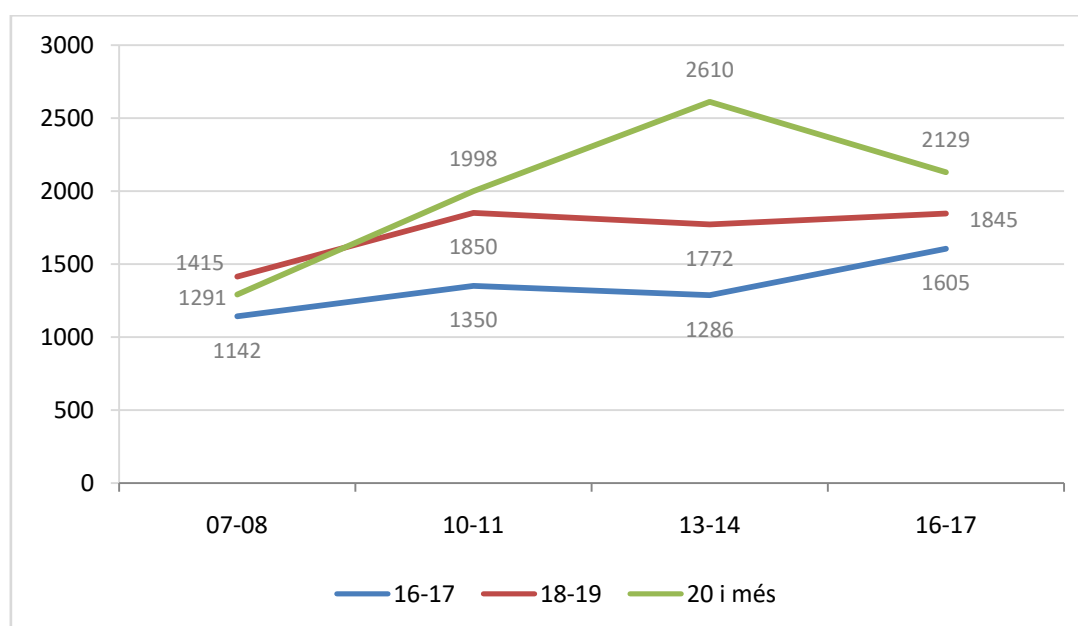
Taula 23. Evolució de la matrícula a CFGM en centres públics segons grups d'edats

Grups edat	07-08	10-11	13-14	16-17	variació
16-17	1142	1350	1286	1605	40,5%
18-19	1415	1850	1772	1845	30,4%
20 i més	1291	1998	2610	2129	64,9%
Total	3848	5198	5668	5579	45,0%

Font: Departament d'Ensenyament | Diversos anys

Ara bé, si ens fixem en la tendència evolutiva (gràfic 11), s'observa que el grup dels estudiants dels de més edat són els únics que presenten un canvi de tendència important. Així, mentre que els més joves mostren una tendència alcista que es veu reforçada el darrer any de la sèrie, els estudiants més grans mostren una clara davallada de la matrícula en els dos darrers cursos acadèmics de la sèrie analitzada.

Gràfica 11. Evolució de la matrícula a CFGM en centres públics segons grups d'edats



Font: Elaboració pròpia a partir de dades del Departament d'Ensenyament.

Si analitzen el cas dels CFGS segons grups d'edat s'observa alguna dinàmica similar. En primer lloc, es posa de manifest que mentre hi ha un increment en el total de matriculats (+40%); aquest percentatge, però, és molt superior entre el grup d'edat dels més joves (71%).

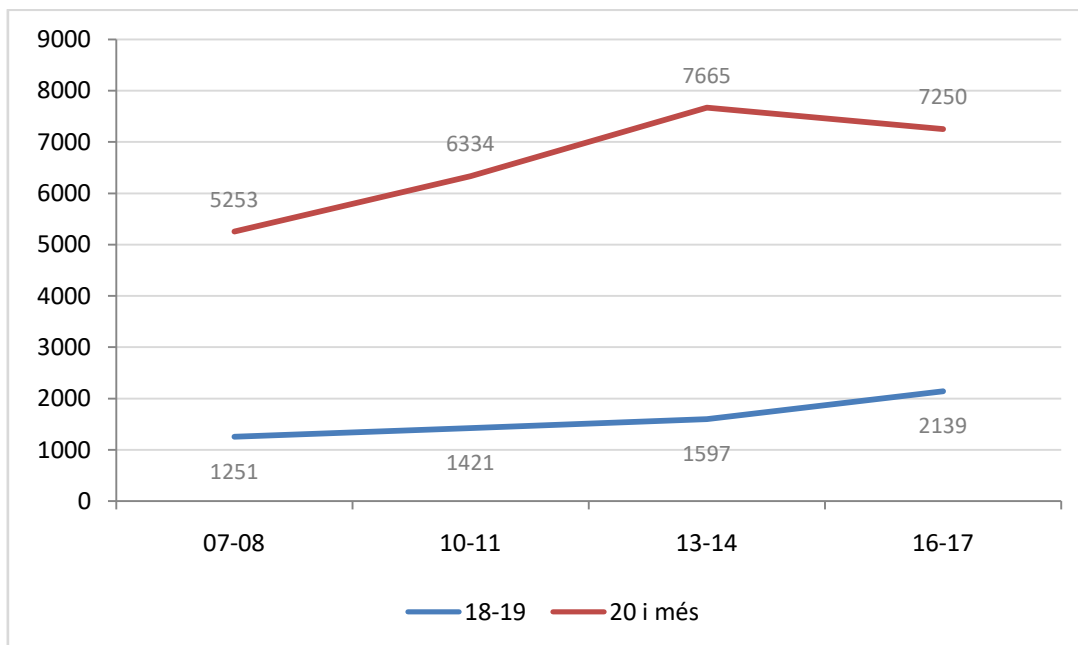
Taula 24. Evolució de la matrícula a CFGS en centres públics segons grups d'edats

Grups edat	07-08	10-11	13-14	16-17	variació
18-19	1251	1421	1597	2139	71,0%
20 i més	5253	6334	7665	7250	38,0%
Total	6504	7755	9262	9389	44,4%

Font: Departament d'Ensenyament | Diversos anys

L'evolució històrica de la matrícula, per la seva banda, mostra una dinàmica molt similar al de la matrícula en els CFGM: mentre es consolida la matrícula dels més joves (18-19) en els darrers 10 anys, hi ha una clara davallada dels més grans en el darrer any de la sèrie, al curs acadèmic 2016-17.

Gràfica 12. Evolució de la matrícula a CFGM centres públics segons grups d'edats



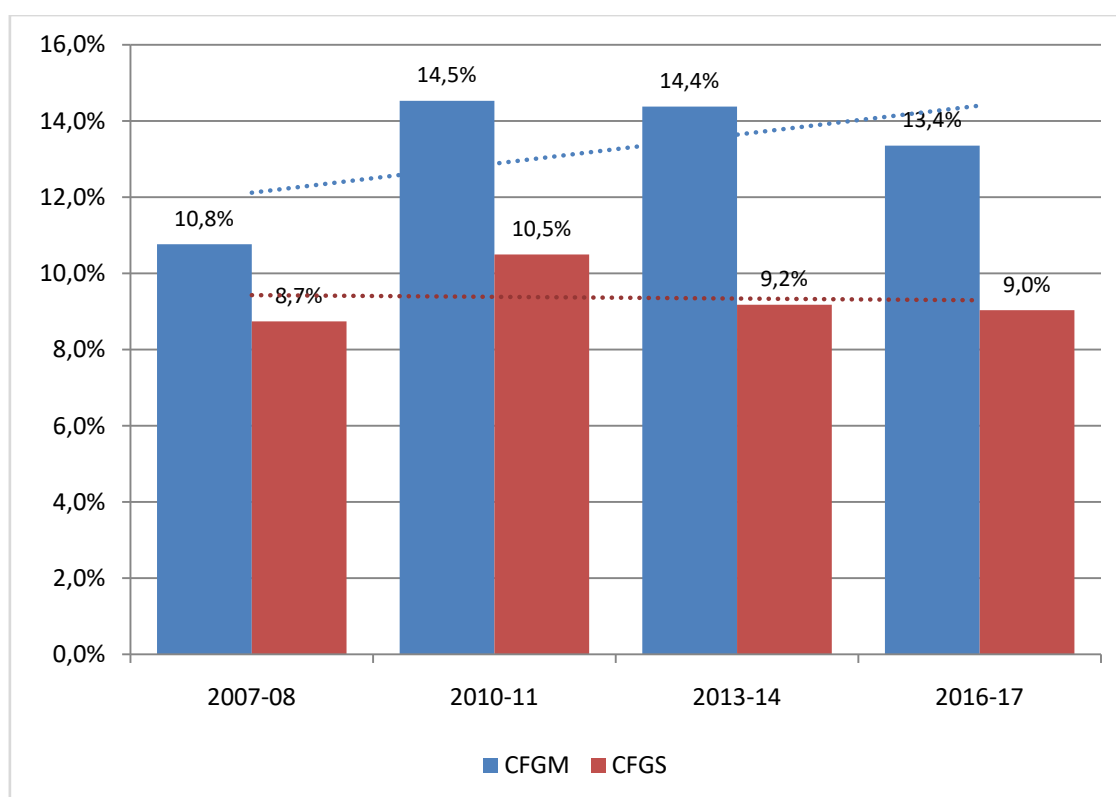
Font: Elaboració pròpia a partir de dades del Departament d'Ensenyament.

Aquestes dades semblarien apuntar a la hipòtesi de la influència del mercat de treball en la matrícula. Tal i com s'observa, les recents millores de les taxes d'ocupació podrien

estar fent disminuint la matrícula tant a CFGM com a CFGS, especialment entre els grups d'edat més gran que tenen en compte el nou context d'oportunitat en la definició dels itineraris. Tot i això, també cal remarcar com es consolida i augmenta la matrícula entre els més joves.

Una altra de les característiques sociodemogràfiques relacionada amb les desigualtats educatives és la diferent participació de l'alumnat segons procedència. Una primera aproximació posa de manifest una major participació d'alumnat estranger als CFGM que als CFGS. Aquesta diferència s'ha aguditzat en els darrers anys degut a un increment del pes relatiu de l'alumnat estranger als CFGM mentre que s'ha estabilitzat aquest percentatge en el cas dels CFGS. L'evolució històrica mostra una clara estabilització del pes de l'alumnat estranger als CFGS que es manté aproximadament al voltant del 9% en la sèrie analitzada. En canvi, en el cas dels CFGM s'observa una tendència a global a l'alça passant d'un 10,8% el curs 2007-08 a un 13,4% el 2016-17, amb una disminució el darrer any.

Gràfic 13. Evolució presència d'alumnat estranger a ensenyaments professionalitzadors



Font: Elaboració pròpia a partir de dades del Departament d'Ensenyament.

Fixant-nos en l'evolució de la matrícula segons titularitat, ala taula 25s'analitza la presència d'alumnat estrangera cicles formatius de grau mitjà. En primer lloc, s'observa que l'increment de la matrícula en els darrers anys ha estat especialment intens entre l'alumnat estranger tant als centres públics (67,7%) com en el conjunt de centres d'FP (65,5%). Tot i això, es posa de manifest en el darrer curs de la sèrie que hi ha una lleugera disminució de la matrícula de l'alumnat estranger global (de 1696 a 1655 alumnes) sent rellevant també en el cas de centres públics.

Taula 25. Evolució de la matrícula a CFGM d'alumnat estranger segons titularitat

Total	2007-08	2010-11	2013-14	2016-17	variacion
<i>Alumnat estranger</i>	1003	1600	1696	1655	65,0%
<i>Alumnat total</i>	9320	11010	11797	12393	33,0%
Centres públics	2007-08	2010-11	2013-14	2016-17	variacion
<i>Alumnat estranger</i>	644	1021	1127	1080	67,7%
<i>Alumnat total</i>	3848	5198	5669	5579	45,0%

Font: Elaboració pròpia a partir de dades del Departament d'Ensenyament | Diversos anys

En el cas dels CFGS, la taula 26 mostra un també increment molt important de la matrícula d'alumnat estranger tant per al conjunt de centres d'FP (+58%) com, especialment, en el cas del centres públics (+ 75,2%). A diferència de la matrícula a cicles de grau mitjà, el nombre d'alumnat estranger el darrer curs acadèmic sembla consolidar-se i mantenir una lleugera tendència a l'alça.

Taula 26. Evolució de la matrícula a CFGS d'alumnat estranger segons titularitat

Total	2007-08	2010-11	2013-14	2016-17	variacion
<i>Alumnat estranger</i>	1255	1798	1849	1983	58,0%
<i>Alumnat total</i>	14357	17126	20154	21943	52,8%
Centres públics	2007-08	2010-11	2013-14	2016-17	variacion
<i>Alumnat estranger</i>	648	1025	1109	1135	75,2%
<i>Alumnat total</i>	6504	7755	9258	9389	44,4%

Font: Elaboració pròpia a partir de dades del Departament d'Ensenyament | Diversos anys

Finalment, l'índex de normalització en l'accés a FP dels joves estrangers ens permet analitzar, si hi ha una similar representació dels joves a aquests ensenyaments respecte a la seva distribució territorial –el conjunt de la ciutat en aquest cas. Aquest indicador permet contrastar si la presència de joves estrangers en una etapa educativa correspon a

la seva presència al territori¹³. Si ens fixem, per tant, en aquest indicador en el cas de la ciutat de Barcelona, es fa palès que existeixen diferències segons el tipus de cicle.

En el cas dels CFGM, mostra un valor molt pròxim a 1; per tant, correspon a una presència gairebé normalitzada de la població estrangera en els cicles de grau mitjà. En canvi, en el cas dels CFGS s'observa una infrarepresentació dels joves estrangers.

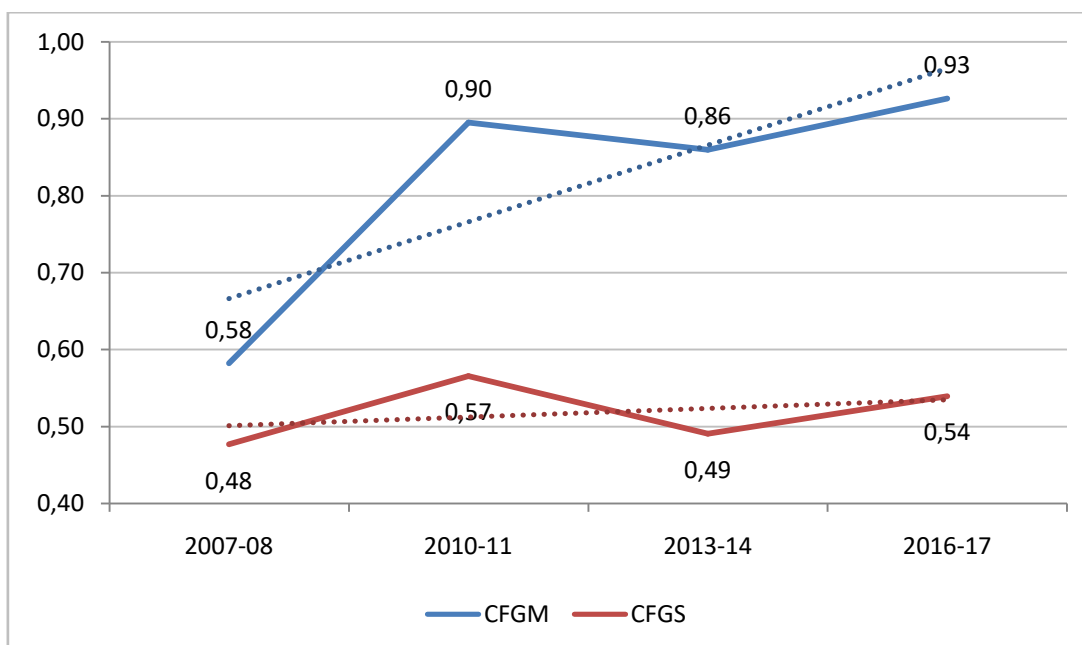
Taula 27. Índex de normalització en l'accés a FP dels joves estrangers l'any 2016-17

	Índex Normalització
CFGM	0,93
CFGS	0,54

Font: Elaboració pròpia a partir de dades del Departament d'Ensenyament i IDESCAT.

Val a dir que l'anàlisi de l'evolució d'aquest indicador ens permet veure una millorat gradual per als dos casos (gràfic 14). Especialment, en el cas dels cicles formatius de grau mitjà passant de 0,58 a 0,93 en gairebé 10 anys. Aquesta millora es produeix especialment a partir del segon curs analitzat (2010-11) i s'ha mantingut fins l'any més recent.

Gràfic 14. Evolució índex normalització en l'accés als ensenyaments postobligatoris

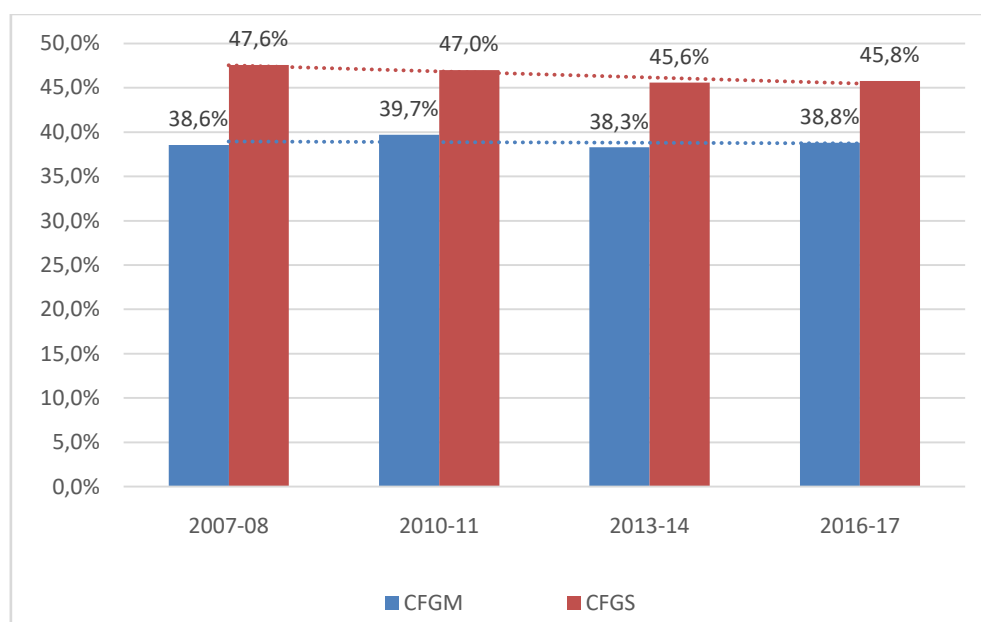


Font: Elaboració pròpia a partir de dades del Departament d'Ensenyament i IDESCAT.

¹³Quan el valor és 1, la presència és normalitzada mentre que si és menor d'1 hi ha una subrepresentació dels joves estrangers als centres educatius.

D'altra banda, si ens fixem en el percentatge d'alumnes tenint en compte el sexe, també s'observen dinàmiques interessants. En conjunt, la matrícula de l'FP ja sigui de grau mitjà o superior, mostra un menor percentatge de dones que d'homes; sent els de grau mitjà els estudis més *masculinitzats*. La tendència en els darrers 10 anys mostren una clara estabilitat respecte a la participació per sexes, consolidant els CFGM com uns estudis *masculinitzats*. Referent als graus superiors els percentatges mostren una tendència semblant. Tot i la menor participació de les dones en conjunt (45,8% l'any 2016-17), s'observa com el seu pes relatiu disminueix passant de representar un 47,6% l'any 2007-08 a un 45,8% l'any 2016-17.

Gràfic 15. Evolució presència de dones als ensenyaments postobligatoris



Font: Elaboració pròpia a partir de dades del Departament d'Ensenyament.

Centrant-nos específicament en l'evolució de la matrícula segons titularitat podem identificar patrons evolutius diferencials. En primer lloc, es posa de manifest que l'increment de la matrícula en CFGM de dones (+ 33,8%) en els darrers anys ha estat major en el cas del centres públics en els que aquest increment ha estat de més del 50%. Alhora s'observa, que tot i una lleugera tendència a la disminució de la matrícula total als centres públics l'any 2016-17, la matrícula femenina es consolida i augmenta lleugerament.

Taula 28. Evolució de la matrícula a CFGM de dones segons titularitat de centre

Total	2007-08	2010-11	2013-14	2016-17	variación
<i>Dones</i>	3593	4372	4517	4807	33,8%
<i>Alumnat total</i>	9320	11010	11797	12393	33,0%

Centres públics	2007-08	2010-11	2013-14	2016-17	variación
<i>Dones</i>	1649	2222	2337	2507	52,0%
<i>Alumnat total</i>	3848	5198	5669	5579	45,0%

Font: Elaboració pròpia a partir de dades del Departament d'Ensenyament | Diversos anys

En el cas de la matrícula a CFGS, l'increment en els darrers anys de la matrícula femenina (+ 47%) ha estat lleugerament inferior que per al conjunt d'alumnat (+52,8%). Val a dir que, com en el cas dels CFGM, la matrícula femenina es consolida i es manté lleugerament a l'alça en el darrer any analitzat.

Taula 29. Evolució de la matrícula a CFGS de dones segons titularitat de centre

Total	2007-08	2010-11	2013-14	2016-17	variación
<i>Dones</i>	6832	8052	9186	10044	47,0%
<i>Alumnat total</i>	14357	17126	20154	21943	52,8%

Centres públics	2007-08	2010-11	2013-14	2016-17	variación
<i>Dones</i>	3001	3602	4282	4453	48,4%
<i>Alumnat total</i>	6504	7755	9258	9389	44,4%

Font: Elaboració pròpia a partir de dades del Departament d'Ensenyament | Diversos anys

Tal i com vèiem, la *connexió* i l'existència de passarel·les entre els cicles i altres estudis (com per exemple els itineraris CFGM-CFGS o CFGS-universitat), pot implicar un increment en la matrícula i en un augment en la importància i prestigi dels estudis. Els canvis normatius introduïts referent a l'eliminació de la quota d'FP per accedir a la universitat o a l'accés al CFGS des de CFGM pot haver tingut un impacte en les diferents vies per accedir als estudis.

Així, si explorem l'augment de la matrícula tenint en compte les vies d'accés també ens permet entendre quin ús en fan els estudiants de les vies institucionals disponibles. Si ens fixem en l'evolució en els darrers 4 cursos acadèmics¹⁴, s'observa que la principal via d'accés és des de la finalització de l'educació secundària obligatòria (ESO) (9928

¹⁴ Les dades accessibles al web del departament d'ensenyament de la Generalitat només permeten tenir accés a aquestes dades dels darrers 4 cursos acadèmics.

l'any 2016-17) seguit de les proves d'accés (1063) i, en menor mesura, l'accés des de CFGM.

La variació en la matrícula (2016-17 respecte 2013-14) mostra com són les vies d'accés des d'un altre CFGM (152%), des de l'ESO (87%) i des de la Universitat (65%) les que presenten un increment major.

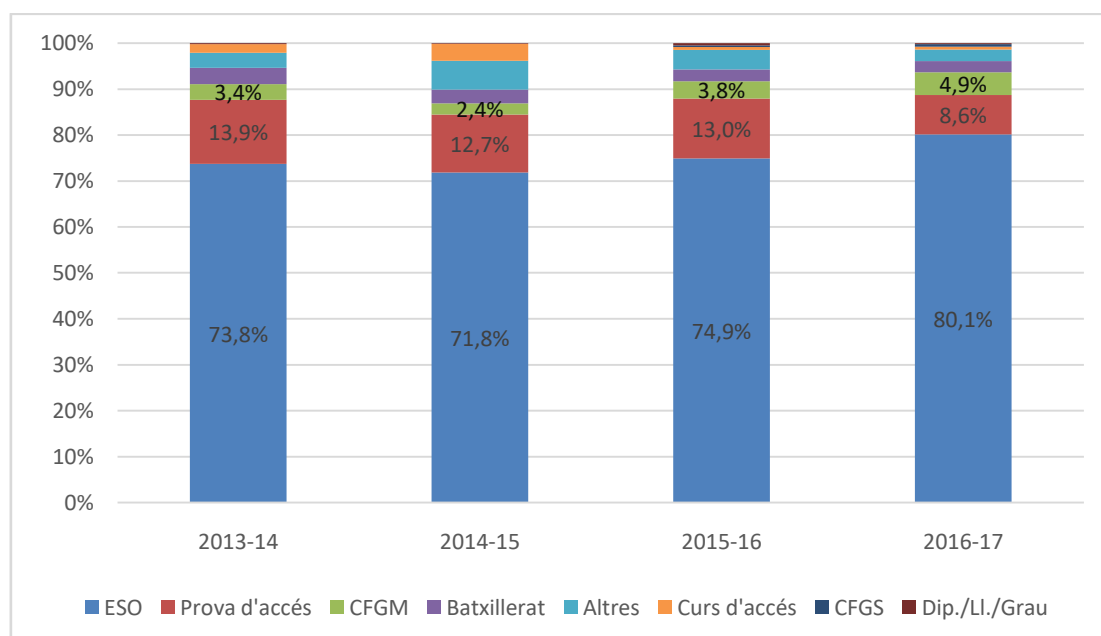
Taula 30. Evolució de les vies d'accés a CFGM Barcelona

	ESO	Batxillerat	CFGM	CFGS	Dip./Ll./Grau	Prova d'accés	Curs d'accés	Altres
2013-14	5.315	255	243	-	17	1.004	133	239
2014-15	5.368	228	178	-	13	946	271	469
2015-16	9.672	325	494	46	59	1.673	87	549
2016-17	9.928	306	613	67	28	1.063	80	308
Variació	87%	20%	152%	46%	65%	6%	-40%	29%

Font: Elaboració pròpia a partir de dades del Departament d'Ensenyament.

Això ha suposat la consolidació de la via d'accés des de l'ESO com a via majoritària d'accés als CFGM suposant més d'un 80,1% de tota la matrícula. En paral·lel s'observa un decreixement en el darrer curs acadèmic del pes relatiu de les proves d'accés que disminueix més de 5 punts percentuals.

Gràfica 16. Variació del pes relatiu de les vies d'accés a CFGM



Font: Elaboració pròpia a partir de dades del Departament d'Ensenyament.

En el cas de les vies d'accés al cicles formatius de grau superior, s'observen dinàmiques semblants. S'observa que la via principal d'accés en nombres absoluts és el Batxillerat amb 11671 alumnes que accedeixen des d'aquests estudis. Altres vies com un altre CFGS, les proves d'accés i el curs específic d'accés també suposen un percentatge important de la matrícula.

En relació a l'evolució d'aquestes vies en els darrers anys, s'observa com amb major mesura els graduats de CFGS opten per tornar-se a matricular a un altre cicle presentant una dels increments més significatius (+480%). Altres vies com els graduats universitaris i els cursos específics d'accés són els que presenten un creixement més significatiu (+171% i + 107%, respectivament).

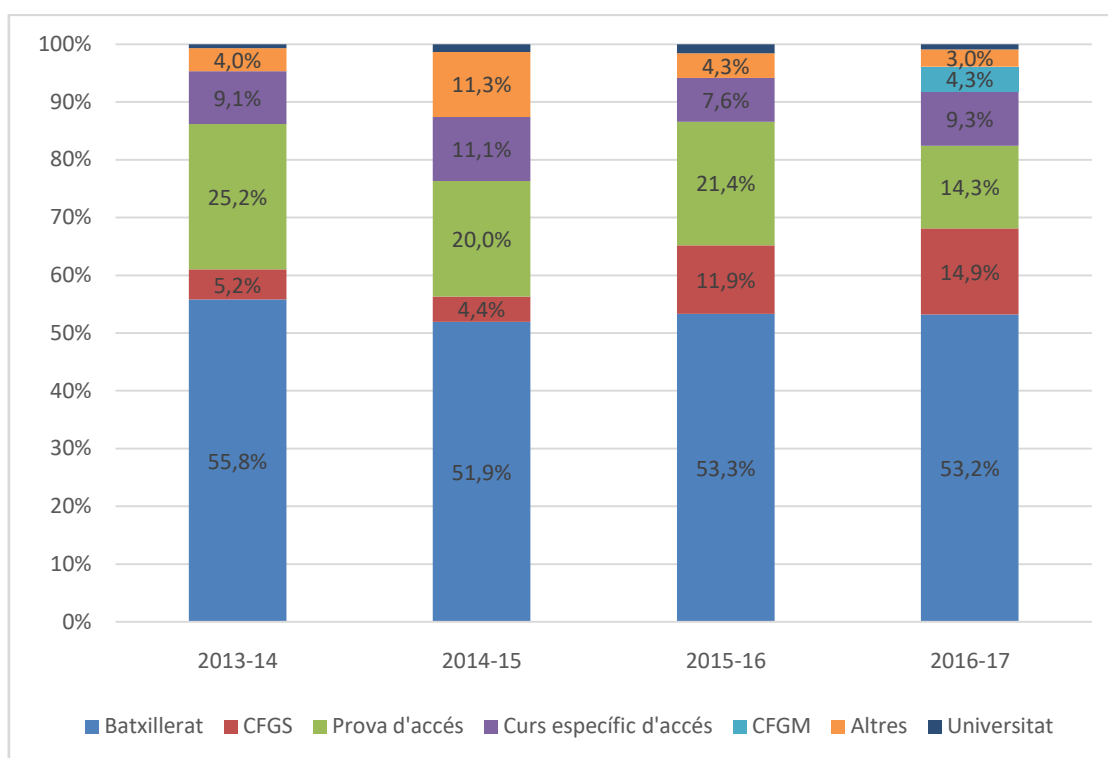
Taula 31. Evolució de les vies d'accés a CFGS Barcelona

	Batxill.	CFGM	CFGS	Univer.	Prova d'accés	Curs específic d'accés	Altres	Total
2013-14	6.037	-	564	73	2.724	989	433	10.820
2014-15	6.169	-	519	155	2.378	1.317	1.341	11.879
2015-16	11.790	-	2.629	344	4.729	1.672	948	22.112
2016-17	11.671	946	3.275	198	3.145	2.050	658	21.943
Variació	93,3%	-	480,7%	171,2%	15,5%	107,3%	52,0%	102,8%

Font: Elaboració pròpia a partir de dades del Departament d'Ensenyament.

A diferència del CFGM, les vies d'accés en el cas dels superiors són més diverses en relació al seu pes relatiu a la matrícula total. Tal i com es posa de manifest al gràfic següent, hi ha un increment de les vies professionalitzadores com a vies d'accés que veuen un increment en el pes relatiu dels CFGS (passant del 5,2 al 14,9%) i de l'accés des de CFGM (4,3% el curs 2015-16). Aquests canvis han suposat una disminució del pes relatiu de les proves d'accés i que la via d'accés de batxillerat s'estabilitzi amb una lleugera disminució; al seu torn, suposa una consolidació de les vies de connexió entre cicles formatius incrementant el seu pes relatiu de 5,2% a 14,9% en els darrers 4 cursos acadèmics.

Gràfica 17. Variació del pes relatiu de les vies d'accés a CFGS



Font: Elaboració pròpia a partir de dades del Departament d'Ensenyament.

Resultats educatius

L'increment significatiu de la matrícula a les vies professionalitzadores posa de manifest que, cada cop més, l'FP esdevenen uns estudis amb major centralitat i importància en la construcció dels itineraris educatius dels joves i de la població adulta en general. Cal, però, advertir de la necessitat de tenir indicadors que permetin avaluar els resultats educatius la eficàcia d'aquests ensenyaments. Tot i això, tal i com han posat de manifest alguns investigadors aquesta tasca no sempre és fàcil degut a la manca d'accés a dades públiques (Valiente et al., 2015).

Amb l'objectiu de tenir un indicador que permeti avaluar, encara que sigui de forma orientativa, la graduació de l'FP s'ha calculat un percentatge de graduació a partir de les dades públiques disponibles¹⁵. S'ha calculat, per tant, el percentatge d'alumnes que obté

¹⁵ Per aproximar-nos a la graduació, s'ha partit dels alumnes matriculats a 1er un any determinat i el nombre de joves que obtenen el títol 2 anys després. D'aquesta manera, s'ha dividit el nombre de joves que obté una titulació (t+2anys) del nombre d'alumnes matriculats dos anys abans (t). Això, ens permet tenir, encara que sigui aproximada

el graduat en un any determinat en relació al nombre de matriculats a primer curs dos anys anteriors¹⁶. Els resultats mostren diferències significatives en relació als cicles ja siguin de grau mitjà o superior.

Cal advertir, abans d'analitzar els resultats, que les dades més recents disponibles mostren un canvi molt significatiu respecte a la tendència que s'havia experimentat fins al curs acadèmic 2014-15. És necessari, per tant, tenir present aquest canvis i contrastar en els propers anys -i amb dades oficials- si es consolida un canvi de tendència.

Així mentre que la graduació als cicles de grau mitjà se situen al voltant 47%, en el cas dels cicles de grau superior aquest percentatge és més 10 punts percentuals, situant-se prop del 60%. En el cas dels centres públics, el percentatge de graduació és inferior en ambdós casos. Especialment en el cas dels CFGM on el percentatge se situa al voltant d'un 36,4%, 10 punts percentuals menys. En el cas del CFGS el percentatge, tot i ser lleugerament inferior en el cas de centres públics, és pràcticament idèntic amb 0,3 punt percentuals de diferència. La introducció d'una mirada històrica ens permet, com dèiem, matissar aquests resultats.

Taula 32. Alumnat titulat i matriculat segons nivell de cicles centres públics

	Mat. 1r	Títol	
	2013-14	2015-16	% Graduació
CFGM Total	7206	3350	46,5%
<i>CFGM Públic</i>	<i>3633</i>	<i>1324</i>	<i>36,4%</i>
CFGS Total	10820	6176	57,1%
<i>CFGS Públic</i>	<i>4969</i>	<i>2821</i>	<i>56,8%</i>

Font: Departament d'Ensenyament | curs 2011-12 i 2013-14

Podem explorar com has estat l'evolució de la graduació en comparació amb l'increment de la matrícula que veiem més amunt. Això ens permet tenir una aproximació a quina ha estat l'*eficàcia* dels estudis durant el període caracteritzat per una forta expansió de la matrícula.

una mesura de resultats en el cas dels cicles formatius. Cal advertir que aquest percentatge és orientatiu i pot variar de les xifres oficials ja que no té en compte les possibles repeticions dels alumnes.

¹⁶ Cal dir que tot i que la majoria d'estudis són de 2 anys acadèmics, encara n'hi ha una petita minoria que són d'1 curs acadèmic. En concret, alguns cicle formatiu en el cas de CFGM.

Amb aquest objectiu, es compara la taxa de graduació dels darrers 10 anys en el cas dels CFGM (taula 33). Es posa de manifest en la darrera fila de la taula (Taxa Graduació) una relativa estabilitat de la taxa situant-se entre un 40% i un 50% dels matriculats. Cal assenyalar que la taxa de graduació del darrer any (46,5%) mostra una lleugera millora en relació a la taxa del primer any de la sèrie analitzat (curs 2007-08) però suposa un descens en relació a les taxes dels darrers 5 cursos acadèmics.

Taula 33. Evolució de la matrícula, graduació i taxa de graduació a CFGM

	05-06	06-07	07-08	08-09	09-10	10-11	11-12	12-13	13-14	14-15	15-16
Matriculació	5980	6155	6418	7047	7253	7172	7410	7278	7206	7473	8021
Graduació			2695	3179	3119	2934	3548	3375	3335	3616	3350
T. Graduació			45,1%	51,6%	48,6%	41,6%	48,9%	47,1%	45,0%	49,7%	46,5%

Font: Departament d'Ensenyament | Diversos cursos acadèmics

En el cas del centres públics que imparteixen CFGM, els resultats difereixen lleugerament. S'observa una evolució de la taxa de graduació que presenta una tendència més irregular amb un increment a partir del curs 2012-13 i una disminució el darrer any analitzat. Cal posar de manifest que la taxa de graduació del curs acadèmic 2015-16 és una de les més baixes de tot el període (36,4%).

Taula 34. Evolució de la matrícula, graduació i taxa de graduació a CFGM a centres públics

	05-06	06-07	07-08	08-09	09-10	10-11	11-12	12-13	13-14	14-15	15-16
Matriculació	2457	2538	2774	3025	3324	3400	3628	3680	3633	3712	4014
Graduació			-	-	1033	1043	-	1387	1367	1588	1324
T. Graduació			-	-	37,2%	34,5%	-	40,8%	37,7%	43,2%	36,4%

Font: Departament d'Ensenyament | Diversos cursos acadèmics

D'altra banda, pel que fa als CFGS, si observem l'evolució de la taxa de graduació a excepció del darrer any (2005-06 a 2014-15) s'observa una tendència gradual de millora de la graduació passant de menys d'un 60% l'any inicial a un 75% l'any 14-15.

Taula 35. Evolució de la matrícula i graduació a CFGS

	05-06	06-07	07-08	08-09	09-10	10-11	11-12	12-13	13-14	14-15	15-16
Matriculació	7763	7770	8454	8773	9215	9800	10379	10359	10820	11879	12229
Graduació			4643	5268	5478	5795	6653	6822	6960	7768	6176
T. Graduació			59,8%	67,8%	64,8%	66,1%	72,2%	69,6%	67,1%	75,0%	57,1%

Font: Departament d'Ensenyament | Diversos cursos acadèmics

En el cas del centres públics amb oferta de CFGS, es mostra un percentatge de lleugera millora en la graduació del darrer any respecte al inicial, 56,8% en front al 56,4%. De la mateixa manera que en el conjunt de CFGS, en el cas dels centres públics, s'observa una tendència alcista fins el darrer any de la sèrie que mostra una clara disminució.

Taula 36. Evolució de la matrícula i graduació a CFGS a centres públics

	05-06	06-07	07-08	08-09	09-10	10-11	11-12	12-13	13-14	14-15	15-16
Matriculació	3490	3442	3881	4029	4109	4358	4860	4893	4969	4883	5174
Graduació			-	-	2189	2222	-	2916	2988	3120	2821
T. Graduació			-	-	56,4%	55,2%	-	66,9%	61,5%	63,8%	56,8%

Font: Departament d'Ensenyament | Diversos cursos acadèmics

En relació als resultats educatius dels alumnes matriculats a cicles formatius, es posa de manifest tot i que hi ha hagut una tendència evolutiva positiva, aquesta ha disminuït significativament el darrer curs analitzat. És necessari, doncs, fer un seguiment de com va evolucionant la taxa de graduació i si es consoliden els resultats dels darrers anys que mostren un canvi de tendència o si, per altra banda, es consoliden els resultats positius dels darrers anys. És necessari, però, tenir accés a (micro)dades públiques i obertes per poder fer avaluacions més acurades d'aquests fenòmens i poder delinear línies d'actuació efectiva.

La Formació Professional a Barcelona: tensions, reptes i propostes

Mapa educatiu

- Desigualtats territorial en la xarxa de centres segons titularitat: els districtes de Gràcia i Sant Andreu no existeixen centres públics de formació professional.
- Els centres amb itineraris professionalitzadors concentren alumnat amb més dificultats i amb menys expectatives de promoció escolar. Major pes relatiu de centres amb oferta d'FP a Horta-Guinardó, Ciutat Vella, l'Eixample, Sants-Montjuïc i Sant Martí.
- Concentració de l'oferta pública en certs districtes: Eixample i Sant Martí concentren un nombre major de *grups-classe*.

PROPOSTES:

1. Revisar i desenvolupar una oferta pública d'FP que garanteixi oportunitats formatives a tots els alumnes independentment del lloc de residència.
2. Garantir l'existència d'un nombre suficient de places gratuïtes i introduir un sistema de beques que garanteixi adequadament la igualtat d'oportunitats.
3. Oferir ajuts als alumnes a fi de promoure la continuïtat en els estudis i fer possible la mobilitat territorial.
4. Avaluar i explorar la incidència de la proximitat en la tria, accés i rendiment dels estudiants; especialment, en els cas dels alumnes d'entorns més desfavorits
5. Introduir mesures per reduir obstacles d'accés relacionats amb la situació geogràfica del centres.
6. Fomentar mesures per ampliar de la *proximitat simbòlica* i incentivar mesures de foment de la mobilitat, especialment, entre col·lectius més vulnerables.

Matrícula i famílies professionals

- Concentració de l'oferta pública d'algunes especialitats en certs districtes/centres educatius.
- Importància relativa de la matrícula de CFGM i CFGS en un nombre reduït de famílies professional: *Serveis socioculturals i a la comunitat, Informàtica i comunicacions, Hoteleria i turisme*

- Cobertura pública lleugerament inferior en famílies professionals amb major nombre de matrícula, situant-se per sota de la mitjana global.
- Consolidació de la matrícula i increment de la importància de la via professionalitzadora superior entre els estudis postobligatoris.
- Increment en els darrers 10 anys de la matrícula en el conjunt d'FP; lleugerament superior en els CFGS. Consolidació de la importància dels CFGS amb una tendència històrica alcista degut, en part, a canvis institucionals.
- Canvi en la tendència alcista històrica de la matrícula amb indicis cap a l'estabilitat o al decreixement en el nombre d'alumnes la matriculats.
- Diferències en la mitjana d'alumnes per grup en l'oferta pública segons districtes.
- Preu de la matrícula segons especialitats poden incrementar significativament el preu dels cicles; quintuplicar si atenem a la titularitat; degut a diversos conceptes: aportació de material, uniforme o eines

PROPOSTES:

1. Revisar i explorar els canvis en la tendència recent de la matrícula.
2. Articular la correspondència amb altres ensenyaments del sistema educatiu.
3. Establir mesures per a evitar la discriminació per raons socioeconòmiques en l'accés a qualsevol família professional de formació professional.
4. Apostar per sectors estratègics a la ciutat, buscant els encaixos entre les realitats territorials i els estudis d'FP.
5. Atendre i analitzar perfils professionals emergents del mercat de treball i oferir una oferta que respongui a aquestes noves realitats professionals.
6. Contextualitzar a la realitat social un model d'FP Dual que respongui a les necessitats del teixit econòmic amb la participació de tots els agents implicats.
7. Analitzar en profunditat de l'impacte de l'FP Dual en l'abandonament i la continuïtat educativa dels alumnes.

Perfil estudiants

- Clara davallada de la matrícula tant en els CFGM com CFGS, específicament entre els estudiants de més edat.

- Diferències en els perfils sociodemogràfics dels estudiants segons tipus de cicles, CFGM o CFGS:
 - Major participació d'alumnat estranger als CFGM que als CFGS
 - Menor participació de dones que d'homes amb una clara masculinització en els CFGM.
- Forta polarització en la matrícula de cicles tant en CFGM com en CFGS segons sexe:
 - Feminització: *imatge personal, Tèxtil, confecció i pell i Serveis socioculturals i a la comunitat.*
 - Masculinització: *Electricitat i electrònica, Instal·lació i manteniment, Fabricació mecànica, Transport i manteniment de vehicles i Informàtica i comunicacions*
- Consolidació de l'ESO com a via d'accés predominant als CFGM. Increment recent de l'accés des d'un altre CFGM i des de la Universitat.
- Consolidació del Batxillerat com a via principal d'accés als CFGS, seguit d'altres vies com un altre CFGS, les proves d'accés i el curs específic d'accés.

PROPOSTES:

1. Millorar l'orientació i informació incidint en el caràcter professionalitzador de l'FP dins del conjunt d'estudis postobligatoris.
2. Informar sobre les passarel·les educatives que ofereix el sistema i les connexions dels estudis d'FP amb altres estudis del sistema educatiu.

Resultats educatius

- Taxa de graduació als cicles de grau mitjà al voltant 47% i prop del 60% en el cas dels cicles de grau superior.
- En el cas dels centres públics, el percentatge de graduació és inferior en ambdós casos. Especialment important en el cas dels CFGM.
- En el cas del CFGS el percentatge, tot i ser lleugerament inferior en el cas de centres públics, és pràcticament idèntic amb 0,3 punt percentuals de diferència.
- Millora gradual de la taxa de graduació en els darrers anys. Però indicis de canvi de tendència que caldrà revisar en propers anys.

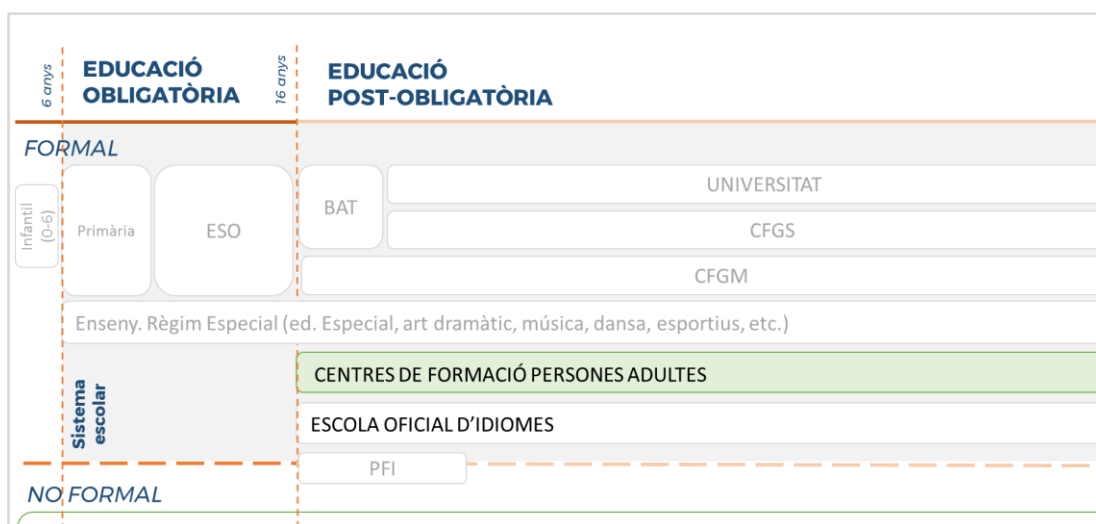
PROPOSTES

1. Introduir mesures específiques per a la millora de la taxa de graduació i la reducció de l'abandonament escolar prematur, especialment entre els estudiants de CFGM.
2. Estudiar la possibilitat d'introduir incentius -vinculats a resultats- per prevenir l'abandonament per a alumnes i/o centres destinats a col·lectius de risc.
3. Establir mesures de seguiment i d'orientació per a l'alumnat en risc d'abandonament i absentisme
4. Oferir cursos obligatoris per ajudar als estudiants amb la manca de competències bàsiques.
5. Sistemes d'informació eficient sobre l'abandonament: perfil d'estudiants, motius d'abandonament, seguiment de l'alumnat post-abandonament.
6. Promoure la continuïtat en els estudis i fer possible la mobilitat territorial i la compatibilitat entre educació i treball.
7. Millorar el sistema d'indicadors i d'accés a dades públiques per tal de l'anàlisi de polítiques públiques.
8. Posar en valor i visibilitzar les bones pràctiques que es duguin a terme als centres de Formació Professional.

3.1.2. La Formació de Persones Adultes a Barcelona

Seguint amb l'esquema sobre els tipus d'ensenyaments que vèiem al principi (gràfic 19), l'educació d'adults en centres de formació per a persones adultes s'emmarca dins l'etapa d'educació post-obligatòria i abasta tot el període d'adultesa i vellesa. Comprèn una sèrie d'ensenyaments estructurats que poden ser reconeguts amb una titulació oficial o esdevenir *passarel·les* cap a altres estudis formals. L'oferta educativa s'organitza en tres grans àmbits: formació bàsica, preparació per a les proves d'accés i competències transprofessionals (Consorti d'Educació de Barcelona, 2016). L'objectiu d'aquests centres és satisfer les necessitats formatives de les persones adultes i garantir la igualtat d'oportunitats formatives al llarg de la vida.

Gràfic 19. Esquema del tipus d'ensenyament segons formalitat



Font: Elaboració pròpia

Són moltes les recerques que han destacat que el model actual de Centres de Formació d'Adults (CFA, en endavant) ha patit una sèrie de canvis que han modificat la composició social dels CFA comparat amb el moment històric d'emergència d'aquests centres, ara fa 40 anys. Alguns autors destaquen que la formació de persones adultes ha anat evolucionant i responent a demandes socials en diferents moments històrics i, actualment, se situa en un paradigma escolar de caràcter compensatori i de segona oportunitat (Casamitjana, Casanovas, & Formariz, 2005). Així, mentre que als anys 50-70's la formació s'orientava a respondre a les demandes de l'analfabetisme de la població, actualment es configura, principalment, com a resposta al fracàs escolar del sistema educatiu actual.

En aquesta mateixa línia, una diagnosi realitzada per al conjunt de centres d'adults a Catalunya, també remarcava l'increment de la població estrangera i, especialment, l'increment significatiu de la matrícula entre les edats més joves. Aquest *rejuveniment* del perfil d'estudiants, afirmen, ha assimilat la formació de les escoles d'adults a la dels instituts (Chacón et al., 2006). Conclouen que aquest caràcter i orientació escolar ha perjudicat el desenvolupament d'una xarxa de formació d'adults més transversal i ha comportat un allunyament progressiu de la població adulta de la formació bàsica (Casamitjana et al., 2005).

Aquest *rejuveniment* del perfil d'estudiants ha suposat, també, una oportunitat per als CFA per a *guanyar terreny* com una via possible de retorn al sistema educatiu pels joves que abandonen els seus estudis. L'anàlisi dels itineraris formatius d'una cohort de joves després de l'educació obligatòria (2000-2005) apunta que els CFA, juntament amb els PFI, esdevenen noves vies de retorn entre els joves que abandonen l'ESO sense graduat (García, Casal, Merino, & Sanchez-Gelabert, 2013). Així, mentre que els PFI són una opció immediata just després de l'abandonament, els CFA semblen esdevenir una opció més persistent durant els anys posteriors. En qualsevol cas, aquestes dues vies de segones oportunitats han estat molt minoritàries entre els joves que abandonaven els seus estudis.

En aquest context actual de canvi històric i social, és pretén analitzar quins són els principals elements i eixos característics de la xarxa de CFA a Barcelona. Per tant, analitzar les característiques de la població adulta de la ciutat així com quins usos en fan els estudiants/adults i si existeixen elements específics o distintius entre els diferents centres de la ciutat. Amb aquest objectiu i a partir tant de dades quantitatives com qualitatives, s'analitzen una sèrie d'indicadors referents a la xarxa de CFA que es complementen amb les entrevistes realitzades a diferents agents implicats en la formació d'adults.

Per a l'anàlisi quantitativa, s'han utilitzat dades estadístiques oficials del Departament Ensenyament de la Generalitat, del Consorci d'Educació de Barcelona i del departament d'estadística de l'Ajuntament de Barcelona. En relació a les dades qualitatives s'han realitzat 21 entrevistes tant a investigadors especialitzats en formació de persones adultes, a responsables del Consorci d'Educació de Barcelona com, especialment, a

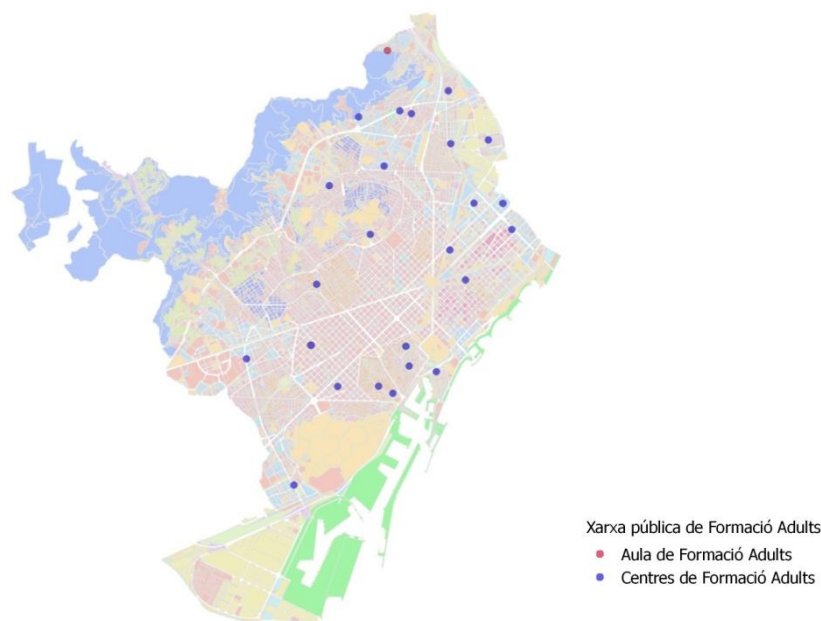
persones vinculades a centres de formació d'adults (professorat actual i jubilat, equips docents i direccions de centre). Els resultats que es mostren a continuació combinen les dades quantitatives i els resultats de l'anàlisi qualitativa i s'estructuren en diversos apartats: mapa educatiu (centres i oferta formativa), alumnat (evolució de la matriculació), perfil d'estudiants i resultats educatius.

Mapa educatiu: els centres de formació d'adults

A la ciutat de Barcelona s'hi troben 43 centres de Formació d'Adults, 27 dels quals són centres públics i 16 privats, segons dades del Departament d'Ensenyament per al curs 2016-17. Val a dir, que 2 d'aquests centres corresponen als centres d'adults dels centres penitenciaris de la ciutat.

A finals de 2009, el Consell de Direcció del Consorci inicià un procés de transformació de les Aules de Formació d'Adults (AFA) a Centres de Formació d'Adults (CFA). Com a resultat d'aquest procés, només existeix actualment una Aula de Formació d'Adults (AFA) a la ciutat de Barcelona, l'AFA Ciutat Meridiana que queda a l'espera d'aquesta transformació pendent de trasllat a un altre edifici. Actualment, doncs, a la xarxa pública només existeix una AFA, tal i com es pot veure al mapa (mapa 4).

Mapa 4. Centres i Aules de Formació d'Adults a la ciutat de Barcelona



Font: Departament d'Ensenyament | curs 2016-17

S'observa, però, que la xarxa de cobertura pública presenta una distribució territorial diferencial (taula 37). Mentre hi ha districtes com Horta-Guinardó o Sant Andreu on tots els CFA del districte són públics (100%), a altres districtes aquest percentatge disminueix considerablement com és el cas de Les Corts (50%), Gràcia (25%), Sants-Montjuïc (16,7%), amb una cobertura pública per sota de la mitjana de Barcelona (60%). En el cas més significatiu és el del districte de Sarrià-Sant Gervasi on no hi ha cap CFA públic¹⁷.

Taula 37. Centres i Aules de Formació d'Adults segons titularitat per districte

	Centres i Aules de Formació d'Adults		
	<i>Públics</i> ¹⁸	%	<i>Total</i>
Ciutat Vella	5	71,4%	7
Eixample	4	60,0%	6
Sants-Montjuïc	1	16,7%	6
Les Corts	1	50,0%	2
Sarrià-Sant Gervasi	0	0,0%	1
Gràcia	1	25,0%	4
Horta-Guinardó	2	100,0%	2
Nou Barris	5	71,4%	7
Sant Andreu	3	100,0%	3
Sant Martí	5	71,4%	7
Barcelona	27	60,0%	45

Font: Departament d'Ensenyament | curs 2015-16

Cal tenir present que, segons les dades referents a centres del Departament d'Ensenyament, els centres privats ofereixen, majoritàriament, estudis *professionalitzadors* i proves d'accés a cicles (CFGM i CFGS) amb, en alguns casos, oferta de Batxillerat i ESO. Aquesta oferta i configuració de centres s'allunya, per tant, de la concepció històrica dels CFA i de la seva funció social; més orientada a l'educació en alfabetització i formació bàsica de col·lectius més vulnerables de la societat i l'aproxima a aquesta concepció escolar.

¹⁷ Cal advertir una dissonància entre les dades del Consorci d'Educació de Barcelona i les dades del Departament d'Ensenyament. Els primers situen el centre CFA Rius i Taulet al districte de Gràcia i els segons ho fan al districte de Sarrià Sant-Gervasi. Atès que les dades que aquí s'analitzen corresponen, majoritàriament, del Departament i en molts casos no es poden desagregar per centres educatius, se segueix la classificació de l'autoritat autonòmica.

¹⁸ Les dades del Departament d'Ensenyament inclouen el CFA Concepció Arenal al Centre Penitenciari de Dones al districte de Sant Martí i el CFA Jacint Verdaguer del C.P. la Model, recentment, tancat.

Tot i l'existència de centres públics atots els districtes de la ciutat, a excepció de Sarrià-Sant Gervasi, cal tenir present que les *possibilitats* de resposta a les demandes del territori vindran condicionades, per una banda, per les característiques de la població que resideix al territori i, per altra banda, per les característiques dels centres en termes grandària i nombre de professorat.

Amb l'objectiu de poder comparar les *possibilitats* dels CFA a respondre a les demandes dels territoris on es troben, s'ha calculat un indicador que incorpora el nivell educatiu de la població resident en un districte i el nombre de professorat en CFA públics. Aquest quocient ens permet aproximar-nos, tot i que de forma orientativa¹⁹, al nombre teòric de residents en un territori que podrien ser *absorbits* per als CFA públics de cada districte.

A la taula següent (taula 38) es pot veure aquest índex normalitzat (Barcelona = 100) i es poden comparar els resultats per al conjunt de districtes. Els resultats mostren una divergència significativa d'aquest indicador²⁰ en relació a la mitjana de Barcelona.

Taula 38. Professorat als CFA segons districte i ràtio per població major de 16 anys i amb estudis primaris com a màxim

	Població +16 màx. estudis primaris	Docents centres públics	Població/docent (normal.)
Ciutat Vella	28.685	55	271
Eixample	39.831	57	202
Sants-Montjuïc	47.392	7	21
Les Corts	11.396	8	99
Sarrià-Sant Gervasi	12.249	0	0
Gràcia	18.332	7	54
Horta-Guinardó	41.167	14	48
Nou Barris	53.839	35	92
Sant Andreu	35.893	22	87
Sant Martí	55.838	39	99
Barcelona	344.622	244	100

Font: Departament d'Ensenyament i IDESCAT | Any 2015 i curs 2015-16

¹⁹ Cal tenir present la diversitat existent dels CFA en relació al nombre de docents, cursos impartits, aules i espais, etc. així com en les places que poden ofertar en funció d'aquestes característiques.

²⁰ Es calcula una ràtio com a mesura global i per tenir un indicador que ens permeti comparar la cobertura per als diferents districtes de Barcelona. És, per tant, una mesura orientativa relativa a la cobertura potencial; i fa referència al nombre de població major de 16 anys que com a màxim té estudis primaris que podria ser potencialment alumnat als CFA. Atès que les dades del Departament d'Ensenyament incorporen els CFAs dels Centres Penitenciaris, cal tenir present que aquest índex seria lleugerament inferior en els districtes de l'Eixample i Sant Martí.

En un extrem hi trobem el districte de Sants–Montjuïc on aquest quocient de *cobertura potencial* és molt inferior (21) a la del conjunt de la ciutat (100). Això és degut a que només hi ha un CFA públic i pocs docents en el conjunt del districte tot i ser un dels territoris amb un major nombre de residents amb baixos nivells d'estudis (fins a primaris). Horta-Guinardó (48) i Gràcia (54) també s'inclouen en els districtes amb un nombre de docents inferior en relació a les característiques educatives de la població. A l'altre extrem hi trobem Ciutat Vella (271), Eixample (202), on s'observa un major nombre de docents per població amb nivells educatius bàsics. Finalment, els districtes de Sant Andreu (87), Nou Barris (92), Les Corts (99) i Sant Martí (99) se situen entorn la mitjana de la ciutat.

Aquest decalatge té efectes, evidentment, en la matrícula als CFA. Si observem el percentatge d'alumnes matriculats als CFA públics sobre la població resident amb nivells educatius baixos, s'observa que són aquells districtes amb una major cobertura i una xarxa més extensa en relació al nombre de centres i docents els que presenten un percentatge més alt de matrícula.

Taula 39. Alumnat matriculat als CFA segons districte i ràtio per població majors de 16 anys amb estudis primaris com a màxim

	Població +16 anys fins a estudis primaris	Alumnat matriculat centres públics	
		n	%
Ciutat Vella	28.685	2649	9,2%
Eixample	39.831	2000	5,0%
Sants-Montjuïc	47.392	459	1,0%
Les Corts	11.396	361	3,2%
Sarrià-Sant Gervasi	12.249	0	0,0%
Gràcia	18.332	645	3,5%
Horta-Guinardó	41.167	975	2,4%
Nou Barris	53.839	2021	3,8%
Sant Andreu	35.893	1402	3,9%
Sant Martí	55.838	2047	3,7%
Barcelona	344.622	12559	3,6%

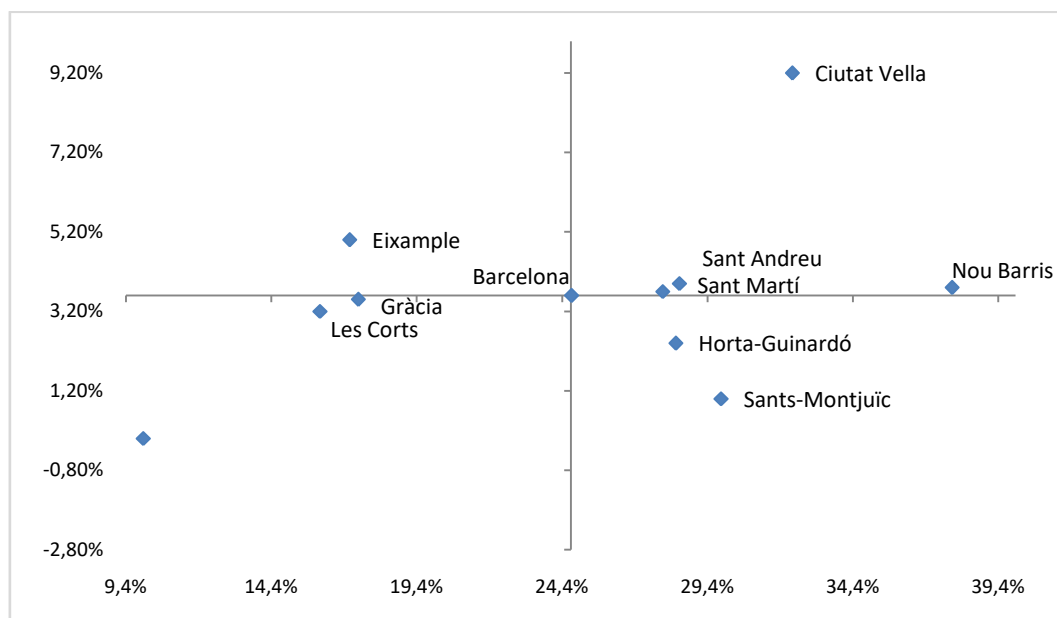
Font: Departament d'Ensenyament i IDESCAT | Any 2015 i curs 2015-16

És el cas dels districtes de Ciutat Vella (9,2%) i Eixample (5,0%) on el percentatge de matrícula sobre el població sense educació obligatòria és molt superior a la del conjunt de la ciutat (3,6%). A l'extrem oposat hi trobem Horta Guinardó (2,4%) i, especialment, Sants-Montjuïc (1%) on el percentatge de matrícula sobre la població sense estudis és marcadament inferior.

Al gràfic següent es comparen els districtes en funció del percentatge de matrícula als CFA públics (eix vertical) i dels nivells educatius de la població (eix horitzontal). Tal i com s'observa, entre els 4 districtes amb uns percentatges inferiors de població amb estudis bàsics, es distingeix, per una banda, el cas de l'Eixample i, d'altra banda, el de Gràcia, Les Corts i Sarrià- Sant Gervasi. Aquests darrers districtes presenten unes taxes de matriculació inferiors a la del conjunt de la ciutat (3,6%).

Al quadrant superior dret es situen aquells districtes amb un percentatge més alt de població sense estudis obligatoris però que, al mateix temps, presenten una matrícula superior a la mitjana de Barcelona. Destaca en aquest quadrat el districte de Ciutat Vella sent el districte amb un major percentatge de matrícula. Aquesta situació contrasta amb el cas de Nou Barris que tot i ser el districte amb un percentatge més alt de població sense estudis, la matrícula és pròxima a la mitjana de la ciutat.

Gràfic 20. Relació percentatge a CFA públics i el nivell educatiu segons districtes



Font: Elaboració pròpia a partir de dades del Departament d'Ensenyament i Ajuntament de Barcelona | curs acadèmic 2015-16 i any 2015

D'altra banda, en el cas dels districtes d'Horta-Guinardó i Sants-Montjuïc (quadrant inferior dret), la situació és menys *ajustada* a la realitat socioeducativa del territori: són dos districtes amb uns percentatges més alts de població sense estudis obligatoris i, alhora, presenten una matrícula als CFA inferior a la mitjana de Barcelona. Sent d'especial preocupació el cas de Sants-Montjuïc amb el percentatge més baix de participació tot i presentar una realitat educativa desfavorable de la població resident.

Aquestes dissonàncies poden estar relacionades amb els processos històrics d'emergència i consolidació dels CFA a la ciutat de Barcelona. Molts d'aquests centres van sorgir ara fa 40 anys com a pressió veïnal i com a resposta a mobilitzacions socials concentrades a determinats barris i districtes amb pitjors condicions socials.

Cal advertir, per altra banda, que tot i la inexistència d'oferta de centres públics en alguns districtes, és important tant la ubicació dels centres educatius com la mobilitat de les persones adultes²¹. Per exemple, en el cas Sarrià-Sant Gervasi, el centre de CFA Rius i Taulet se situa just al límit del districte Gràcia; d'aquesta manera, pot estar *absorbint* alumnes d'ambdós districtes. De manera similar, pot succeir en el cas dels residents al districte Sants-Montjuïc que només tenen un CFA situat al Passeig de la Zona Franca, al barri de la Marina de Port. Aquest fet pot provocar que optin per altres centres més pròxims –física i/o simbòlicament- com pot ser el cas de l'Eixample i Les Corts. Finalment, un altre dels casos particulars és el del CFA Montserrat Roig. La principal peculiaritat és que manté dues ubicacions: una a la rambla de Poblenou i l'altra a la Rambla Prim, al Besòs.

Alumnes: evolució de la matrícula

Partint d'aquest *mapa educatiu*, passem a explorar quin *ús* en fa la població adulta dels serveis que ofereix la xarxa de CFA a Barcelona. Les dades de l'evolució del nombre d'alumnes matriculats als CFA de la ciutat permeten identificar una disminució global del nombre de matriculats (taula 40). Entre el curs acadèmic 2009/10 i 2016/17 hi ha una reducció demés de 2.100 alumnes, de forma que es passa de més de 14600 alumnes a prop de 12500 el curs més recent. S'observa, doncs, una tendència global a una

²¹La manca de dades accessibles sobre la mobilitat dels estudiants matriculats dificulta explorar aquestes hipòtesis. Tot i això, la centralitat i la proximitat dels CFA ha estat un tema recurrent en les entrevistes realitzades com un element inhibidor o potenciador de la participació, tal i com es veurà més endavant.

disminució gradual de la matrícula. Aquest patró, en línies generals, és compartit tant a centres públics com privats tot i que, les dades en el cas dels centres privats mostren una tendència molt més irregular.

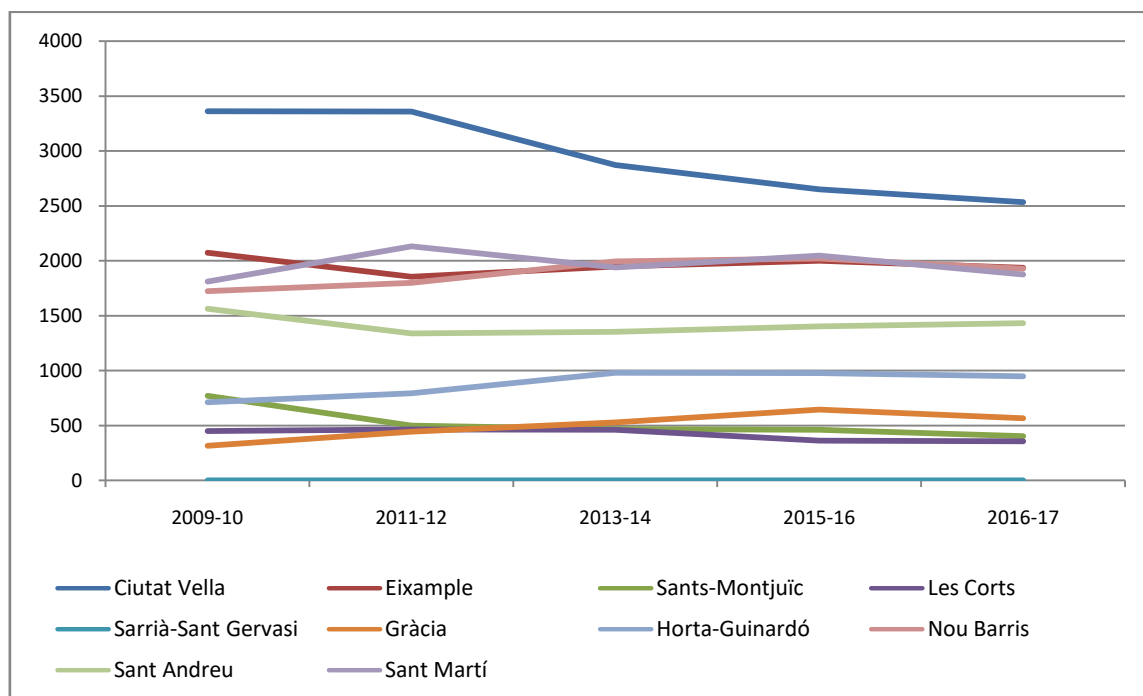
Taula 40. Evolució del nombre de matriculats als CFA segons titularitat

	2009-10	2011-12	2013-14	2015-16	2016-17
Públic	12.778	12.676	12.544	12.559	11.976
Privat	1.843	1.897	536	1.536	515
Total	14621	14573	13080	14095	12491

Font: Departament d'Ensenyament | curs 2015-16

Si introduïm una dimensió territorial, s'observen diferències substancials en la matrícula als centres públics de la ciutat. El gràfic mostra un descens gradual i més acusat en el cas del districte de Ciutat Vella passant de més de 3.300 alumnes matriculats el curs 2009/10 a poc més 2.500 l'any 2016 en nombres absoluts, que suposa un decreixement d'un 25% de la matrícula. Tot i que amb una matriculació absoluta inferior, els districtes de Sants Montjuïc i Les Corts presenten també un decreixement relatiu també molt acusat amb un 47,7% i 20,9%, respectivament.

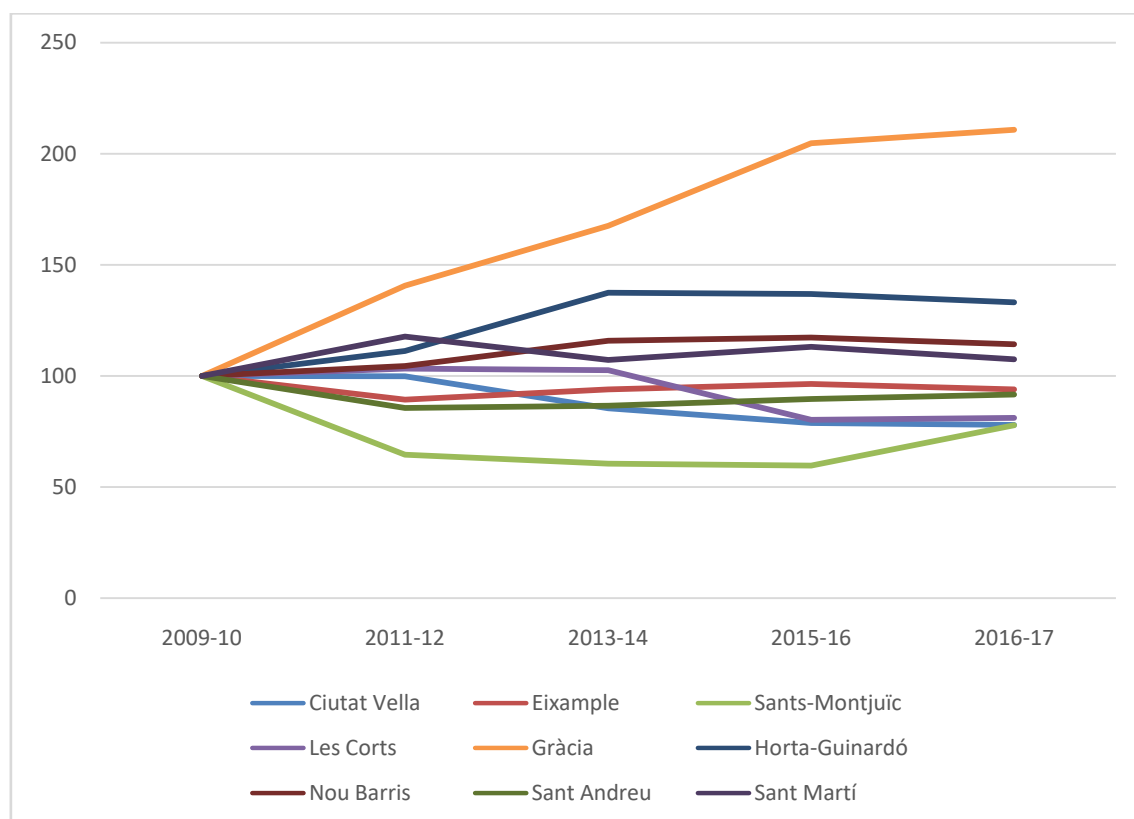
Gràfic 21. Evolució de la matrícula a CFA públics segons districtes



Font: Departament d'Ensenyament | curs 2009-10, 2011-12, 2013-14, 2015-16 i 2016-17

Per tal de comparar el comportament dels diferents districtes i els patrons evolutius de la matrícula, es parteix de l'any 2009/10 com a any de referència (base 100). Això permet comparar les dinàmiques evolutives entre els diferents districtes tenint un mateix punt i any de partida. D'aquesta manera, s'observa a la gràfica 22 com els districtes d'Horta-Guinardó i, especialment, Gràcia són els districtes on hi ha hagut un patró de creixement constant en comparació a l'any de referència.

Gràfica 22. Evolució de la matrícula a CFA públics segons districtes



Font: Departament d'Ensenyament | curs 2009-10, 2011-12, 2013-14, 2015-16 i 2016-17

D'altra banda, els districtes de Sant Martí, Nou Barris, l'Eixample i Sant Andreu han mantingut un patró evolutiu similar pel que fa a la matriculació sense gran pèrdua d'alumnes respecte l'any d'inici. En canvi, Les Corts, Ciutat Vella i Sants-Montjuïc són els districtes que han patit una pèrdua de matriculats gradual més acusat. Val a dir que sembla haver-hi un canvi de tendència el darrer curs analitzat (2016/17) amb una lleugera desacceleració. Aquesta gradual disminució de la matrícula pot respondre a

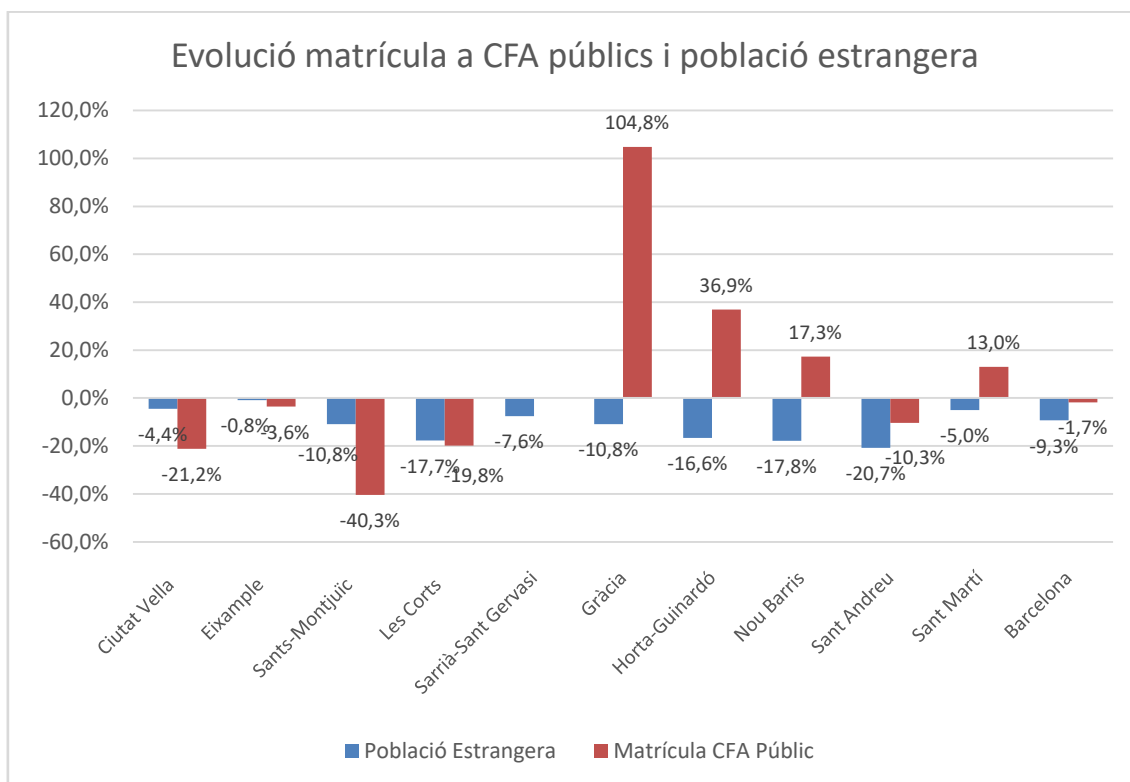
diferents factors a diversos nivells: canvis demogràfics, processos migratoris, canvis del perfil de l'alumnat, tipus d'oferta d'estudis, o factors institucionals, entre d'altres.

A nivell institucional, un dels motius a què atribueixen moltes de les persones entrevistades aquesta pèrdua de matrícula en els darrers anys és la manca de visibilitat en les campanyes institucionals de la formació de persones adultes. Aquesta *invisibilitat* als mitjans i espais públics es tradueix, afirmen, en un desconeixement per part de la ciutadania dels CFA, la seva funció social i de l'oferta formativa. Aquest fet provoca que hagin de ser els mateixos centres els que afrontin les campanyes de difusió amb l'elaboració de tríptics i cartells i posant-se en contacte amb entitats i mitjans de comunicació dels barris.

D'altra banda, una altra de les explicacions que sembla tenir més rellevància són els canvis poblacionals relacionats amb els fluxos migratoris, l'esclat de la crisi econòmica i el procés de *gentrificació* d'alguns barris de la ciutat que pot haver comportat un canvi del perfil de població resident resultant de l'*expulsió* de la població més vulnerable, entre aquests la població sense estudis o població estrangera. En el cas del districte de Ciutat Vella, l'important increment de la RFD en els darrers anys sembla apuntar cap a aquesta explicació

Així, si comparem l'evolució de la matrícula i de la població estrangera, s'observa que per al conjunt de Barcelona, hi ha una disminució d'ambdós percentatges entre el curs 2009-10 i 2015-16 amb una disminució d'un 1,7% i un 9,3%, respectivament. Aquest mateix patró de pèrdua d'alumnes i de població estrangera es dona en 5 districtes de la ciutat. És de destacar que aquells districtes amb major pèrdua d'alumnes també són aquells on el percentatge de població estrangera és més elevat: Ciutat Vella (43,3%), l'Eixample (18,7%) i Sants-Montjuïc (18,7%).

Gràfic 23. Variació de la matrícula a CFA públics i de la població estrangera segons per al període de 2009-10 a 2016-17



Font: Departament d'Ensenyament | curs 2009-10i 2016-17

D'altra banda, és de destacar com existeixen diferències segons els districtes analitzats: s'observa com Gràcia, Horta-Guinardó, Nou Barris i Sant Martí tot i presentar percentatges de disminució de la població estrangera resident, augmenten el percentatge de matrícula.

A tots aquests canvis, cal afegir-hi altres dinàmiques de caire més estructural com, per exemple, l'increment del nivell educatiu de la població com a conseqüència de l'expansió educativa. Aquest procés ha provocat una disminució considerable de la població sense estudis alhora que comporta un envelliment i una reducció progressiva de les persones grans sense cap nivell d'estudis. Això pot estar provocant canvis en la demanda d'ensenyaments amb una disminució de certa oferta formativa destinada a població sense nivell d'estudis i/o analfabeta. L'anàlisi de la variació de la matrícula segons el tipus d'ensenyaments ens pot permetre visibilitzar aquests canvis.

Tal i com exposàvem més a dalt, l'oferta formativa es divideix en tres grans àmbits que comprenen diversos ensenyaments. Així, l'àmbit de Formació Bàsica compren Llengua castellana i catalana, Formació Instrumental, Graduat en Educació Secundària (GES) i Curs específic d'accés a Cicles Formatius de Grau Mitjà (CAM). D'altra banda, la preparació de proves d'accés inclouen aquelles de CGFM, CGFS i accés a la universitat de majors de 25 anys. Finalment, dins les competències professionals, s'inscriuen ensenyaments de Llengua Estrangera (anglès i francès) i les Competències de la Societat de la Informació (COMPETIC).

A la taula 41, es mostra com ha variat el pes relatiu dels diversos tipus d'estudis entre els cursos 2009/10 i 2016/17²². Es posa de manifest que els ensenyaments de formació bàsica i de proves d'accés presenten un percentatge similar al voltant d'un 15% del total de matrícula (15,5% i 13,7%, respectivament). En termes absoluts, s'observa com la matrícula a ensenyaments de formació bàsica disminueix així com també el pes relatiu d'aquests estudis. Això pot estar relacionat, per una banda, per la disminució de la població estrangera i, per altra, per l'increment del nivell educatiu de la població.

Taula 41. Evolució de la matrícula a CFA públics segons tipus ensenyament

	2009-10		2016-17		Variac.
Total llengües	6119	47,9%	5769	48,2%	-5,7%
Formació Bàsica	2157	16,9%	1851	15,5%	-14,2%
Preparació proves accés	2226	17,4%	1637	13,7%	-26,5%
Comp. Societat Informació (CSI)	2276	17,8%	2719	22,7%	19,5%
Total	12778	100,0%	11976	100,0%	-6,3%

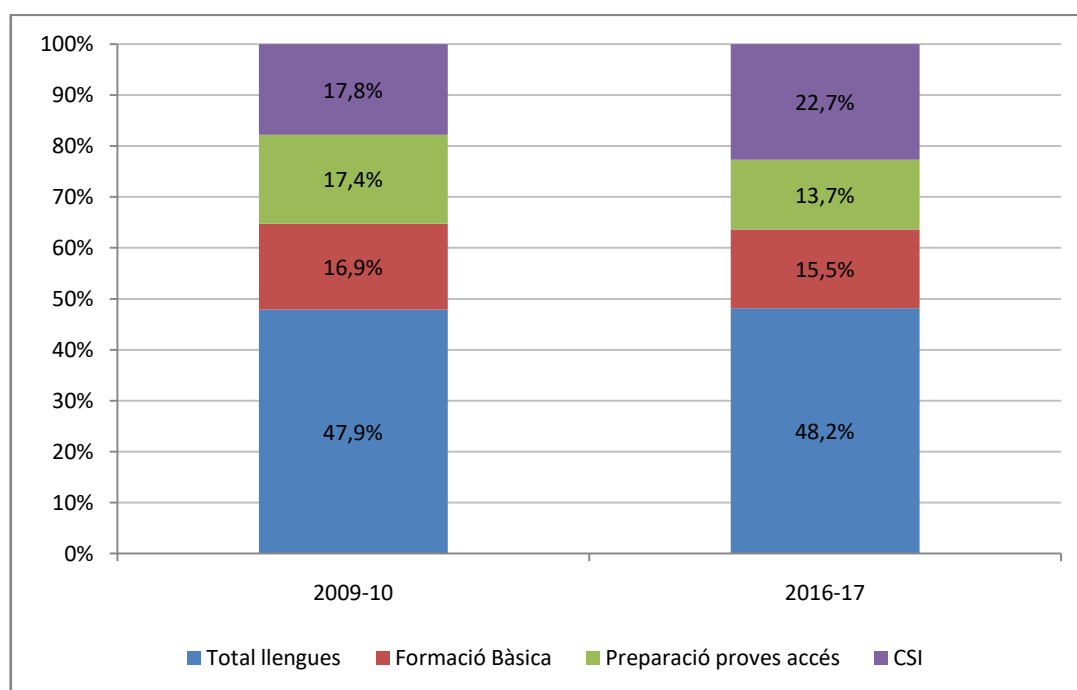
Font: Departament d'Ensenyament | curs 2009-10 i 2016-17

De manera similar, cal destacar, la important pèrdua del pes relatiu de la matrícula a ensenyaments de preparació a proves d'accés. S'ha passat de representar un 17,5% de al matrícula a menys d'un 14% del total en els darrers 7 anys. Aquest element pot respondre a la disminució recent de l'abandonament a l'etapa obligatòria entre els joves i als canvis normatius entre les passarel·les entre CFGM i CFGS que ofereixen més facilitat de *circulació* entre cicles de la mateixa família.

²² Atès als canvis en les agrupacions dels estudis al llarg dels anys, s'han agrupat els diferents ensenyaments per gran àmbits temàtics: llengües, formació bàsica, preparació proves accés i competència societat de la informació (CSI).

S'observa com els ensenyaments de llengües són els que tenen més pes i es consoliden amb un increment de prop de 4 punts percentuals; representant gairebé la meitat de la matrícula total (48,2%). D'altra banda, els estudis relacionats amb les Competències de la Societat de la Informació, esdevenen el segon gran bloc d'ensenyaments (22,7%) amb un increment significatiu en els darrers cursos tant en termes absoluts com relatius. Aquest increment, tal i com han afirmat alguns responsables de centres, també respon al increment –cada cop més intens– de la matrícula de personal docent funcionari que cerca l'acreditació dels recents *perfils professionals en competència digital docent*.

Gràfica 24. Comparació del pes relatiu dels ensenyaments a CFA públics



Font: Departament d'Ensenyament | curs 2009-10i 2016-17

Si aprofundim en la matrícula, s'observen diferències notables dins de cada tipus d'ensenyament. Mentre que per al conjunt de l'oferta hi ha hagut un descens de més d'un 6%, aquest percentatge difereix notablement entre els diferents estudis. És el cas dels ensenyaments relacionats amb competències per a la societat de la informació (+19,5%), les proves d'accés a la universitat (+29,6%) i, especialment, els ensenyaments de llengua estrangera (anglès i francès) (90,5%).

Taula 42. Evolució de la matrícula a CFA públics segons ensenyaments

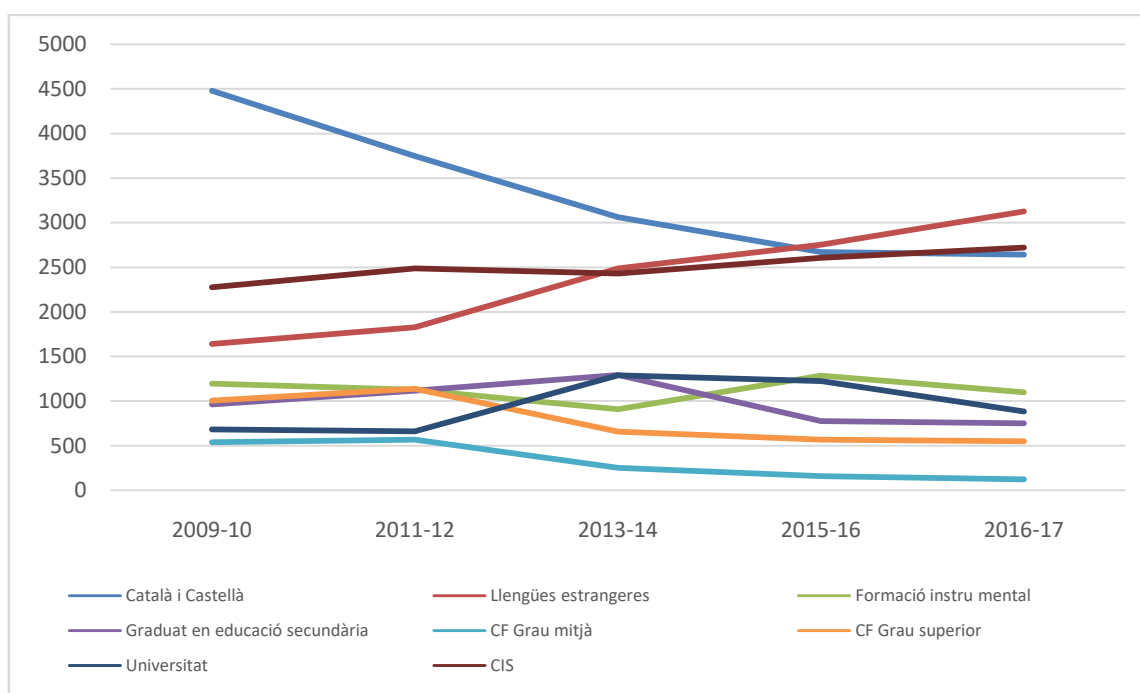
Ensenyaments	2009-10		2016-17		Increment
	n	%	n	%	09-10 i 16-17
Català i Castellà	4478	35,04	2643	22,07	-41,0%
Llengües estrangeres	1641	12,84	3126	26,10	90,5%
Total llengües	6119	47,89	5769	48,17	-5,7%
Formació instrumental	1194	9,34	1101	9,19	-7,8%
GES	963	7,54	750	6,26	-22,1%
Total Formació Bàsica	2157	16,88	1851	15,46	-14,2%
CF Grau mitjà	538	4,21	124	1,04	-77,0%
CF Grau superior	1005	7,87	551	4,60	-45,2%
Universitat	683	5,35	885	7,39	29,6%
Total proves accés	2226	17,42	1637	13,67	-26,5%
Total CSI	2276	17,81	2719	22,70	19,5%
Total Matrícula	12778	100,00	11976	100,00	-6,3%

Font: Departament d'Ensenyament | curs 2009-10 i 2016-17

D'altra banda, també s'observa com els cursos de preparació per a proves d'accés –grau mitjà i grau superior– són els que més han patit el descens de la matrícula amb una variació del 77% i el 45,2% respectivament des del curs 2009/10. Els cursos de llengua catalana i castellana (-41%) així com el GES (-22,1%) també presenten un descens significatiu de la matrícula. El creixement del pes relatiu dels ensenyaments de llengües que vèiem més a dalt es deu, per tant, al fort increment de la matrícula de llengües estrangeres ja que la matrícula de castellà i català també ha experimentat un decreixement pronunciat (-41%).

L'increment de la matrícula d'aquests ensenyaments amb una lògica més transversals o *transprofessionals* posa de manifest la necessitat de repensar les noves demandes formatives. L'expansió educativa de les darreres dècades, la disminució progressiva de la població analfabeta i sense estudis i l'augment del nivell educatiu dels joves en el marc de la *societat la informació o del coneixement* dibuixa un nou escenari que pot requerir noves demandes formatives. Si a aquest nou escenari li sumem la crisi econòmica i una realitat laboral cada cop més canviant i discontinua, s'albira un nou panorama que requereix *noves formes d'alfabetització* per donar resposta ràpida a les (també cada cop més ràpides) noves necessitats emergents.

Gràfic 25. Evolució matrícula segons tipus de programa període 2009-10 a 2016-17



Font: Consorci d'Educació de Barcelona | diversos anys

Actualment, s'estan duent a terme experiències significatives que han sorgit com a conseqüència d'aquestes (*noves*) demandes d'alfabetització(ns) i que poden esdevenir bones pràctiques. Seria el cas dels projectes concrets que, dins els currículums existents, estan orientats a adquirir unes competències relacionades amb una alfabetització econòmica crítica des d'un apropament social i solidari. El cas concret de la iniciativa que s'està duent a terme al CFA el Carmel en col·laboració amb el Col·lectiu d'Economia Crítica on participen un gran nombre d'entitats, grups i col·lectius del barri és un clar exemple.

Finalment, un altre dels elements més característics dels CFA relacionat amb l'accés i la matrícula és el seu caràcter dinàmic. Les baixes per part dels alumnes que es produeixen al llarg de tot el curs provoquen nous accessos fora del període oficial de matrícula, un cop el curs ja està iniciat, constituint l'anomenada *matrícula viva*. Les dades del Consorci d'Educació de Barcelona del curs 2015/16 mostren la magnitud d'aquest fenomen a la ciutat de Barcelona: prop d'un 17% de la matrícula de centres de formació d'adults és matrícula viva, percentatge que varia, però, segons els tipus d'ensenyament.

Taula 43. Matrícula viva als CFA segons tipus d'ensenyament

	Matrícula		
	Viva	Total	% viva
<i>Català i castellà</i>	1063	3478	30,6%
<i>Llengua estrangera</i>	413	3272	12,6%
Total Llengües	1476	6750	21,9%
<i>Total CFI</i>	198	842	23,5%
<i>Total GES</i>	212	1553	13,7%
Total Formació Bàsica	410	2395	17,1%
<i>Grau Mitjà</i>	75	312	24,0%
<i>Grau Superior i Uni</i>	121	1970	6,1%
Total Prova accés	196	2282	8,6%
Total CSI	315	2962	10,6%
Total BCN	2397	14389	16,7%

Font: Consorci d'Educació de Barcelona | Curs 2015-16

De nou, s'observen diferències segons els tipus d'ensenyaments. En el cas dels ensenyaments de català i castellà, els cursos i proves relacionades amb el grau mitjà i el cicle de formació instrumental aquest percentatge és significativament superior (30,6%, 24,0% i 23,5%, respectivament). En canvi, són els ensenyaments relacionats amb l'obtenció del graduat (13,7%), les llengües estrangeres (12,6%) i, especialment, amb estudis superiors (6,1%) els que mostren més estabilitat en la matrícula, amb una matrícula viva marcadament inferior a la mitjana del conjunt d'estudis a la ciutat de Barcelona.

Aprofundint en l'oferta: els tipus d'ensenyaments i la mirada territorial

A l'observar l'evolució de la matrícula es posava de manifest l'existència de diferències tant entre els diferents districtes de Barcelona com entre els diversos tipus d'ensenyament. La conjugació d'aquests dos elements ens pot permetre analitzar si hi ha tendències globals que afecten d'igual manera a tots els districtes o si, en canvi, són efectes conjunts del territori i del tipus d'ensenyament.

A la taula 44, s'observa que tot i el descens global de la matrícula a *Formació Bàsica*, *Català i Castellà* i a la preparació de *Proves d'accés a cicles* en el conjunt de la ciutat, hi ha districtes on la matrícula es manté o, fins i tot, incrementa. És el cas, per exemple,

del districte d'Horta Guinardó on la matrícula ha augmentat en aquests tres ensenyaments. D'igual manera succeeix a Sant Andreu, Gràcia i Sants Montjuïc en el cas de la Formació Bàsica o Nou Barris i la preparació de proves d'accés.

Taula 44. Evolució de la matrícula a CFA públics segons ensenyaments

	Català i Castellà	Llengües estrangeres	Formació Bàsica	Preparació proves accés	CIS	Total
Ciutat Vella	-49,4%	60,3%	-24,9%	-30,1%	-26,7%	-24,6%
Eixample	-11,1%	54,2%	-43,2%	-32,7%	38,5%	-6,7%
Sants-Montjuïc	-75,9%	17,7%	44,0%	-100,0%	-33,5%	-47,7%
Les Corts	-46,2%	38,6%	-55,7%	-4,2%	-8,2%	-20,9%
Gràcia	-52,9%	-	1,5%	-100,0%	128,4%	79,7%
Horta-Guinardó	13,3%	144,7%	15,2%	-48,5%	53,2%	33,1%
Nou Barris	-22,9%	66,3%	-2,8%	50,7%	19,8%	11,9%
Sant Andreu	-45,7%	130,7%	7,5%	-32,4%	12,0%	-8,3%
Sant Martí	-40,6%	122,3%	-22,1%	-17,6%	69,0%	3,5%
Barcelona	-41,0%	90,5%	-14,2%	-26,5%	19,5%	-6,3%

Font: Departament d'Ensenyament | curs 2009-10 i 2016-17

Aquestes diferències, per tant, poden respondre a les característiques socioeducatives dels districtes i a la necessitat de respondre a la realitat de l'entorn. Per aproximar-nos a aquest fenomen, a la taula següent, s'acaren les característiques educatives dels residents al districte amb aquells districtes on no ha disminuït la matrícula de *formació bàsica*, *preparació de proves* i de *català i castellà*. Es posa de manifest que en la majoria de districtes amb un nivell superior de població sense estudis, és on s'ha mantingut la matrícula d'aquests ensenyaments que o bé permeten adquirir coneixements bàsics o bé preparen per al retorn al sistema educatiu.

D'altra banda, és destacable els casos de Ciutat Vella i Sant Martí que, tot i tenir uns percentatges alts de població amb estudis bàsics, presenten també una disminució de la matrícula d'aquests ensenyaments.

Taula 45. Evolució de la matrícula a CFA públics segons ensenyaments

	Variació matrícula 2009-10 i 2016-17			
	Formació Bàsica	Català i Castellà	Preparació proves accés	Població estudis bàsics (màx.)
Ciutat Vella	-24,9%	-49,4%	-30,1%	32,3%
Eixample	-43,2%	-11,1%	-32,7%	17,1%
Sants-Montjuïc	44,0%	-75,9%	-100,0%	29,9%
Les Corts	-55,7%	-46,2%	-4,2%	16,1%
Sarrià-Sant Gervasi	-	-	-	10,0%
Gràcia	1,5%	-52,9%	-100,0%	17,4%
Horta-Guinardó	15,2%	13,3%	-48,5%	28,3%
Nou Barris	-2,8%	-22,9%	50,7%	37,8%
Sant Andreu	7,5%	-45,7%	-32,4%	28,4%
Sant Martí	-22,1%	-40,6%	-17,6%	27,9%
Barcelona	-14,2%	-41,0%	-26,5%	24,7%

Font: Departament d'Ensenyament i Ajuntament de Barcelona | curs 2009-10 i 2016-17

Aquesta lògica territorial i l'oferta dels centres entronca amb un dels debats més profunds i intensos que han emergit amb totes les persones entrevistades (investigadores, professores i responsables de centres) que és l'existència d'una heterogeneïtat interna dels tipus de CFA. Algunes de les persones entrevistades reconeixien que l'oferta dels centres s'havia especialitzat cap a un d'aquests tres àmbits d'ensenyament mentre que d'altres centres destacaven que oferien una oferta més diversa. D'aquesta manera, *l'orientació* dels centres esdevé un eix important de diferenciació i té una plasmació en una oferta determinada dels centres.

Partint de la classificació d'ensenyaments del Consorci d'Educació de Barcelona (2016), s'han distingit els tres grans àmbits formatius: *Formació Bàsica*, *Preparació per a les proves d'accés*²³ i *Competències transprofessionals*. A partir d'aquesta distinció s'han agrupat els CFAs de la ciutat segons la concentració del percentatge d'alumnes matriculats²⁴ als diferents grans àmbits. Això ha permès diferenciar 3 tipus de centres segons si la matrícula es concentra principalment 1 àmbit (centres amb més

²³S'ha inclòs en el curs específic d'accés a CFGM (CAM) en l'àmbit de "Preparació per a les proves d'accés" en comptes de *Formació Bàsica*.

²⁴A la taula de l'annex 2 es pot trobar el percentatge de matrícula de cada centres segons els diferents àmbits formatius. La classificació s'ha elaborat a partir de les dades del Consorci d'Educació de Barcelona referent a la matrícula del curs 2014-15.

concentració o més especialitzats), 2 d'aquests àmbits (centres mixtos) o, si per al contrari, no hi ha concentració en cap àmbit concret i es matriculen de forma similar als 3 àmbits formatius (centres amb més diversitat o més pluridisciplinaris). A la taula següent, s'identifiquen els diferents centres de la ciutat segons aquests criteris.

Taula 46. Classificació dels CFA segons la matrícula per àmbits d'ensenyament

Centre + pluridisciplinaris	Centres mixtos	Centres + especialitzats
Cap dels 3 àmbits té menys d'un 20% de la matrícula	2 àmbits sumen més del 80% del total	1 àmbit acumula més del 60% de la matrícula
CFA La Verneda	CFA Barri Gòtic	CFA Can Batlló
CFA Pegaso	AFA Ciutat Meridiana	
CFA Maria Rubies	CFA Bon Pastor	CFA Torrent d'en Melis
CFA Pere Calders	CFA Madrid	CFA Palau de Mar
CFA Les Corts	CFA St Raimon de Penyafort	CFA La Pau
CFA El Clot	CFA Prosperitat	CFA Rius i Taulet
CFA Freire	CFA El Carmel	CFA Barceloneta
CFA Francesc Layret	CFA Montserrat Roig	
	CFA Manuel Sacristán	CFA Trinitat Vella
	CFA Canyelles	

Font: Elaboració pròpia a partir de dades del Consorci | curs 2014-15

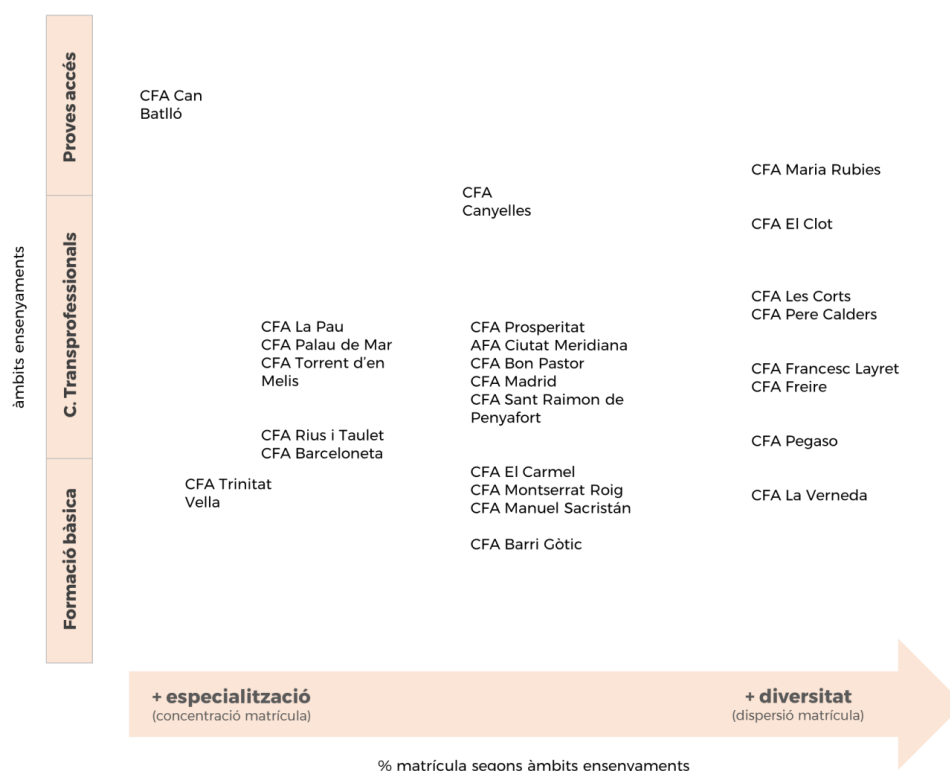
S'observa com 8 CFA de la ciutat presenten una matrícula equilibrada entre els tres àmbits formatius. Sota l'etiqueta de *centres +pluridisciplinaris* s'agrupen, per tant, centres en els que no hi ha una concentració clara de matrícula en un àmbit formatiu concret (cap dels 3 àmbits formatius presenta una matrícula inferior a un 20% del total de la matrícula).

Per altra banda, sota l'etiqueta de *centres mixtos*, trobem 10 centres que concentren la seva matrícula en 2 dels 3 àmbits formatius (més d'un 80% en 2 àmbits). En el cas d'aquest centres, la matrícula es reparteix entre els àmbits de *Formació Bàsica* i *Competències Transprofessionals*, a excepció del CFA de Canyelles on aquest fenomen es dona en els àmbits de *Proves d'accés* i *Competències Transprofessionals*.

En darrer lloc, es poden identificar els *centres més especialitzats*, és a dir, que presenten una matrícula de més d'un 60% dels alumnes en un dels 3 àmbits formatius. A la majoria d'aquests centres, l'àmbit predominant és el de les *competències transprofessionals*. Cal destacar, però, el cas del CFA Trinitat Vella amb una matrícula majoritària en ensenyaments de *Formació Bàsica*. Un cas paradigmàtic és el CFA Can Batlló on la matrícula és exclusiva a *proves d'accés*, per tant, presenta una clara orientació i especialització en aquests tipus d'ensenyament.

Si es creuen, per tant, aquest eix concentració-diversitat de la matrícula amb els diferents àmbits dels ensenyaments (Formació Bàsica, Competències transprofessionals, preparació de proves d'accés), se'ns configura un espai on es posen situar – conceptualment- els diferents CFA de Barcelona. Tal i com s'observa, la majoria de centres ocupen majoritàriament l'*espai* relacionat amb l'àmbit de *competències transprofessionals*, degut en part a l'increment de la matrícula en aquests ensenyaments tal i com vèiem més amunt.

Taula 47. Classificació dels CFA segons la matrícula per àmbits d'ensenyament



Font: Elaboració pròpia a partir de dades del Consorci | curs 2014-15

El *credencialisme* creixent mercat de treball i de la nostra societat conjuntament amb la dificultat de trobar espais formatius de qualitat –i gratuïts- on adquirir aquestes (noves) demandes competències transprofessionals pot haver provocat que aquestes demandes s'hagin vehiculat a través dels CFA.

Això, d'altra banda, ha esdevingut un nou marc d'oportunitats per algun centres per a la recerca de noves metodologies docents i per a l'especialització. Un d'aquests exemples és, en el cas de les competències digitals, el projecte *Digital skills: the new challenge of Adults Education* en el marc del programa Erasmus + del CFA Bon Pastor. Aquest esdevé una oportunitat per a l'anàlisi europeu de bones pràctiques, metodologies i didàctiques innovadores per a la millora del procés d'ensenyament-aprenentatge en competències digitals afavorint la cohesió i equitat social.

Alguns representants i professors de centres afirmen que han apostat per a una oferta molt especialitzada en un dels 3 àmbits formatius i, això, els ha permès distingir-se d'altres CFA i especialitzar-se en un àmbit formatiu concret. Tot i això, la definició com a centres més o menys especialitzats respon, afirmen, més a dinàmiques i inèrcies històriques dels propis centres i a orientacions de l'equip docent que no pas a una planificació estratègica. De totes maneres, afirmen, que línies estratègiques per part de l'administració poden haver contribuït a aproximar-se a un model més pròxim a l'especialització. En aquest sentit, alguns dels entrevistats, apunten al procés gradual d'especialització del professorat amb competències específiques i més allunyat de l'àmbit de la *Formació Bàsica*.

Un altre dels elements, a banda de l'oferta, que han destacat els entrevistats que permet consolidar-se com a centres de referència és la *centralitat* geogràfica dels centres. La ubicació del centre i la bona comunicació amb transport públic esdevenen indicadors de centralitat dels centres (Padrós Rodríguez, Abelló Güell, & Araujo Alvarez, 2017). Aquesta *centralitat* té un impacte en l'àrea d'influència i l'abast dels CFA contribuint a una major visibilitat dels centres que comporta que alguns d'aquests esdevinguin centres de referència més enllà de l'entorn més pròxim on es troba el centre. Això es posa de manifest en un percentatge molt significatiu de matrícula d'alumnes d'altres districtes o municipis. L'especialització i la centralitat, per tant, esdevenen eixos

importants que influeixen en la concepció de centres referència a nivell supra-districte i/o supra-municipal i altres centres amb una lògica més de proximitat.

En darrer lloc, cal destacar que aquesta heterogeneïtat i diversitat interna dels CFA és vista, en alguns casos, com una dificultat per a la definició d'unes línies conjuntes i compartides que requereix coordinació i articulació dels diferents de centres de la ciutat. Un dels elements més recurrents a les entrevistes ha estat la manca de coordinació i comunicació entre els diferents centres de formació i, alhora, entre aquests i els responsables polítics. Els entrevistats remarquen que, en molts casos, no hi ha planificació de l'oferta entre els diferents centres del districtes i en el conjunt de la ciutat i que l'oferta dels centres no respon a una diagnosi de les necessitats formatives de la població.

Un dels riscos d'aquesta manca de planificació és que l'oferta pública no respongui a les necessitats dels col·lectius més vulnerables de l'entorn i no esdevingui una opció *real* de proximitat. La importància d'aquesta proximitat rau en què pot esdevenir un element afavoridor de la participació, especialment entre els col·lectius més vulnerables segons el mecanisme de proximitat que vèiem més a dalt.

La descoordinació també, reconeixen les persones entrevistades, s'ha donat entre els CFA i altres entitats, col·lectius i grups del barri que realitzen diferents activitats i programes de formació per a adults. Això ha provocat que, en alguns casos, hi hagi una oferta duplicada, solapament de continguts o simultaneïtat de cursos en les mateixes franges horàries que perjudica tant als CFA com a les altres entitats que organitzen els programes formatius.

Aquesta situació, tal i com denuncien, pot ser deguda a una manca d'espais de discussió i comunicació entre els diversos CFA i entre aquests i el Consorci d'Educació de Barcelona per tal de coordinar i *delinear* de forma conjunta una estratègia d'actuació; ja sigui per cobrir l'oferta d'un districte o barri determinat, per treballar amb xarxa amb les entitats de l'entorn o per compartir les experiències i bones pràctiques dels centres.

La inèrcia històrica, el context d'incertesa actual i la manca de polítiques educatives clares han propiciat un cert sentiment desconfiança i de *perifèria* dins de l'estructura

institucional. Els responsables i professors de centres, adverteixen que aquesta *perifèria institucional* en paral·lel al descens de la matrícula en els darrers anys pot conduir a un procés de desvalorització de la formació d'adults i a una –preocupant– incertesa sobre el futur dels centres de formació de persones adultes.

El perfil d'estudiants

L'evolució en els darrers de la matriculació en els CFA presenta, com vèiem, una disminució global dels alumnes que accedeixen a ensenyaments per adults. Els canvis demogràfics, l'expansió educativa que ha repercutit en el nivell educatiu dels més joves, la crisi econòmica i l'increment de les taxes d'atur o processos de *gentrificació* d'alguns barris poden estar contribuint a aquest fenomen. Tot aquests processos poden haver afectat diferencialment als alumnes en relació a les seves característiques sociodemogràfiques i configurar un nou perfil d'estudiants en els CFA. L'anàlisi des d'una perspectiva evolutiva d'aquestes característiques (sexe, nacionalitat i edat) ens ha de permetre visibilitzar aquests canvis.

En primer lloc, s'observa una lleugera tendència a la feminització de la matrícula als centres de formació d'adults. La variació percentual de la matrícula entre 2009/10 i 2016/17 posa de manifest un descens més acusat entre els homes. La disminució ha estat de més d'un 11% en els homes en els darrers set anys, mentre que aquest percentatge se situa per sota d'un 3% en el cas de les dones. Així, malgrat les dones han experimentat una lleugera reducció en nombres absoluts, el seu pes relatiu ha incrementat en aquest període passant de 59,3% al 61,6%.

Taula 48. Evolució de la matrícula segons sexe període 2009-10 a 2016-17

Sexe	2009-10		2016-17		variació
	n	%	N	%	
Dona	7574	59,3%	7376	61,6%	-2,6%
Home	5204	40,7%	4600	38,4%	-11,6%
Total	12778		11976		-6,3%

Font: Estadístiques del departament d'Ensenyament | Curs 2009-10 i 2016-17

Respecte a l'evolució de la matrícula segons la nacionalitat dels estudiants, s'observa un descens significatiu de la participació de la població de nacionalitat estrangera als CFA en termes absoluts que alhora ha repercutit en el seu pes relatiu. Si el curs 2009/2010 l'alumnat estranger suposava gairebé un 40% dels matriculats, el darrer any analitzat aquest percentatge se situa pròxim al 32 %, amb un descens del seu pes relatiu de prop de 8 punts percentuals.

Taula 49. Evolució de la matrícula segons nacionalitat període 2009-10 a 2016-17

Nacionalitat	2009-10		2016-17		variació
	n	%	n	%	
Estranger	4961	38,8%	3781	31,6%	-23,8%
Espanyola	7817	61,2%	8195	68,4%	4,8%
Total	12778		11976		-6,3%

Font: Estadístiques del departament d'Ensenyament | Curs 2009-10 i 2016-17

En darrer lloc, la variació en l'edat de l'alumnat dels CFA ha estat dels elements més recurrents i més discutits en les entrevistes. Segons els entrevistats, en els darreres dècades, cada cop hi ha hagut una tendència a un increment de la matrícula entre els més joves. Aquest, continuen, venen directament (o amb mesos de diferència) des de l'institut o de l'abandonament escolar i, això, no els permet fer un trencament entre el model escolar de l'institut i el model dels CFA. Les conseqüències d'aquesta petita *discontinuitat* en l'itinerari es tradueix en una reproducció de la resistència al model educatiu que es *visibilitza* amb un increment de problemes de conducta i actituds entre els joves escolaritzats als CFA. Una altra de les conseqüències d'aquest *rejuveniment* és que cada cop hi ha menys grups intergeneracionals; és a dir, gent de diferents edats en una mateixa aula. Aquestes experiències, afirma el professorat entrevistat, contribuïen a trencar amb la lògica escolar, s'autoregulaven internament i es creava una certa estabilitat que temperava la classe.

Tot i que les entrevistes han destacat el *rejuveniment* de l'alumnat com a característica rellevant, l'anàlisi de les dades semblen apuntar a un canvi en la tendència en els darrers anys amb una disminució del pes relatiu dels més joves. Entre els diferents grups d'edats analitzats a la taula 50, el pes relatiu dels menors de 25 anys ha disminuït 2,5 punts percentuals, passant de 21,2% l'any 2009/10 a 18,8% l'any 2016/17. Més en concretament, són el perfil dels joves (16 anys) els que han experimentat una major

davallada (- 66,4%), seguit del grup d'edat de 21-24 anys i els joves de 17 anys amb un decreixement de 27,7% i 22,7%, respectivament.

Taula 50. Evolució de la matrícula segons grups d'edat període 2009-10 a 2016-17

Grups edats	2009-10		2016-17		variació
	n	%	n	%	
16	116	0,9%	39	0,3%	-66,4%
17	251	2,0%	194	1,6%	-22,7%
18	344	2,7%	423	3,5%	23,0%
19-20	775	6,1%	704	5,9%	-9,2%
21-24	1226	9,6%	887	7,4%	-27,7%
+ 25	10.066	78,8%	9729	81,2%	-3,3%
Total	12778	100,0%	11976	100,0%	-6,3%

Font: Estadístiques del departament d'Ensenyament | Curs 2009-10 i 2016-17

La clau de la divergència entre les impressions qualitatives i les dades analitzades rau en el fet que el perfil dels estudiants segons edat varia en funció dels tipus d'ensenyament i el tipus d'oferta de les escoles. Molts responsables i professors de CFA manifesten que els estudiants més joves es concentren, principalment, als cursos de proves d'accés a cicles formatius, mentre que als ensenyaments d'Informàtica (CSI) i, en alguns casos, als cursos d'idiomes el perfil d'estudiants correspon a alumnes de més edat.

Aquesta diversitat en el perfil dels estudiants es tradueix, consegüentment, en un gran ventall de motivacions, maneres de concebre l'educació i de pràctiques educatives que conviuen en un mateix centre educatiu. Tal i com comenten els entrevistats, hi ha estudiants amb motivacions purament instrumentals que hi accedeixen per l'acreditació però al mateix temps n'hi ha d'altres amb motivacions expressives com la voluntat d'adquirir coneixements determinats. Entremig d'aquests dos pols trobem alumnes que conceben els CFA com a mecanismes de retorn al sistema educatiu formal, com un mecanisme d'envelliment actiu o com una oportunitat de canvi de projecte vital, entre d'altres.

Paral·lelament a aquesta diversitat en les motivacions també, molts entrevistats, fan referència al nivell de coneixements i aptituds dels alumnes abans d'accedir al centre.

En aquest sentit, són molts els centres que, per avaluar el nivell previ dels alumnes, realitzen tutories i entrevistes i/o apliquen protocols d'acollida de nous alumnes que han de permetre orientar-los i aconsellar-los. Tot i això, alguns centres afirmen que sovint permeten matricular a alumnes amb nivells molt inferiors al requerits i això repercuteix, després, en el progrés i l'abandonament d'aquests estudiants.

És, precisament, l'abandonament és un dels elements que les persones entrevistades han destacat amb més preocupació. Entre el professorat, alguns fan autocrítica i reconeixen que no troben les estratègies adequades per *seduir* els seus alumnes al mateix temps que perceben l'abandonament com un element més de pressió; tot i que, denuncien, no ho és per a altres professionals de l'educació d'adults amb uns percentatges d'abandonament similar.

Resultats educatius

L'ensenyament en l'etapa adulta conviu -amb més o menys tensió- amb altres processos vitals i responsabilitats externes als estudis que requereixen temps i recursos i dificulten la compaginació i dedicació necessària als estudis. El treball o la cerca de feina, la família i les persones dependents o la salut, entre d'altres, juguen un paper cabdal en la decisió dels alumnes d'accedir, continuar o abandonar els estudis.

En el cas dels CFA de la ciutat de Barcelona, gairebé un de cada tres matriculats en CFA (30,7%) acaba cursant baixa al final del curs acadèmic. Val a dir que s'observen diferències entre tipus d'estudis: els ensenyaments de llengües no estrangeres (català i castellà) mostren un percentatge significativament superior, al voltant del 40% dels matriculats. Lleugerament per sobre la mitjana de la ciutat també trobem els ensenyaments relacionats amb proves d'accés ja sigui al CFGM (32,4%) o a estudis superiors (35%). A l'extrem oposat, els ensenyaments en Competències Informàtiques (CSI) amb un 24,3% i, especialment, els de Cicle de Formació Instrumental (CFI) (20,9%) presenten unes taxes de retenció superiors.

Taula 51. Abandonament segons els tipus d'ensenyaments

Tipus d'ensenyament	Matrícula*	Baixes	% Baixes
<i>Català i castellà</i>	3478	1340	38,5%
<i>Llengua estrangera</i>	3272	931	28,5%
Total Llengües	6750	2271	33,6%
<i>Total CFI</i>	842	176	20,9%
<i>Total GES</i>	1553	463	29,8%
Total Formació Bàsica	2395	639	26,7%
<i>Grau Mitjà</i>	312	101	32,4%
<i>Grau Superior</i>	1970	689	35,0%
Total Prova accés	2282	790	34,6%
Total CSI	2962	721	24,3%
Total	14389	4421	30,7%

* Matrícula inclou el nombre total de matriculats al llarg del curs (matrícula setembre + matrícula viva)

Font: Consorci d'Educació de Barcelona | Curs 2015-16

Un altre dels indicadors del CEB referent a resultats educatius és el nombre d'alumnes aptes. Així, entre els que continuen els estudis i són avaluats, s'observa que gairebé la meitat dels alumnes (46,3%) resulten aptes. De nou, hi ha diferències significatives entre els tipus d'ensenyaments; destacant els estudis de llengües no estrangeres (40,1%) i, especialment, els matriculats a Formació Instrumental (15,3%) amb uns percentatges molt inferiors a la del conjunt. D'altra banda, és destacable l'alt percentatge d'alumnes aptes entre els que s'avaluen a ensenyaments relacionats amb proves i cursos d'accés a grau mitjà (72,5%) i amb la obtenció del graduat d'educació secundària (GES) (67%).

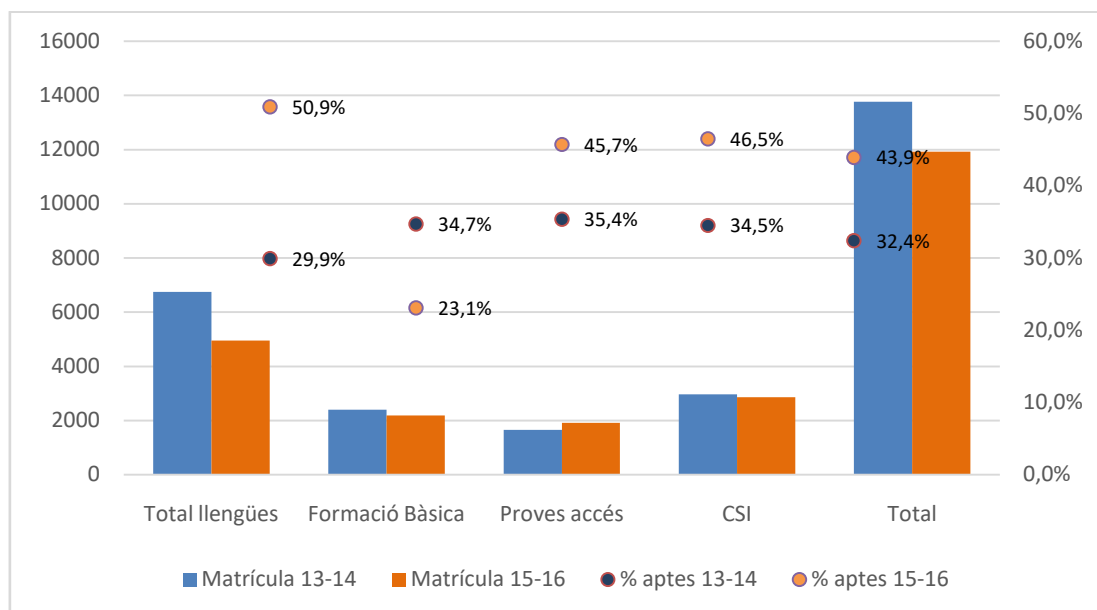
Taula 52. Percentatge d'alumnes aptes sobre avaluats segons tipus d'ensenyaments

Tipus ensenyament	Avaluats	%Aval.	Aptes	% Aptes
<i>Català i castellà</i>	2138	66,4%	857	40,1%
<i>Llengua estrangera</i>	2341	61,5%	1162	49,6%
Total Llengües	4479	71,5%	2019	45,1%
<i>Total CFI</i>	666	73,3%	102	15,3%
<i>Total GES</i>	1090	79,1%	729	66,9%
Total FB	1756	70,2%	831	47,3%
<i>Grau Mitjà</i>	211	65,4%	153	72,5%
<i>Grau Superior</i>	1281	67,6%	587	45,8%
Total Proves Accés	1492	65,0%	740	49,6%
Total CSI	2241	75,7%	1022	45,6%
Total	9968	69,3%	4612	46,3%

Font: Consorci d'Educació de Barcelona | Curs 2015-16

Dades del Departament d'Ensenyament sobre els resultats educatius dels alumnes del curs 2012/13 ens permeten tenir un any de referència anterior i poder avaluar l'evolució dels resultats d'alumnes. Al gràfic següent (gràfic 26) s'incorpora la matrícula dels cursos 2012-13 i 2015-16 així com els indicadors de resultats educatius corresponents²⁵.

Gràfic 26. Evolució de la matrícula i percentatge d'alumnes aptes sobre els matriculats segons tipus d'ensenyaments



Font: Departament Ensenyament i Consorci d'Educació de Barcelona| Curs 2012-13 i 2015-16

Pel conjunt d'estudis d'adults a la ciutat de Barcelona, s'observa una millora del percentatge de joves que superen les proves o obtenen el certificat corresponent (aptes); passant d'un 32,4% a un 43,9%. Aquesta tendència de millora, que es dona especialment en ensenyaments de llengua, és compartida per a tots els ensenyaments a excepció de l'àmbit de la formació bàsica. En aquestes ensenyaments, hi ha una significativa disminució del percentatge d'alumnes aptes amb més de 11 punts percentuals, passant del 34,7% al 23,1%.

²⁵Les dades de superació del departament contemplen diferents indicadors segons ensenyaments; s'ha comparat cada indicador de superació amb el seu corresponent indicador de matrícula. En el cas de la preparació de les proves d'accés s'ha escollit només el nombre d'alumnes que supera el curs. Per a la resta d'ensenyaments, la superació es contempla com alumnes amb el certificat de cadascun dels ensenyaments. Referent als resultats del GES les dades del departament contemplen com a superació el alumnes amb *presència total*.

La naturalesa de les dades analitzades fan difícil poder conèixer quines ha estat les causes d'aquesta millora en les taxes de graduació. Tot i això, s'apunten alguns elements que hi poden haver contribuït. Una de la possibles explicacions pot venir relacionada la disminució gradual del nombre d'alumnes matriculats. Això pot haver contribuït a la disminució de la ràtio professor-alumne i, alhora, una disminució de la complexitat a l'aula. Al mateix temps permet una millor acollida i acompanyament de l'alumnat en el seu procés d'aprenentatge.

Una altra explicació podria estar relacionada amb el canvi del perfil d'estudiants i la matrícula a ensenyaments específics. L'augment de la importància relativa dels ensenyaments en competències transprofessionals i de llengua estrangera pot apuntar a un canvi en el perfil d'estudiants amb un nivell educatiu i de coneixements més alts d'accés.

En darrer lloc, la introducció de la dimensió territorial mostra diferències significatives de resultats en els diferents districtes de la ciutat²⁶. En primer lloc, cal destacar com als districtes de Les Corts (55,3%), Gràcia (53,3%), Eixample (48,6%), amb unes taxes d'alumnes aptes superiors al conjunt de la ciutat (41,8%).

Taula 53. Percentatge d'alumnes aptes sobre els avaluats segons districtes

Districte	% superació
Ciutat Vella	44,6%
Eixample	48,3%
Sants-Montjuïc	29,2%
Les Corts	55,3%
Sarrià-Sant Gervasi	-
Gràcia	53,3%
Horta-Guinardó	42,9%
Nou Barris	29,1%
Sant Andreu	46,1%
Sant Martí	38,8%
Barcelona	41,8%

Font: Departament Ensenyament | Curs 2013-14

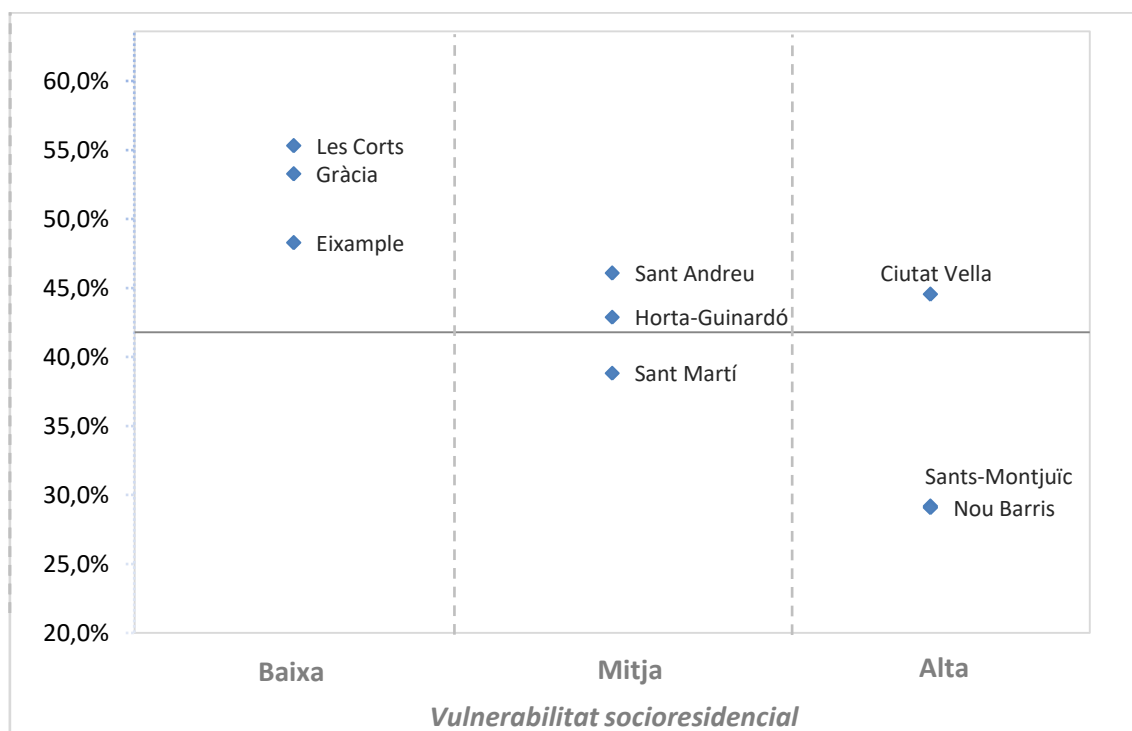
²⁶ Cal tenir presnt la dificultat d'accedir a dades públiques accessibles i obertes per a realitzar aquests anàlisi dificulta tenir una aproximació més *recent* i acurada al fenomen. Tot i així, creiem que és fonamental poder aproximar-nos a les diferències de resultats educatius segons territoris i, per tant, s'analitzen les dades corresponents al curs 2012-13 del Departament d'Ensenyament.

A l'altre extrem, per una banda, se situa Sant Martí (38,8%) lleugerament per sota de la mitjana de la ciutat. D'altra banda, els districtes de Nou Barris (29,1%) i Sants-Montjuïc (29,2%) presenten una taxa de superació molt inferior a la mitjana de Barcelona amb més de 12 punts percentuals de diferència.

La comparació dels resultats amb les característiques socials dels districtes ens permet aproximar-nos –encara que de manera temptativa- al plantejament que proposa l'*efecte barri*. És a dir, si els resultats educatius dels CFA d'un determinat districte es relacionen amb les característiques socioeconòmica de l'entorn. Aquest *exercici* ens pot ajudar a identificar, per una banda, aquells contextos *adversos* que presenten bons resultats educatius i, per altra banda, visibilitzar quines són aquelles àrees preferents d'actuació.

Amb aquest objectiu, al gràfic de dispersió següent es classifiquen els districtes de Barcelona segons els resultats acadèmics (% superació) i la vulnerabilitat socioresidencial (baixa, mitja, alta). En primer lloc, s'observa que aquells districtes amb uns índexs inferiors de vulnerabilitat presenten també uns millors resultats educatius. Entre aquests trobem Les Corts, Gràcia i Eixample al quadrant superior esquerra.

Gràfic 27. Percentatge de superació en relació a l'índex de vulnerabilitat per districtes



Font: Departament Ensenyament i Ajuntament de Barcelona | Curs acadèmic 2012-13

D'altra banda, es conforma un altre grup amb els districtes de Sant Andreu, Horta-Guinardó i Sant Martí que mostren unes taxes de superació i uns índexs de vulnerabilitat molt propers a la mitjana de la ciutat. En darrer lloc, a l'altra extrem d'aquest *continuum*, destaquen els districtes de Sants-Montjuïc i Nou Barris que sent uns dels districtes amb més vulnerabilitat presenten uns pitjors resultats acadèmics. Aquests districtes podrien ser considerats zones d'actuació preferent degut a que concentraven als alts índexs de vulnerabilitat i baixes taxes de superació.

Un cas extrem és el del districte de Ciutat Vella que, tot i ser el districte amb major vulnerabilitat, presenta un percentatge de no superació inferior a la mitjana. Això pot ser degut, per una banda, al pes de les variables residencials en l'índex de vulnerabilitat que situen al districte en un cas extrem. D'altra banda, però, també pot estar jugant un paper decisiu la ràtio població/docent que vèiem més a dalt.

Tot i aquesta correlació, la conjugació de la mirada territorial i dels tipus d'ensenyaments ens posa de manifest, de nou, que aquesta relació no és tant directa com pot semblar a priori i que poden existir efectes interactius entre els tipus d'ensenyaments i els territoris (districtes, en aquest cas). Això ens permet identificar quins són aquells àmbits que concentren unes taxes de superació inferior i si aquestes presenten diferències entre els diferents districtes (taula 54).

Taula 54. Percentatge de superació en relació al percentatge de població sense estudis segons districte

	Català i Castellà	Llengües estrangeres	Formació Bàsica	Proves accés	CSI	Total
Ciutat Vella	56,0%	49,9%	16,9%	42,0%	59,3%	44,6%
Eixample	73,0%	67,8%	19,2%	51,0%	59,2%	48,3%
Sants-Montjuïc	15,2%	28,9%	17,1%	64,7%	50,0%	29,2%
Les Corts	45,7%	70,7%	41,5%	43,5%	72,4%	55,3%
Sarrià-Sant Gervasi						
Gràcia	74,3%	67,0%	12,1%	28,6%	50,0%	53,3%
Horta-Guinardó	58,5%	39,8%	32,2%	56,3%	33,1%	42,9%
Nou Barris	28,2%	41,8%	12,0%	41,7%	28,5%	29,1%
Sant Andreu	61,9%	40,2%	18,1%	56,3%	64,5%	46,1%
Sant Martí	41,6%	44,1%	46,3%	38,6%	39,2%	38,8%
Barcelona	51,7%	49,8%	23,1%	45,7%	46,5%	41,8%

Font: Departament Ensenyament| Curs acadèmic 2013-14

Centrant l'anàlisi en aquells districtes que presenten unes taxes de superació per sota de la mitjana de Barcelona (Sant Martí, Sants-Montjuïc i Nou Barris), es poden identificar si els mals resultats són generalitzats en tots els àmbits formatius o, si al contrari, afecten a un o diversos àmbits concrets.

Concretament, en el cas del districtes de Sants-Montjuïc, s'observa que, tot i presentar unes taxes de superació molt inferiors en llengües (estrangeres, català i castellà), els resultats en l'àmbit de CSI i, especialment, en proves d'accés són significativament millors que el conjunt de la ciutat. El districte de Sant Martí, per la seva banda, els resultats de Formació Bàsica (46,3%) són marcadament positius amb una taxa de superació que duplica la mitjana de la ciutat (23,1%). En el cas del districte de Nou Barris destaca, però, que els resultats són en tots els àmbits inferiors als del conjunt de la ciutat.

L'aproximació quantitativa a alguns indicadors de *resultat* té les seves limitacions i només permet la identificació d'aquestes relacions i patrons a nivell agregat. Els principals patrons mostren una dinàmica global que correlaciona aquells districtes més vulnerables amb uns pitjors resultats educatius dels adults als CFA públics. Tot i aquestes tendències, s'observa que aquesta relació no és tant clara i que existeixen casos concrets (certs àmbits d'ensenyament a districtes concrets) que mostren que hi ha marge d'actuació i possibilitat de millora. Cal tenir present, alhora, que el dinamisme i els recents canvis dels CFA poden dibuixar noves realitats i accentuar -encara més- la caducitat de les dades. És fonamental, per tant, poder analitzar l'evolució d'aquests indicadors per identificar les zones o centres preferents d'actuació i les bones pràctiques en àmbits d'ensenyaments determinats.

Aquestes aproximacions moltes vegades *amaguen* realitats molt més complexes i no permeten arribar a conèixer les raons i els motius que *interfereixen* en els resultats acadèmics dels estudiants ja sigui en la superació dels exàmens o en l'abandonament i absentisme dels estudis.

Un dels motius que el professorat entrevistat atribueix al mal rendiment -entre els més joves- és la linealitat o transició directe entre institut i el CFA. El fet de tenir continguts i tasques tan similars o que ja han fet fa relativament poc temps, desincentiva

l'assistència i la continuïtat dels joves als centres d'adults. Això també respondria al fet de que l'abandonament sigui superior en el cas dels joves, tal i com expliquen alguns responsables d'alguns CFA.

D'altra banda, des de la recerca educativa, s'incorporen altres indicadors de resultats amb una lògica més longitudinal o una dimensió social dels processos educatius. Introduint aquesta mirada més àmplia, un altre resultat d'*èxit educatiu* més enllà d'aconseguir l'acreditació o títol, és la continuïtat formativa dels alumnes. En aquest sentit, diversos professors i professores comenten que és molt significatiu aquest fet a alguns centres de formació d'adults. Aquest *efecte carrusel*, es dona en major mesura entre el perfil d'estudiants més grans que acaba fent un *traspàs* d'estudis d'anglès a informàtica i a la inversa. En el cas dels joves, en canvi, les seves experiències als centres acostumen a ser més de *curta durada*; és a dir, de tant sols un curs acadèmic i molt orientat a l'obtenció de l'acreditació o a la realització de proves.

La recerca educativa mostra que la dimensió social juga també un paper rellevant en els resultats educatius i en la prevenció de l'abandonament. En aquest sentit, les relacions entre els alumnes i entre aquests i els professors ha anat disminuint gradualment en els darrers temps. Tal com afirmen els entrevistats, cada cop és més difícil trobar espais d'interrelació entre alumnes. En alguns casos, afirmen, que no és una voluntat explícita del mateix centre trobar aquests espais informals d'interacció.

El professorat entrevistat posa de manifest que aquesta evolució ha fet (gairebé) desaparèixer la convivència i coexistència d'un model d'educació formal i no formal en un mateix centre. La interrelació entre formalitat i no formalitat permetia, afirmen, tenir més flexibilitat i respondre a les necessitats de l'entorn. Activitats com clubs de lectura, converses en llengua estrangera, teatre, etc. havien estat històricament un tret característic de molts centres i actualment han quedat relegades a un pla secundari i/o anecdòtic sense reconeixement institucional ni recursos per a dur-los a terme. Tot i això, alguns centres continuen oferint aquests tipus de formació i activitat a través d'iniciatives voluntàries.

Un altre dels reptes, afirmen els entrevistats, és trobar maneres de donar resposta a les realitats (cada cop més canviants) dels estudiants adults en relació a les seves

responsabilitats, com per exemple: horaris d'escolarització dels fills, discontinuïtat dels itineraris laborals, horaris laborals canviants, etc.

El decret d'ordenació dels ensenyaments per a les persones adultes (2009) anuncia que, per tal de fer efectiva una educació flexible s'han adaptat a les condicions i necessitats de totes les persones i estableix la necessitat d'una planificació dels ensenyaments amb una estructura flexible i permeable que permeti adaptar-se a la diversitat d'interessos, ritmes i estils d'aprenentatge.

Aquest procés de flexibilització ha de prioritzar aquells col·lectius més vulnerables i amb més necessitats formatives. Tal i com recomana el Parlament Europeu sobre les competències clau per a l'aprenentatge permanent (2006), han de ser prioritàries les persones amb baixos nivells de qualificació, amb dificultats de llegir i escriure, aquells que abandonen prematurament els estudis, els aturats de llarga durada, les persones que retornen al treball després de llarg temps d'absència, els d'edat avançada, els immigrants i les persones amb discapacitat.

Seguint aquesta lògica, algunes iniciatives o modalitats de formació actuals poden respondre a aquesta voluntat de flexibilitat i de resposta a aquelles persones amb dificultats de conciliar els temps de les esferes reproductives i productives. És el cas del model d'autoformació del CFA Maria Rubies que combina sessions presencials i complements d'autoformació o el cas del model educatiu del CFA Palau de Mar.

L'experiència d'aquest darrer centre combina un model d'autoformació integrada conjuntament amb la incorporació de les NTIC en el procés ensenyament-aprenentatge i amb un procés d'orientació i acollida dels estudiants. Segons la proposta del centre, en aquest model, els estudiants reparteixen el seu temps de dedicació en tres espais ben diferenciats: el treball del professorat amb el grup classe, el treball d'autoformació dels estudiants i les hores d'assessorament del professor a l'aula d'autoformació (Padrós Rodríguez et al., 2017). Els resultats acadèmics mostren un increment en la matrícula i una baixa taxa d'abandonament comparat amb la mitjana de Catalunya, tal i com apunten els responsables del centre (Padrós Rodríguez et al., 2017).

La Formació de Persones Adultes a CFA: tensions, reptes i propostes

Mapa educatiu

- Oferta pública de centres de formació d'adults territorialment diferenciada amb districtes sense oferta de centres públics.
- Diferències territorials en el nombre de docents segons els residents amb baixos nivells d'estudis del districte.
- Heterogeneïtat i diversitat interna dels tipus de CFA segons l'orientació i la matrícula segons àmbits educatius
- La diversitat de centres i orientacions dificulta la definició d'unes línies conjuntes i compartides i l'articulació dels diferents de centres de la ciutat.
- Manca d'espais de discussió i comunicació entre els diversos CFA i entre aquests i el Consorci d'Educació de Barcelona.
- La ubicació del centre i la bona comunicació amb transport públic com a indicadors de la centralitat dels centres que té un impacte en l'àrea d'influència i l'abast dels CFA.

PROPOSTES

1. Organitzar i articular l'oferta formativa del territori evitant oferta duplicada i en els diversos àmbits d'ensenyament.
2. Coordinar l'oferta entre els diferents centres tenint en compte la diversitat i especialització dels CFA.
3. Analitzar periòdicament les característiques i les necessitats de l'entorn per tal de donar una resposta ràpida i efectiva
4. Fomentar campanyes –institucionals, mitjans, espais públics- per donar a conèixer la formació i els centres de formació de persones adultes, la seva funció social i de l'oferta formativa.

Matrícula i àmbits ensenyaments

- Tendència global a una disminució gradual de la matrícula en els darrers 10 anys; tot i això, s'observen diferències territorials:
 - Les Corts, Ciutat Vella i Sants-Montjuïc major pèrdua de nombre de matriculats.
 - Sant Martí, Nou Barris, l'Eixample i Sant Andreu relativa estabilitat.

- Horta-Guinardó i, especialment, Gràcia patró de creixement constant.
- Aquesta disminució de la matrícula, però, presenta canvis significatius segons el tipus d'ensenyaments.
 - Increment en ensenyaments relacionats amb competències per a la societat de la informació, les proves d'accés a la universitat i, especialment, els ensenyaments de llengua estrangera (anglès i francès).
 - Descens en els cursos de preparació per a proves d'accés grau mitjà i grau superior, llengua catalana i castellana i GES.
 - Patrons de decreixement de la matrícula diferencial segons àmbits d'ensenyament i territoris.
- L'àmbit de *competències transprofessionals* (llengües estrangeres i competències de la societat de la informació) esdevé central alhora de definir i classificar els centres.
- Caràcter dinàmic de la matrícula: gairebé un de cada 5 alumnes és matrícula viva.
- Matrícula viva dificulta una resposta ràpida i homogènia a les necessitats dels alumnes.

PROPOSTES

1. Pla d'acollida permanent i matrícula permanent que permeti una incorporació al llarg de tot el curs acadèmic.
2. Promoure polítiques d'equitat orientades a consolidar les oportunitats educatives de tota la població adulta
3. Prioritzar sectors de la població adulta amb menys nivell d'instrucció, amb dificultats d'escolarització i afectada per la crisi econòmica
4. Dotar de més autonomia als centres per poder respondre efectivament a les demandes de l'entorn per poder desenvolupar el seu propi projecte educatiu
5. Campanyes de difusió per donar a conèixer l'oferta dels CFA i la funció social de l'educació per a persones adultes.
6. Establir punts d'atenció i orientació per a les persones potencialment participants.
7. Estudiar la possibilitat d'incloure espais de convivència d'un model de formació formal i no formal que permetien definir i construir una identitat de centre.

El perfil d'estudiants

- Lleugera feminització de la matrícula als centres de formació d'adults i consolidació en els darrers anys.
- Descens significatiu de la participació de la població de nacionalitat estrangera i decreixement recent del seu pes relatiu sobre el total
- Disminució de la matrícula dels més joves (menors de 25 anys) amb un major descens de la matrícula entre el més joves (16 anys).

PROPOSTES

1. Estudi i resposta periòdica de les necessitats de l'entorn.
2. Promoure la concessió de beques educatives als alumnes dels CFA
3. Fomentar la introducció de dispositius i serveis d'informació, orientació i acompanyament a l'escolarització.

Resultats

- Gairebé un de cada tres matriculats en CFA acaba cursant baixa al final del curs acadèmic. Tot i això, hi ha diferències segons tipus d'ensenyaments.
 - Ensenyament de llengües no estrangeres (català i castellà) i proves d'accés presenten una retenció més baixa.
 - Ensenyaments en Competències Informàtiques (CSI) i, especialment, els de Cicle de Formació Instrumental (CFI) presenten unes taxes de retenció superiors.
- Prop de la meitat d'alumnes resulten aptes un cop són avaluats. Diferències significatives, de nou, entre els tipus d'ensenyaments:
 - Llengües no estrangeres i, específicament, els Cicle de Formació Instrumental presenten percentatges inferiors.
 - Proves i cursos d'accés a grau mitjà i estudis relacionats amb la obtenció del graduat d'educació secundària, presenten millors resultats.
- Millora del percentatge de joves aptes en els darrers anys en tots els àmbits a excepció d'ensenyaments de formació bàsica.
- La conjugació dels resultats amb les característiques sociodemogràfiques del territori identifica districtes d'actuació preferent:

- Sants-Montjuïc i Nou Barris territoris amb major vulnerabilitat socioresidencial que alhora presenten unes baixes taxes de superació.

PROPOSTES

1. Implementar un pla d'acollida permanent per donar resposta al caràcter dinàmic de la matrícula
2. Propiciar i afavorir l'estudi i resposta periòdica de les necessitats de l'entorn
3. Estudiar la possibilitat d'introduir incentius -vinculats a resultats- per prevenir l'abandonament per a alumnes i/o centres destinats a col·lectius de risc.
4. Analitzar i identificar zones educatives preferents per implementar plans d'emergència formativa i línies clares d'actuació a col·lectius específics.
5. Establir mesures de seguiment i d'orientació per a l'alumnat en risc d'abandonament i absentisme
6. Implementar metodologies i materials didàctics específics per a adults
7. Afavorir una oferta formativa més flexible, diversa i contextualitzada que doni resposta ràpida i efectiva a les realitats canviants dels adults tenint en compte les seves responsabilitats externes (família, treball, etc.).
8. Incentivar i implementar innovacions per a fomentar una educació amb una estructura curricular més flexible i modular.
9. Innovar en l'estructura dels ensenyaments amb una estructura modular i interconnectada que atorgui permeabilitat al sistema amb un retorn constant i que no penalitzi als estudiants que hagin abandonat.

Anàlisi DAFO - Esquema de la situació actual dels CFA

	Punts forts	Punts febles
	Fortaleses	Debilitats
Intern	<p>Demanda creixent de certs ensenyaments</p> <p>Equip professional disponible format, compromès i de qualitat</p> <p>Disponibilitat de recursos, serveis i espais</p> <p>Disponibilitat de places públiques</p> <p>Bones pràctiques concretes:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ensenyament NTIC (Erasmus plus) • Plans acollida nou alumnat • Seguiment alumnat • Autoformació • Alfabetització economia crítica • Formació Especialitzada <p>Districtes/centres i taxes de superació</p> <p>Xarxa de centres: mapa de centres educatius</p> <p>Diversitat de centres: multidisciplinari, mixtos i especialitzats</p>	<p>Rigidesa Currículum</p> <p>Descens històric de la matrícula</p> <p>Abandonament i absentisme, alta taxa superació</p> <p>Manca de comunicació i coordinació entre xarxa CFA</p> <p>Pedagogia no específica adults</p> <p>Manca d'eines i recursos d'atenció a la diversitat de l'alumnat</p> <p>Corporativisme professional del professorat</p> <p>Administració: rigidesa, manca d'orientació, dificultat de desplegament i decisió política</p> <p>Manca d'activitats i espais d'interacció</p> <p>Absència pla compartit d'orientació i acompanyament</p> <p>Absència d'instruments d'avaluació per part dels alumnes de les experiències formatives</p>
	Oportunitats	Amenaces
Extern	<p>Xarxa d'equipaments públics i entitats amb experiència i reconeixement: potencialitat d'articulació</p> <p>Voluntat de canvi i de marcs institucionals de treball conjunt</p> <p>Moment històric de canvi</p> <p>Taula de Formació d'Adults</p> <p>Aparició de noves ocupacions que requereixen noves competències</p> <p>Les noves tecnologies de la informació i la comunicació com a oportunitat</p> <p>Mobilitat dins de la ciutat</p> <p>La crisi com a oportunitat de revaloritzar els estudis i definir noves alfabetitzacions i noves competències per a la ciutadania</p> <p>Barcelona com a marc (ciutat educadora) i com a model</p>	<p>Ofertes formatives més flexibles a altres entitats, equipaments</p> <p>Moda: oferta més atractiva</p> <p>Desconeixement de la funció social dels CFA</p> <p>Manca de difusió</p> <p>Coordinació entre entitats amb oferta formativa similar</p> <p>Solapament d'horaris i oferta formativa d'altres entitats i/o equipaments</p> <p>Pobresa i complexitat social creixent</p> <p>Canvis demogràfics</p> <p>Pressió pels resultats</p> <p>Manca de disponibilitat de dades públiques i de recerca específica</p> <p>Els cicles econòmics: increment de les oportunitats laborals i impacte negatiu en la participació educativa</p>

3.2. Una mirada àmplia a l'educació a Barcelona

3.2.1. L'univers educatiu de la ciutat

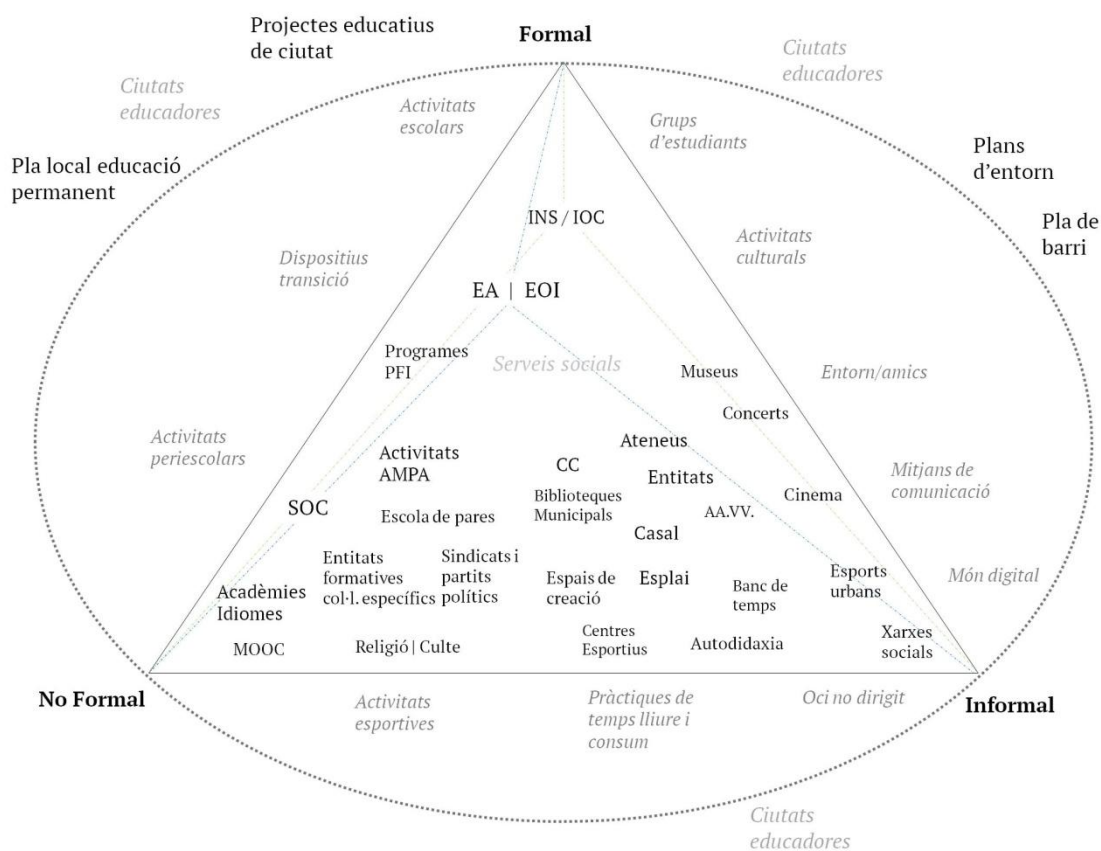
Històricament hi ha hagut la concepció que el període fonamental pel que fa a l'educació de les persones és durant la infància i adolescència. Tot i aquesta associació entre primera etapa de vida i educació, són moltes les veus que han posat de manifest la necessitat d'una concepció més àmplia i –sobretot– llarga de l'educació. Des d'aquesta perspectiva es posa especial èmfasi a la introducció d'una perspectiva longitudinal i interrelacionada dels diferents agents, institucions i continguts educatius.

Seguint aquesta línia, són molts els autors que han reclamat una concepció que trenqui amb el vincle escolarització-educació i ampliï la visió cap a horitzons *més llunyans* que englobi l'educació com una activitat al llarg de la vida i més enllà de l'educació formal (Collet i Sabé & Subirats, 2016; Trilla Bernet, 1989). La metàfora educativa *més enllà de l'escola*, sorgeix com la necessitat que la tasca de l'escola es desenvolupi fora d'ella, en altres àmbits socials o cívics, com una necessitat plural i permanent (Colom Cañellas, 2005).

És en aquest context que pren protagonisme la concepció de *ciutat educadora* on la ciutat i el territori esdevenen espai i agent educatiu. Aquesta *ciutat educadora* es compon per una estructura pedagògica estable formada per institucions educatives, per una xarxa d'equipaments, mitjans recursos i institucions ciutadanes que permeten una sèrie d'esdeveniments educatius planejats -però efímers o ocasionals- així com un conjunt permanent d'espais, trobades i vivències educatives no planejats pedagògicament (Trilla Bernet, 1989).

Des d'aquesta concepció més àmplia i transversal de l'educació, el territori es posiciona com un potencial agent educatiu amb una sèrie d'entitats, associacions, moviments socials i equipaments que esdevenen importants actors educatius. En el cas de la ciutat de Barcelona, coexisteixen un gran nombre d'entitats, iniciatives i programes que ofereixen tant serveis a col·lectius específics com programes formatius que es podrien emmarcar com a activitats d'educació al llarg de la vida. Reprenent l'esquema que vèiem més a dalt, s'observa el gran nombre d'entitats, organitzacions, institucions o *espais* on es duen a terme activitats o experiències formatives.

Gràfic 29. Entitats, organitzacions, institucions o espais formatius segons tipus d'educació.



Font: Reelaboració i adaptació de la classificació original realitzada per Rafael Merino

Una de les característiques principals d'aquest dens escenari és que esdevé una oportunitat atès a la gran varietat de programes i activitats formatives en funció de la duració, intencionalitat, metodologies docents, enfocaments, gestió, coordinació, col·laboració o àmbits formatius²⁷, entre d'altres. Algunes d'aquestes iniciatives i activitats treballen de forma col·laborativa i coordinada entre diferents entitats, institucions i/o organitzacions²⁸ i involucren, sovint, a algunes institucions d'educació formal i centres educatius.

Tot i això, sovint alguns autors han destacat que la proliferació d'activitats formatives no sempre s'ha dut a terme de forma coordinada ni amb interacció entre les diferents

²⁷ Veure a l'annex una classificació temàtica dels programes formatius segons diferents àmbits. Atès a la gran diversitat de cursos i institucions, la taula de l'annex és una primera aproximació declarativa i visibilitzar alguns dels programes formatius que es realitzen.

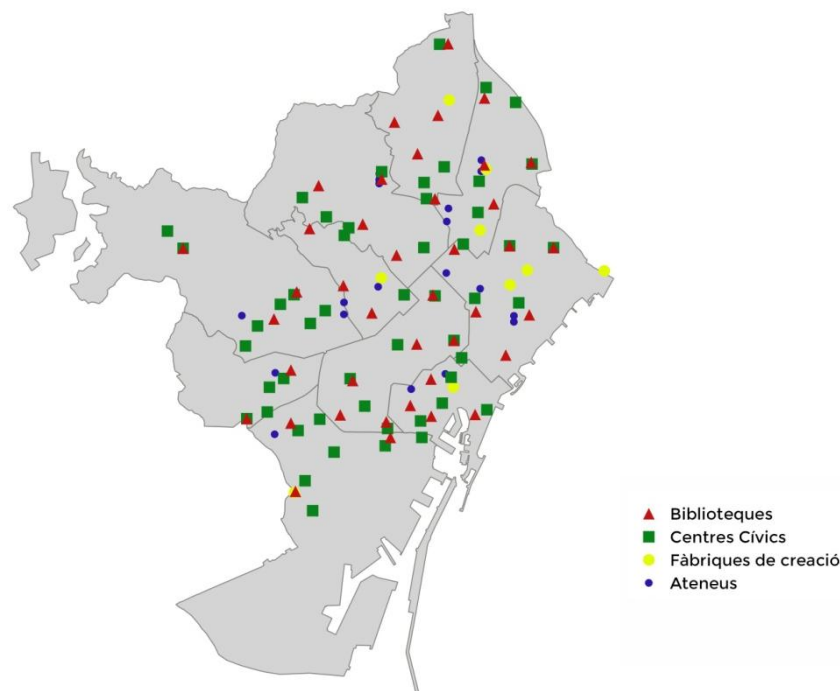
²⁸ Per un recull d'aquestes iniciatives i programes, veure l'annex 1.

entitats existents en un mateix territori (Albaigés & Subirats, 2006; Díaz & Civís, 2011; Formariz & Casanovas, 2000). Aquesta fragilitat estructural i la manca de sinergies dificulta la realització d'una anàlisi conjunta que permeti la identificació de la duplictat, solapament i possible malbaratament de recursos.

En un context social com l'actual caracteritzat per una creixent discontinuïtat i precarietat laboral, una importància creixent de les (MN)TIC i una incidència cap cop més incessant i persistents d'aquestes innovacions, esdevenen fonamentals espais formatius flexibles, eficients, que no esdevinguin ràpidament obsolets i que estiguin (puguin estar) connectats amb la resta d'institucions formals.

En el cas català, i especialment en grans entorns urbans, destaca l'existència d'un gran nombre de programes formatius (no formals) que acaben dibuixant un *dens* mapa de centres i espais on realitzar algun tipus d'activitats formativa. En concret a la ciutat de Barcelona, destaquen—entre d'altres— el cas de les biblioteques, fàbriques de creació, ateneus i centres cívics que es reparteixen al llarg de tota la ciutat, tal i com s'observa al mapa següent.

Mapa 5. Xarxa d'equipaments amb programes formatius a la ciutat de Barcelona



Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de l'Observatori de Dades Culturals de Barcelona

Específicament, en els darrers temps ha esdevingut central, en el marc de l'educació al llarg de la vida, els programes formatius dels centres cívics. Alguns autors han posat de manifest com aquests equipaments esdevenen centres de proximitat amb un caràcter transversal i polivalent i amb un programa integrat de serveis culturals, educatius, socials i de participació ciutadana que es presta a múltiples configuracions (Miralles & Saboya, 2000). I reconeixen la importància d'aquest equipaments en relació a les polítiques de desenvolupament comunitari, polítiques culturals, de participació ciutadana i de formació permanent.

Centres cívics: programes formatius

L'anàlisi dels participants en les activitats formatives dels centres cívics pot ajudar-nos a comprendre si, realment, esdevenen centres de proximitat i quina incidència han tingut en els darrers anys. Així, per al conjunt de la ciutat, s'observa (taula 55) com en els darrers 3 anys han augmentat un 12,6% el nombre d'activitats que s'ofereixen al centres cívics, passant de més de 10000 l'any 2014 a més de 11300 el darrer any. El nombre d'inscripcions a aquestes activitats també ha augmentat però amb menys intensitat (1,7%) amb més de 143154 inscripcions l'any 2016.

Taula 55. Evolució de les activitats de formació i inscripcions als centres cívics de la ciutat de Barcelona

	Activitats formació	Inscripcions
2014	10058	140814
2015	10616	136827
2016	11322	143154
variació	12,6%	1,7%

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de l'Observatori de Dades Culturals de Barcelona

Les diferències tant en les activitats formatives com en les inscripcions varien al introduir una dimensió territorial. Així referent a les activitats formatives organitzades, tal i com es pot veure a la taula següent, presenta un increment superior a districtes com Sant Andreu (84%), Sants-Montjuïc i Horta-Guinardó (al voltant d'un 28%) i Ciutat Vella (prop d'un 15%) que mostren un percentatge de variació superior al de la mitjana de la ciutat (12,6%). En contra, Gràcia o les Corts han vist disminuir lleugerament les activitats en els darrers 2 anys.

Taula 56. Evolució de les activitats de formació als centres cívics de la ciutat de Barcelona

	2014	2015	2016	variació
Ciutat Vella	720	718	826	14,7%
Eixample	2491	2474	2651	6,4%
Sants-Montjuïc	1440	1967	1850	28,5%
Les Corts	1456	1142	1352	-7,1%
Sarrià Sant-Gervasi	981	934	973	-0,8%
Gràcia	571	510	525	-8,1%
Horta-Guinardó	479	641	613	28,0%
Nou Barris	673	655	659	-2,1%
Sant Andreu	713	1002	1312	84,0%
Sant Martí	534	573	561	5,1%
Total	10058	10616	11322	12,6%

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de l'Observatori de Dades Culturals de Barcelona

De manera similar succeeix amb el nombre d'inscripcions a aquests activitats. Així, a la taula següent, es mostra l'evolució en els darrers 3 anys i el percentatge de variació entre el darrer any (2016) i el primer any (2014) de la sèrie. Els resultats mostren com en la majoria de districtes hi ha una augment considerable de la participació destacant la variació percentual dels districtes de Sant Andreu (61,6%), Ciutat Vella (18,6%), Horta-Guinardó (11,9%) o Sant Martí (10,5%). D'altra banda, destaquen els districtes de Sants-Montjuïc (13,5%) i, especialment, Gràcia (41,8%) on les inscripcions mostren una tendència a la baixa.

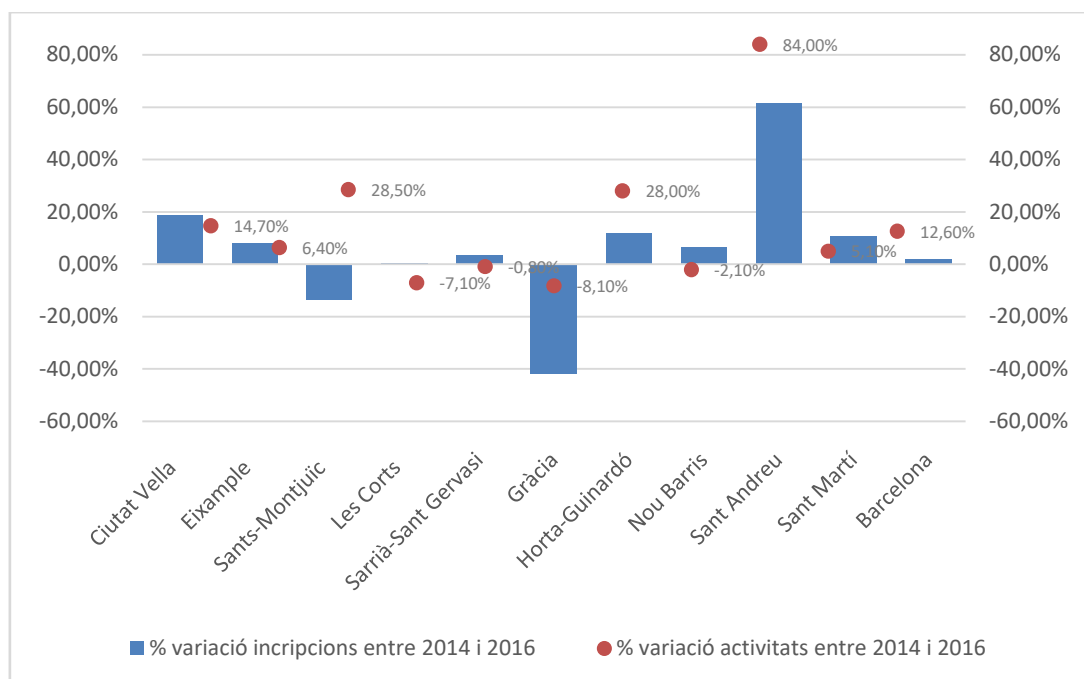
Taula 57. Evolució de inscripcions a activitats de formació als centres cívics de la ciutat de Barcelona

Inscripcions activitats formació	2014	2015	2016	variació
Ciutat Vella	7381	7971	8753	18,6%
Eixample	37359	38771	40262	7,8%
Sants-Montjuïc	24764	26075	21413	-13,5%
Les Corts	15859	12758	15914	0,3%
Sarrià Sant-Gervasi	11085	11008	11453	3,3%
Gràcia	15867	8593	9228	-41,8%
Horta-Guinardó	6547	6596	7328	11,9%
Nou Barris	6916	7078	7375	6,6%
Sant Andreu	9415	12274	15214	61,6%
Sant Martí	5621	5703	6214	10,5%
Total	140814	136827	143154	1,7%

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de l'Observatori de Dades Culturals de Barcelona

Si combinem ambdós indicadors (gràfic 28), s'observa que en el conjunt de la ciutat ha augmentat en els darrers 3 anys tant les inscripcions com -i en major mesura- les activitats de formació que s'organitzen al centres cívics. És d'especial interès el cas de Sant Andreu on s'experimenta un clar augment dels dos indicadors. El cas contrari més significatiu es donaria en el districte de Gràcia on la tendència és negativa per ambdós casos.

Gràfica 28. Evolució de les activitats de formació i inscripcions als centres cívics de la ciutat de Barcelona



Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de l'Observatori de Dades Culturals de Barcelona | Diversos anys

Atenent a les característiques dels participants a aquestes activitats s'observa que és un perfil majoritàriament feminitzat (81,4%) i amb poques variacions pel que fa als districtes de la ciutat. Només en el cas dels districtes de Ciutat Vella i l'Eixample el percentatge és lleugerament inferior situant-se per sota del 80% de dones en la inscripció.

Taula 58. Participants en activitats de formació als centres cívics segons sexe

	Homes	Dones
Ciutat Vella	25,6%	74,4%
Eixample	20,8%	79,2%
Sants-Montjuïc	17,0%	83,0%
Les Corts	16,9%	83,1%
Sarrià Sant-Gervasi	17,1%	82,9%
Gràcia	18,5%	81,5%
Horta-Guinardó	17,1%	82,9%
Nou Barris	14,6%	85,4%
Sant Andreu	16,4%	83,6%
Sant Martí	17,6%	82,4%
Total	18,6%	81,4%

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de l'Observatori de Dades Culturals de Barcelona |
Any 2016

Si observem la procedència dels participants es posa de manifest que per al conjunt de la ciutat de Barcelona, els participants resideixen al mateix districte (70,3%), seguit per aquells que resideixen a altres districtes de la ciutat (21,7%) i, finalment, un percentatge menor de participants que resideixen fora de Barcelona (8,1%). És destacable, de nou, el cas dels districtes de Ciutat Vella i Eixample on hi ha un increment dels participants que resideixen fora de la ciutat (14,3% i 11,9%) i fora del districte (44,2% i 32,5%).

Taula 59. Participants en activitats de formació als centres cívics segons residència

	Districte	Resta BCN	Fora BCN
Ciutat Vella	41,5%	44,2%	14,3%
Eixample	55,5%	32,5%	11,9%
Sants-Montjuïc	75,1%	15,2%	9,7%
Les Corts	86,1%	6,7%	7,1%
Sarrià-Sant Gervasi	84,6%	10,6%	4,8%
Gràcia	71,5%	23,6%	4,8%
Horta-Guinardó	88,1%	9,7%	2,2%
Nou Barris	74,8%	21,6%	3,6%
Sant Andreu	82,2%	14,5%	3,3%
Sant Martí	78,2%	13,9%	7,8%
Barcelona	70,3%	21,7%	8,1%

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de l'Observatori de Dades Culturals de Barcelona |
Any 2016

Una de les possibles explicacions pot remetre la *centralitat* i *visibilitat* d'aquests equipaments i les facilitats d'accés amb la xarxa de transport públics. Això, conseqüentment, podria provocar una disminució considerable dels participants del mateix districte i esdevenir centres de referència a un nivell superior al districte.

Un altre element destacable és que aquests districtes són, al mateix temps, els que presenten uns percentatges de feminització lleugerament inferior. Seria interessant aprofundir en aquesta associació (proximitat-feminització) per discernir si la manca de proximitat està perjudicant a la participació de col·lectius determinats, en aquest cas les dones.

Val a dir, per la seva banda, que el tipus de formació que s'ofereix en aquests equipaments difereix notablement d'aquelles activitats que s'ofereixen als centres de formació d'adults que vèiem en l'apartat anterior. Aquesta diferència no és només en la possibilitat d'acreditació sinó que es dona en un gran nombre de factor com: la flexibilitat i durada dels cursos, la composició social dels alumnes, el nivell educatiu de partida dels participants, el tipus de metodologies, l'aprofundiment en la matèria o la diversitat dels cursos que s'hi ofereixen, entre moltes d'altres.

Aquesta flexibilitat i diversitat fa molt més fàcil oferir cursos o *píndoles de formació* molt més adaptades a les motivacions i necessitats canviants dels adults. Investigacions recents mostren com, si bé les motivacions dels adults per participar en activitats educatives al llarg de la vida són principalment l'interès cognitiu i millorar l'ocupabilitat, actualment, emergeixen altres motivacions històricament subestimades com la salut i els beneficis comunitaris (Lido et al., 2016). És, per tant, aquesta flexibilitat i la possibilitat d'una resposta ràpida a les demandes dels adults que pot haver contribuït al increment de participació als programes formatius del centres cívics.

Una altra de les explicacions pot ser l'aposta des de les institucions locals per dotar al centres cívics d'uns objectius concrets. Fa gairebé 30 anys es reconeixia el potencial dels centres cívics com un gran espai de trobada intergeneracional amb una oferta bàsica d'activitats que permetia un primer contacte de sectors amplis de la població; tot i això, la manca i ambigüitat dels seus objectius duia a algunes veus a definir-lo com a un autèntic *no-projecte* (Colomer, 1988). Pot ser, per tant, l'aposta dels centres cívics

com a espais de *consum cultural* amb l'adscripció dels centres al Institut de Cultura de Barcelona l'any 2011 (Sánchez Belando, 2015) una possible explicació de la centralitat creixement del centres cívics com espais formatius.

Enfortiment del model comunitari

Tot i aquesta *centralitat* recent dels centres cívics, per altra banda, des d'algunes instàncies s'ha criticat el model de gestió d'aquests equipaments pel seu caràcter assistencial i *clientelar*, per una externalització de la gestió i per la mercantilització del coneixement (Eizaguirre, 2012; Giner, López, Maín, & Murgui, 2013; Ojeda & Urbano, 2015). Això es tradueix en un rol passiu del ciutadà i ciutadana participant als programes d'aquests equipaments públics i és, des d'aquesta perspectiva i concepció que, en els darrers anys, s'ha reclamat amb més intensitat un nou model de (co)gestió dels equipaments públics des del teixit social del territori amb una participació i un poder de decisió actiu de la ciutadania (Giner et al., 2013; Plataforma de Gestió Ciutadana, 2012).

Suposa, per tant, un canvi d'un model jeràrquic cap a un model de presa de decisions més transversal i participatiu; un gir cap a un model d'educació de caire més comunitari. Alguns autors posen en valor aquesta noció comunitària i la concepció de la comunitat com a agent educador (en tant que contingut, continent i aglutinador de diversos agents) i com a subjecte educand (Civís, 2005). En paraules de l'autora, l'educació comunitària és aquella fruit d'una acció socioeducativa en xarxa que es dona des de la comunitat, per a la comunitat i amb la comunitat com a principal protagonista (Civís, 2005).

Referent a aquesta lògica comunitària, són molts els equipaments de la ciutat de Barcelona que en els darrers anys han apostat per aquest tipus de gestió i es configuren com experiències significatives. Per exemple, és el cas de del Centre cívic Can Basté, Centre cultural Ton i Guida, Cotxeres de Sants –Casinet Hostafrancs, Centre Cultural La Farinera del Clot o la Casa Orlandai, entre d'altres (Plataforma de Gestió Ciutadana, 2012).

Val a dir, però, que tot i l'emergència i demanda en els darrers anys de nous models de gestió, aquest model s'assenta en experiències consolidades històricament. És el cas

iniciatives que es fonamenten en processos de lluites col·lectives d'emancipació *sociocomunitària* com L'Ateneu Popular de 9 Barris, al districte de Nou Barris (Eizaguirre, 2012).

En un altre ordre, algunes iniciatives s'han centrat específicament en la formació de persones adultes des d'aquesta perspectiva comunitària. En el cas de Ciutat Vella, cal destacar un projecte que es va dissenyar –tot i que no es va dur a terme– amb l'objectiu dur a terme un projecte formatiu coordinat i en xarxa amb una lògica comunitària. Aquest s'emmarcava en el Projecte d'Intervenció Integral als Barris de Sant Pere i Santa Caterina portat a terme en el marc de la Llei de Millora de Barris. Sota el nom d'*Espai de Formació Permanent "La Peña"*, el projecte proposava una iniciativa innovadora d'actuació socioeducativa coordinada i dissenyada entre diferents entitats de l'entorn i amb tres línies de treball complementàries i interrelacionades: 1. acollida, orientació i mediació, 2. formació de persones adultes i 3. participació i cohesió social.

Més recentment al barri de Sants, a emergit una iniciativa que té com a objectiu la creació d'una escola comunitària de formació permanent a partir d'un model participatiu, col·laboratiu i cogestionat per l'Administració, les entitats del territori i les persones que participin en el projecte que respon a les necessitats emergents de la població a partir de les pròpies demandes de la ciutadania.

Com vèiem més amunt, el districte de Sants-Montjuïc esdevenia un dels districtes educatius prioritaris pel que fa a l'educació d'adults ja que mostrava un percentatge de cobertura pública molt per sota de la mitjana de la ciutat i un percentatge de població matriculada en centres públics molt inferior al del conjunt de Barcelona. Aquests elements conjuntament amb demanda i lluita col·lectiva veïnal i de col·lectius del barri s'han traduït en una aposta per un espai comunitària de formatiu permanent.

| La Troca: Escola Comunitària de Formació Permanent |

@ : <https://latrocasants.org/>

L'objectiu de la Troca és la creació d'un espai comunitari de formació permanent al districte de Sants-Montjuïc que, finançat amb fons públics i gestionat de manera comunitària, ofereixi formació en competències clau per a la ciutadania i la participació. Dos dels principals pilars en els que s'assenta el projecte i que esdevenen grans fortaleces són, per una banda, la introducció d'innovacions en el model organitzatiu i, d'altra banda, el caràcter participatiu de tot procés de definició del projecte.

En relació les innovacions organitzatives destaquen l'oferta d'una formació flexible, en el temps, en l'espai i en la seva organització, diversa i gratuïta, foment del diàleg amb l'entorn del centre, treball en xarxa i coordinació de l'oferta del territori i millora la connectivitat i la cooperació entre tots els àmbits de l'educació de persones adultes.

Pel que fa al caràcter participatiu, es van realitzar 4 sessions plenàries entorn a 4 eixos principals: diagnosi, competències, pedagògic i gestió i construcció de xarxes. Després de la realització d'aquestes sessions plenàries, s'estableix una oferta formativa (flexible i ampliable) que contempla un gran ventall de formacions/alfabetitzacions que van des de català i castellà fins a competències pre-laborals incloent també drets socials, coneixement de l'entorn, supervivència domèstica o alfabetització i càpsules TIC.

En el context actual, emergeixen un gran nombre d'iniciatives i experiències amb l'objectiu de donar resposta a diverses necessitats formatives i a les realitats concretes d'un territori. Aquestes experiències estan destinades a capacitar, donar coneixements als individus en diferents àmbits socials com l'economia i el consum, l'art, les emocions, l'energia, el feminisme i noves masculinitats, etc. Mentre que algunes d'aquestes experiències tenen un clar objectiu i caràcter formatiu i es cristal·litzen en programes i accions educatives concretes i estructurades, altres experiències tenen un

caràcter més efímer i responen a necessitats educatives puntuals. Tot i aquesta diversitat, moltes d'aquestes iniciatives es poden emmarcar en una necessitat creixent de formació en *noves alfabetitzacions*²⁹.

El territori com a oportunitat: franja Besòs i educació

El context de crisi econòmica dels darrers anys ha polaritzat i endurit les condicions socials de la població i, amb més intensitat, entre aquells col·lectius més vulnerables. Aquest nou escenari de vulnerabilitat i exclusió social creixent conjuntament a la segregació espacial i a la concentració territorial d'unes condicions socials determinades, funciona de catalitzador per a la recerca d'alternatives (Moulaert, 2010).

En el cas de la ciutat de Barcelona, la delimitació –territorial i conceptual- de *ciutat* restringeix, sovint, una aproximació més àmplia als diferents territoris que conviuen sovint amb característiques i problemàtiques similars. Aquest és el cas de l'Eix Besòs, al llarg de la conca baixa del riu Besòs, que comprèn diversos termes municipals: Badalona, Montcada i Reixac, Sant Adrià de Besòs, Santa Coloma de Gramenet i els districtes de Nou Barris, Sant Andreu i Sant Martí de Barcelona.

Dos dels indicadors més utilitzats des de la sociologia com a factors que tenen un impacte en els resultats acadèmics i els fenòmens educatius han estat el percentatge de població estrangera i el percentatge de població sense estudis. Si analitzem aquests indicadors per al conjunt de municipis que conformen l'Eix Besòs, es mostren diferències significatives.

Per exemple, en el cas del primer indicador -percentatge de població sense estudis- s'observa que tot els barris i municipis, a excepció de Badalona, presenten un percentatge superior al conjunt de Catalunya de població que no sap llegir ni escriure o no té estudis (10%). És de destacar els barris de Torre Baró, les Roquetes, la Trinitat Nova i Baró de Viver on aquest percentatge se situa al voltant del doble de la mitjana catalana.

²⁹ Cal tenir present que sota l'etiqueta de *noves alfabetitzacions*, es recullen algunes iniciatives i activitats formatives que tenen una tradició històrica consolidada de més de 50 anys. És, doncs, la generalització, popularització i consolidació d'algunes aquestes iniciatives les que li donen més visibilitat en el conjunt de la societat i, per tant, aquesta noció de *novetat*.

Taula 7. Indicadors per als municipis i barris de l'eix Besòs

	% Sense titulació	% estran.
Torre Baró	25,1%	11,1%
Baró de Viver	20,0%	7,0%
les Roquetes	19,8%	21,8%
la Trinitat Nova	19,1%	19,0%
Vallbona	18,8%	13,1%
Santa Coloma de Gramenet	17,4%	19,1%
el Besòs i el Maresme	16,6%	27,6%
la Verneda i la Pau	15,7%	10,8%
Ciutat Meridiana	15,6%	35,2%
la Trinitat Vella	14,8%	33,9%
Sant Adrià de Besòs	13,3%	12,3%
el Bon Pastor	13,0%	20,5%
Montcada i Reixac	12,4%	10,0%
Catalunya	10,0%	13,6%
Badalona	9,4%	12,1%
BARCELONA	7,5%	17,3%

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades IDESCAT i de l'Ajuntament de Barcelona | Anys 2011

L'altra indicador -el percentatge de població estrangera- dibuixa una realitat diferent. Tal i com s'observa, són molts els barris de Barcelona que presenten un percentatge per sobre de la mitjana de Catalunya (13,6%): Ciutat Meridiana, la Trinitat Vella, el Besòs i el Maresme, les Roquetes, el Bon Pastor i la Trinitat Nova. És de destacar, entre aquests barris, el municipi de Santa Coloma de Gramenet amb gairebé un 20% de la població estrangera. D'altra banda, la resta de municipis metropolitans i els barris de Vallbona, Torre de Baró, la Verneda i la Pau i Baró de Viver se situen lleugerament per sota del 13,60% del conjunt de Catalunya.

Els municipis de l'eix Besòs han patit, històricament, una persistència d'alts nivells de vulnerabilitat urbana que s'ha agreujat per l'impacte de la crisi econòmica. L'índex de vulnerabilitat urbana per al conjunt de municipis de l'àrea metropolitana, mostra una concentració del barri amb més vulnerabilitat (decil més vulnerable). D'aquesta manera, dels 39 barris més vulnerables de l'àrea metropolitana, 23 d'ells se situen a la franja Besòs. D'igual manera, dels 12 barris amb més vulnerabilitat dels Barcelona, vuit se situen en aquest territori (IERMB, 2017).

Aquest fet s'ha traduït en que esdevingui un entorn tradicionalment on es concentrin més situacions d'exclusió social, altament estigmatitzat i ha comportat que esdevingui una zona prioritària més enllà dels límits administratius. Això s'ha materialitzat en l'Agenda Besòs que té com a finalitat, definir una estratègia compartida entre els diferents municipis i cercar possibles elements i eixos vertebradors.

En aquest context, i imbricat al *gir* comunitari que vèiem més amunt, recentment ha emergit amb força el concepte d'*innovació social*, entès com una sèrie de pràctiques de cooperació ciutadana que busca satisfer necessitats col·lectives. Més concretament, aquesta concepció d'innovació inclou tres components centrals: satisfacció de necessitats social bàsiques, a través de la transformació de les relacions socials i mitjançant l'empoderament i la mobilització sociopolítica (Moulaert et al. 2005).

Aquestes iniciatives sorgeixen amb l'objectiu de crear noves oportunitats a través de noves idees, programes i actuacions no pensades per les institucions i dutes a terme de manera cocreada i/o cogestionada per diferents col·lectius de la societat. Una de les característiques d'aquestes iniciatives és la seva diversificació tant pel que fa als àmbits d'actuació i les institucions vinculades, en la *població objectiu* (infants i adolescents, col·lectius específics, etc.) en les formes de gestió (vertical, comunitària, etc.). Algunes d'aquestes pràctiques d'innovació social, s'han recollit en el mapa d'Innovació Social de Catalunya, en el marc de l'estudi Barris i Crisi on es recullen més de 700 al territori català.

És, concretament en aquest context territorial de la Franja del Besòs, on s'identifiquen diverses iniciatives d'innovació que han emergit al territori amb l'objectiu de transformar una realitat concreta d'un territori. Cal tenir present que, actualment, la innovació social en el nostre context engloba múltiples iniciatives a diferents nivells (micro-meso-macro) que sovint són difuses, fragmentàries i molt localitzades. Totes aquestes iniciatives s'engloben i s'interconnecten entre elles un gran nombre de dimensions com per exemple l'economia, el comerç, la tecnologia, la *inclusió social* o la participació ciutadana, entre d'altres (Martínez-Celorrio, 2017b).

Específicament, la dimensió d'inclusió social inclou aquelles iniciatives que tenen com a objectiu “crear noves oportunitats educatives, laborals i de benestar que transformin i

solucionin una situació prèvia de vulnerabilitat a través de noves idees, programes i actuacions no pensades per les institucions” (Martínez-Celorio, 2017b).

Són, per tant, iniciatives permeten millorar les condicions d’educabilitat i crear noves oportunitats educatives i que tenen la voluntat de transformació de la realitat concreta d’un territori a través de processos educatius de forma directa o indirecta, en els diferents àmbits de formalitat educativa. Concretament, en el terreny de l’educació no formal, comencen a emergir experiències destinades a capacitar i dotar de coneixements i recursos als individus i col·lectius en un gran ventall d’àmbits socials amb l’objectiu de transformar una realitat social sent l’educació eix central d’aquestes iniciatives. El caràcter més flexible, la diversitat de formes d’aquests programes i la possibilitat de ràpida resposta fa més fàcil que aquestes *noves alfabetitzacions* emergents es puguin vehicular sota el paraigües de l’educació no formal.

En el context de la franja Besòs i relacionades amb les *FabLabs* (o fàbriques de creació), s’han consolidat dos espais destinats a la formació artística imbricada amb l’educació en valors que recorren i dibuixen l’eix de la franja Besòs: per una banda, la Formació de formadors de circ social dissenyat per l’equip pedagògic de l’Ateneu Popular 9 Barris i, d’altra banda, la Central del Circ.

| Formació de formadors de Circ Social |

@ : <https://www.ateneu9b.net/formacio-i-circ-social/projectes/formacio-formadors-circ-social>

El programa pedagògic de formadors del Circ Social ofereix eines teòriques i pràctiques per apropar-se al concepte de circ en el treball socioeducatiu amb persones en situació de risc social. La proposta de formació artística i d’educació en valors està orientada a la transformació de la persona i el seu entorn més immediat.

Amb aquest objectiu es realitza un treball educatiu dinàmic i pràctic que permet, entre d’altres, una utilització del temps de lleure de manera creativa i no consumista, la dinamització comunitària i la promoció de la cohesió social

Relacionada també amb la creació artística -en aquest cas, la música- un altre projecte que s'enclava en tots els municipis de la Franja Besòs i té com a objectiu l'acompanyament artístic de joves músics. El projecte *Cabal musical* contribueix, doncs, a la transformació i dinamització dels barris del Besòs mitjançant la formació musical.

| Cabal musical |

@ : <http://cabalmusical.cat/>

Aquest projecte utilitza la música com a eina de transformació social entre els col·lectius més vulnerables. Conjuntament a la ciutat de Barcelona i als municipis de Santa Coloma de Gramenet, Montcada i Reixac, Badalona i Sant Adrià del Besòs, el projecte esdevé una oportunitat per a joves sense formació adequada o sense formació obligatòria per rebre formació musical especialitzada i acompanyament durant el tot el procés creatiu.

De manera similar i amb l'objectiu d'incidir en el retorn educatiu, lluitar contra l'abandonament escolar i empoderar els joves sorgeix recentment l'associació *un present per un futur* entre els joves del barri de la Mina a Sant Adrià del Besòs. Aquesta iniciativa emergeix en un dels contextos més desfavorables de la franja Besòs i a partir de l'esport o la música vol esdevenir una pràctica de referència entre els joves.

| Un present per un futur |

@ : <http://desdelamina.net>

L'associació comunitària creada per joves del barri neix amb l'objectiu de cohesionar el barri i esdevenir un punt de referència i un model per als joves de la Mina. A partir d'una sèrie de trobades i converses en cercle han servit per definir les necessitats dels joves i fer un diagnòstic de la situació actual. Mitjançant aquestes trobades s'han definit línies d'actuació i activitats que pretenen donar les eines necessàries als joves per a poder aconseguir els seus objectius al mateix temps que cohesionen i creen sentiment de pertinença. D'aquesta manera, activitats com el futbol, el fitness o la música esdevenen les activitats a través de les que es vehicula el treball comunitari.

Un altre àmbit formatiu que recentment ha patit un fort increment d'iniciatives amb la voluntat de transformar una realitat existent, ha estat les activitats formatives relacionades amb el feminisme i les noves formes de masculinitat. Aquestes iniciatives tenen com a objectiu donar resposta a una nova manera de concebre la societat, combatre formes de desigualtat desemmascarant formes de masclisme i micromasclismes i disseccionar (velles) cosmovisions així com també donant les eines necessàries per repensar les relacions de gènere. És, en aquest context, que sorgeixen diverses activitats com la que proposa l'associació de dones periodistes conjuntament amb l'ajuntament de Badalona sota el nom de *periodisme crític i social*.

| Tallers de Periodisme crític i social |

@:http://www.adpc.cat/new_site/wp-content/uploads/2016/02/Tallers-de-Periodisme-critic-i-social.pdf

Destinat tant a estudiants d'educació secundària com a estudiants d'educació d'adults l'objectiu d'aquests tallers són donar recursos i eines necessàries als i les joves per realitzar una lectura crítica del mitjans de comunicació. Les sessions d'aquests tallers tenen com a objectiu una introducció entre els més joves a la perspectiva de gènere evidenciant l'absència d'aquesta perspectiva en el tractament de les notícies dels mitjans de comunicació. Al mateix temps, s'analitza el tractament de la violència de gènere contra les dones fent una anàlisi crítica i s'analitza les xarxes socials per prendre consciència de la seva repercussió social, riscos i el seu potencial per donar veu a la ciutadania.

Seguint en aquesta línia, en un estadi molt primerenc, emergeix al municipi de Montcada i Reixac una assemblea feminista amb el nom de *Kariatydes*; fruit de la voluntat d'un col·lectiu de joves per canviar i transformar una realitat existent al territori. Aquesta iniciativa té com a objectiu divulgar el feminisme i les formes de discriminació per raó de gènere al municipi i esdevenir un centre de referència al municipi.

| Kariatydes: assemblea feminista de Montcada i Reixac |

@: <https://www.facebook.com/kariatydes/>

Kariatydes sorgeix amb la necessitat de fer arribar el feminisme al municipi de Montcada i Reixac i com una eina de lluita contra el sistema cisheteropatriarcal i amb la intenció de difondre, reaccionar i organitzar-se en qualsevol situació de discriminació en què es trobem com a dones. L'objectiu de l'assemblea és realitzar activitats puntuals amb la intenció de fer divulgació i difusió on poder també compartir experiències i esdevenir una entitat de referència. Les activitats realitzades fins al moment han permès donar unes primeres eines de reflexió i un punt de partida per a comprendre el feminisme. Les properes activitats que es plantegen són rutes feministes per donar a conèixer diferents espais del municipi des d'una nova perspectiva o xerrades divulgatives.

Una altra de les múltiples dimensions formatives des d'una perspectiva feminista consisteix en el coneixement del cos a través de la dansa. Concretament, sota el nom de “els nostres cossos, les nostres danses”, algunes d'aquestes iniciatives han analitzat el cos, la sexualitat i les formes de històriques de concebre aquests elements des de la sociologia i la sexologia des d'una perspectiva feminista. En aquest sentit, s'ha dut a terme un taller a la Biblioteca Trinitat Vella amb la dansa com a eix vertebrador.

| Els nostres cossos, les nostres danses |

@: <http://ajuntament.barcelona.cat/biblioteques/bibtrinitatvella/ca/noticia/els-nostres-cossos-les-nostres-danses>

Amb una aproximació innovadora, s'explora el cos a través de danses que històrica i popularment han estat considerades masculines. En aquest taller es fa un treball per a noies d'anàlisi i *desemmascarament* del Twerking des d'una mirada feminista, no patriarcal, de raça i classe.

En un altra ordre de coses, una dimensió formativa que pot esdevenir clau entre els joves és la formació en emocions i l'autoaprenentatge. En aquest sentit, a l'Espai Jove Garcilaso –entre d'altres espais- s'ofereix un servei d'acompanyament i de tallers gratuïts per aprendre més sobre un/a mateix/a.

| Aquí t'escoltem, atenció personalitzada per a joves |

@ : <http://espaijovegarcilaso.org/intercanviador/aqui-tescoltem/>

@ : <https://www.facebook.com/aqui.tescoltem>

Orientat a joves fins a 20 anys, s'ofereix un espai d'escolta i d'acompanyament per compartir emocions i eines per al creixement personal. El servei ofereix dues modalitats: per una banda, un servei d'atenció individual i confidencial on els joves poden expressar i parlar de les seves angoixes de forma personal i individualitzada. Per altra banda, també es realitzen treballs en grup temàtics segons les demandes dels joves per a treballar de forma compartida amb altres joves.

Un altre de les iniciatives que té com a objectiu la transformació d'una realitat concreta i de sensibilització dels joves en la cultura de la no violència és el *projecte whyviolence?* que es duu a terme als instituts d'educació secundària dels barris de la Franja Besòs i circumdants.

| Projecte Whyviolence? |

@ : whyviolence.org/projecte/

És un projecte de sensibilització per a combatre les micro-violències del dia a dia a través de l'expressió artística i l'engegada d'iniciatives d'emprenedoria social. Esdevé, per tant, una eina de sensibilització i de transformació dels conflictes que els joves es troben tant als centres escolars com a l'espai públic o a l'àmbit familiar.

Altres iniciatives i formacions que esdevenen característiques d'aquestes *noves alfabetitzacions* remetent a noves formes d'entendre i poder decidir sobre diversos àmbits de la vida social. Totes aquelles formacions sobre sobirania energètica, alimentària, tecnològica, sanitària, econòmica, d'habitatge, etc. s'emmarcarien en aquestes *noves alfabetitzacions* que tenen com a objectiu la transformació d'una realitat concreta mitjançant l'educació i noves eines d'entendre la realitat social.

Finalment, el territori des del punt de vista més físic pot esdevenir també una oportunitat de construir un projecte socioeducatiu comunitari que esdevingui una *pràctica* de connexió entre diversos municipis. Un dels exemples és el rec comtal i la les 3 cases de les aigües de la Franja Besòs. En concret, arran de la pacificació i remodelació del rec comtal en el seu tram inicial, es va reclamar un projecte socioeducatiu per part dels veïns del barri de Vallbona de Barcelona i del barri de Can Sant Joan de Montcada i Reixac. Com a resultat, va sorgir la plataforma *el Rec Comtal es mou!* que va dur a terme diverses activitats de conscienciació i formació en diferents àmbits i afavorint la cohesió social i la participació de diverses comunitats residents al territori. La celebració al proper març del II Simposi Internacional d'Arqueologia de Barcelona amb el Rec Comtal com a objecte d'estudi, esdevé una bona oportunitat de consolidar i fer emergir noves pràctiques socioeducatives de cohesió territorial.

| Rec Comtal es mou! |

@ : <https://www.facebook.com/reccomtal/>

Amb l'objectiu de convertir el *Rec Comtal* en un espai de creixement econòmic, cultural i educatiu pels barris que l'envolten i, en paral·lel a la recuperació del patrimoni històric i arquitectònic, la taula Comunitària del Rec Comtal impulsa el projecte de dinamització "El Rec Comtal es Mou!".

Concretament, la reivindicació d'un projecte socioeducatiu pretén fomentar l'oci saludable a través de la convivència, l'educació en valors i l'educació mediambiental que garanteixin el respecte pel medi ambient i el comportament cívic (evitar generi brutícia, preservar l'ecosistema, no afavorir el bany...).

De manera similar, alguns dels barris i municipis de la franja Besòs esdevenen també una oportunitat per analitzar els límits territorials en les noves configuracions metropolitanes actuals. El projecte ID Barri Besòs proposa, mitjançant l'exploració dels conceptes de *connexió* i *aïllament*, un procés creatiu que es tradueixi en accions educatives que incideixin en la transformació del territori.

| ID Barri Besòs | Aïllaments – Connexions |

<https://www.idensitat.net/ca/>

ID Barri és una plataforma d'experimentació de projectes que treballa en els barris de Barcelona que limiten amb el riu Besòs -Bon Pastor, Trinitat Vella i Baró de Viver- i que contempla també desplegar accions educatives en els barris dels municipis de Santa Coloma de Gramenet i Badalona.

L'objectiu de la plataforma és l'anàlisi de les dinàmiques de l'espai, la interpretació de les diverses articulacions i la delineació de noves dinàmiques interactives. Així el que pretén és estimular la creació col·lectiva, la interacció cultural i el creuament d'elements inicialment inconnexos, per a desplegar projectes de producció artística i accions educatives que puguin incidir en el desenvolupament i la transformació social del territori.

4. Formació al llarg de la vida a Barcelona: tensions, reptes i propostes

Canvis recents han configurat noves formes de relació social on l'educació i l'aprenentatge esdevenen cada cop un element més central. La ràpida inclusió de les noves tecnologies de la informació i comunicació en tots els àmbits socials conjuntament amb l'esclat de la crisi econòmica han evidenciat la necessitat d'oferir espais formatius per fer front a situacions (cada cop més freqüents) de precarietat i d'exclusió social, especialment entre col·lectius més vulnerables.

Aquestes evidències requereixen, però, repensar l'educació des de perspectives més àmplies i establir noves formes organitzatives del processos d'aprenentatge que incloguin una gran diversitat de programes i formes d'ensenyament al llarg de la vida de les persones. Des d'aquesta perspectiva es concep un *dens univers educatiu* que conjuga un gran nombre d'entitats, organitzacions, departaments, centres i equipaments públics amb una voluntat i caràcter educatiu.

Tot i aquesta diversitat, no sempre hi ha hagut un treball coordinat i col·laboratiu entre els diferents membres, organismes o agents d'aquesta *xarxa* que ha portat, moltes vegades, a considerar les diferents opcions formatives, iniciatives i experiències educatives isolades entre elles i dissociades, sovint, de l'entorn més pròxim. Aquesta realitat s'ha cristal·litzat en un gran nombre d'iniciatives i experiències educatives però en una tendència i ús diferencial per part dels ciutadans de la ciutat de Barcelona.

Les dades històriques mostren que la participació de les persones adultes en les diverses activitats formatives varia segons el tipus d'ensenyament i el programa. En aquest treball s'han analitzat, específicament, quina ha estat l'evolució de la formació de persones adultes específicament en tres àmbits. En primer lloc, la formació professional inicial i, específicament, l'evolució de la matrícula, perfil i resultats educatius dels cicles de graus de mitjà i superior. En segon lloc, els mateixos indicadors per als centres de formació d'adults de la ciutat de Barcelona. En darrer lloc, s'ha realitzat una aproximació temptativa a l'educació en un sentit més ampli considerant els programes formatius dels centres cívics i l'emergència de noves pràctiques educatives de caire més comunitari.

Els principals resultats mostren que, referent a l'educació formal, s'observa una participació creixent i constant en els darrers 10 anys de la matrícula a estudis professionalitzadors(FP) tant de grau mitjà com de grau superior.

En canvi, aquest patró difereix notablement quan s'explora la matrícula en centres de formació de persones adultes(CFA) on la matriculació ha anat patint una disminució constant i gradual en els darrers anys per al conjunt de centres de la ciutat. Si observem amb més detall, es posa de manifest que aquesta disminució succeeix en certs programes formatius com per exemple els ensenyament de formació bàsica, català i castellà i les proves d'accés a grau mitjà; mentre que tant els ensenyaments en competències transprofessionals com els ensenyaments de llengua estrangera mostren un clar augment de la matrícula.

D'altra banda, en relació a l'educació no formal, les dades disponibles dels programes formatius dels centres cívics només permeten analitzar un període curt de temps referent als darrers 3 anys. En aquest període, s'observa un lleuger increment de la matrícula que consolida la participació dels ciutadans en les activitats formatives dels centres cívics.

- Dissenyar campanyes de divulgació tant a mitjans de comunicació com a equipaments públics per donar a conèixer els CFA i la seva oferta formativa
 - Prioritzar els col·lectius amb més necessitats educatives i més vulnerables
- Plans d'acollida, informació i seguiment dels alumnes en els primers mesos d'arribada als centres
- Fomentar i prioritzar innovacions educatives que tinguin en compte les responsabilitats externes de les persones adultes (horaris d'escolarització dels fills, discontinuïtat dels itineraris laborals, horaris laborals canviants, etc.)
- Estudiar la possibilitat de flexibilitzar l'oferta i donar resposta ràpida a les necessitats formatives canviants

Algunes possibles explicacions, com vèiem, poden estar relacionades a un desconeixement dels CFA, la seva funció i els ensenyaments que s'ofereixen. També es pot atribuir a canvis històrics i recents en el perfil dels adults que viuen a Barcelona i que tenen una repercussió en les seves demandes formatives (ex.: increment del nivell educatiu dels joves, moviments migratoris, etc.). Al mateix temps, la participació creixent als programes formatius dels centres cívics pot respondre al caràcter més flexible i a la possibilitat d'una resposta més ràpida a les noves necessitats formatives de la població.

Aquestes tendències en la matrícula i participació sembla, però, que comencen a presentar indicis de canvis en els darrers anys. En el cas concret de l'FP, s'observa un canvi que havia estat gradual i constant en els darrers 15 anys. Aquest increment havia estat protagonitzat, especialment, per l'augment dels estudiants de més edat; aquest perfil d'estudiants actualment, disminueix la seva presència als ensenyaments professionalitzadors.

D'aquesta manera, l'increment (de nou) de les oportunitats laborals sembla estar tenint un impacte en la definició dels itineraris educatius i formatius dels adults al llarg de la seva vida. En aquest nou context, les noves oportunitats del mercat de treball poden provocar que els individus prioritzin les opcions laborals i deixin en un segon pla les opcions i els itineraris formatius.

- Sistemes d'informació eficient sobre l'abandonament: perfil d'estudiants, motius d'abandonament, seguiment de l'alumnat post-abandonament
- Fomentar l'obertura i ús de dades obertes en relació a l'abandonament i absentisme
- Millorar el sistema d'indicadors i d'accés a dades públiques per tal de poder analitzar i definir polítiques públiques de forma ràpida i eficient

Si ens centrem en les característiques dels estudiants també s'observen tendències de canvi en la resta d'ensenyaments. En el cas de l'FP, també s'observa que hi ha una major participació dels homes en els dos tipus de graus, mostrant una clara i major

masculinització en els CFGM. És, també, en els estudis de grau mitjà que existeix major participació d'alumnes estrangers que no pas en el cas dels CFGS.

En relació als ensenyaments dels CFA i als programes formatius dels centres cívics es posa de manifest una feminització del perfil d'estudiants d'especial intensitat en el segon cas. Les dones, per tant, fan un ús majoritari d'aquests programes i increment el seu pes relatiu en els darrers anys. Específicament per als CFA, les dades també mostren una lleugera tendència a la pèrdua d'alumnes més jove i un decreixement del pes relatiu de la població estrangera.

- Identificar els públics absents i els motius de la manca de participació i introduir mesures per revertir la situació
- Fomentar la participació en activitats específiques d'aquells públics absents amb més necessitats formatives
- Incentivar i implementar innovacions en l'estructura dels ensenyaments per tal de respondre a la realitat canviant dels adults:
 - estructura modular i interconnectada que millori la permeabilitat del sistema facilitant un retorn ràpid i constant dels estudiant que hagin abandonat sense penalitzar-los

Aquestes diferències en el perfil i en les vies d'accés i, per tant, en la composició social dels ensenyaments pot esdevenir una de les explicacions de les diferències en les taxes de graduació i superació. Referent a l'FP, s'observa que la graduació al CFGS és superior a la dels CFGM. Val a dir, que l'anàlisi històrica de la taxa de graduació mostra una evolució positiva per a tot el període fins el curs acadèmic 2015-16 on les dades semblen mostrar un descens dels graduats en relació als matriculats 2 anys abans. Això suposa un canvi significatiu de tendència i serà necessari fer un seguiment en els properes cohorts i cursos acadèmics per contrastar si es consoliden aquests canvis.

En el cas dels CFA, els resultats també mostren un percentatge alt d'abandonament entre el conjunt dels estudiants: gairebé un de cada tres matriculats acaba cursant baixa al final del curs acadèmic. Val a dir que en els darrers anys, s'observa una millora del

percentatge de joves que superen les proves en tots els àmbits a excepció d'ensenyaments de formació bàsica.

- Introduir mesures específiques per a la millora de la taxa de graduació i la reducció de l'abandonament escolar prematur, especialment en els cicles de grau mitjà i en els CFA
- Millorar les eines per una detecció ràpida i efectiva de l'absentisme
- Establir mesures de seguiment i d'orientació per a l'alumnat en risc d'abandonament i absentisme
- Posar en valor i visibilitzar les bones pràctiques que es duguin a terme als centres de Formació Professional i als CFA
- Introduir mesures i beques a fi de promoure la continuïtat en els estudis i fer possible la mobilitat territorial
- Fomentar instruments i sistemes d'informació sobre la valoració dels estudis per part dels estudiants (ex.: observatori de l'educació)
 - Eines de valoració dels estudis per part dels estudiants un cop han realitzat els estudis (enquestes estudiants)
 - Dades objectives referents a les vies d'accés i a la continuïtat educativa dels alumnes un cop finalitzat els estudis (tipus d'estudis, especialitats, etc.)

Cal tenir present, que aquests canvis en la matriculació i en els resultats educatius poden respondre a factors no associats, exclusivament i en tots els casos, a les dinàmiques i les realitats de les aules i els centres educatius.

Per exemple, com ja hem esmentat, la disminució de matrícula en els CFA pot respondre a un canvi de les necessitats formatives de les persones adultes de la ciutat. Els canvis socials, laborals i/o residencials succeïts recentment han pogut dibuixar un nou panorama pel que fa a la població adulta de Barcelona. L'expansió educativa de les darreres dècades, per una banda, ha tingut un impacte en el nivell educatiu de la població que ha fet disminuir el pes de la població sense estudis o amb nivells més bàsics. D'altra banda, els moviments migratoris associats a la crisi econòmica per

l'enduriment de les condicions d'accés al mercat de treball pot estar jugant un paper fonamental en la disminució de la població estrangera resident en determinats territoris. Al mateix temps processos de gentrificació poden estar *endurint* les condicions econòmiques i vitals dels col·lectius més desfavorits que poden estar marxant de la ciutat a la recerca de nous enclavaments per viure amb un condicions menys desfavorables.

- Contextualització de l'oferta
 - Diagnosi i resposta ràpida a les necessitats educatives específiques de l'entorn
 - Revisió constant i periòdica d'aquestes necessitats
 - Prioritzar línies d'actuació que tinguin en compte els col·lectius més vulnerables i amb més necessitats formatives
- Definició institucional d'un model de formació de persones adultes
 - Objectius i definició dels trets específics i identitaris de cadascun dels ensenyaments
 - Línies prioritàries dels CFA dins dels altres ensenyaments formals (xarxa de segones oportunitats, acreditació, formació bàsica, llengües, etc.)
 - Convivència/articulació dels diferents tipus de centres de la xarxa de CFA

Cal tenir present que aquestes necessitats varien en funció de l'entorn de residència. En el cas de la ciutat de Barcelona, s'observen grans diferències segons el districte de residència en relació a les característiques sociodemogràfiques de la població. Això es tradueix en la identificació de territoris amb una major vulnerabilitat i amb unes pitjors condicions d'educabilitat. L'anàlisi introduint una dimensió territorial fa palès les diferències en diferents aspectes com la cobertura pública de centres de formació professional i de centres de formació d'adults, els resultats educatius o l'evolució de la matrícula. Alhora, s'apunta a la lògica de la proximitat –física i simbòlica- com un element a tenir present en l'increment de la participació.

- Revisar i establir una oferta pública que garanteixi oportunitats formatives a tota la població, amb especial atenció a col·lectius més vulnerables
- Analitzar i identificar zones educatives preferents per implementar plans d'emergència formativa destinats a col·lectius en especial risc d'exclusió social
- Combatre les diferències territorials en l'oferta pública d'ensenyaments entre districtes, especialment referent a la xarxa d'FP i de CFA
- Avaluar i explorar la incidència de la proximitat en la tria, accés i rendiment dels estudiants; especialment, en els cas dels alumnes d'entorns més desafavorits
- Introduir mesures per a reduir els potencials obstacles d'accés als centres relacionats amb la proximitat i situació geogràfica del centres.
- Explorar i establir mesures per a evitar el desigual accés per raons socioeconòmiques a qualsevol família professional d'FP
- Apostar per ensenyaments/sectors estratègics buscant encaixos amb la realitats territorials

Les característiques del mapa educatiu en un sentit ampli de cada territori i la coordinació entre els agents educatius pot tenir un paper fonamental tant en la participació com en els resultats educatius. Pel que a les connexions i passarel·les entre els diferents programes formatius, en el cas de l'FP es posa en manifest una interconnexió dels diferents estudis del sistema educatiu formal. Específicament, s'observa un increment de la importància de la universitat i de la mateixa FP com a vies d'accés a cicles formatius tant de grau mitjà com superior. D'aquesta manera, l'FP amplia el seu rang d'influència i importància i comença a esdevenir una via cada cop més comú en els itineraris formatius dels individus.

En el cas dels CFA, com vèiem, les proves d'accés a CFGM perden pes en relació a la matrícula en els darrers anys. Alhora, presenta una manca de coordinació i connexió amb altres centres o programes educatius. Tot i això, recentment emergeixen experiències que intenten millorar aquest treball en xarxa i es generen iniciatives de treball conjunt amb instituts i entitats de l'entorn que intenten donar respostes a

necessitats concretes; com per exemple la coordinació entre alguns centres d'educació secundària i els CFA.

Amb aquesta lògica, recentment es reivindiquen amb més força noves formes de gestió d'espais de proximitat. Es reclama una perspectiva més comunitària on la gestió es porti a terme des del teixit social del territori amb una participació i un poder de decisió actiu de la ciutadania. Aquesta demanda s'ha cristal·litzat en algunes iniciatives que situen a les entitats del territori i les demandes concretes de la ciutadania resident en aquell espai en el centre del procés d'aprenentatge. L'objectiu és la transformació social d'una realitat concreta. Aquestes iniciatives i projectes permeten, alhora, un major flexibilitat en diferents àmbits del procés d'ensenyament aprenentatge (disseny curricular, temàtiques formatives, horaris, temps, etc...).

Totes aquestes actuacions dibuixen una intensa activitat d'experiències educatives i d'entitats, associacions i organitzacions. Tot i això, cal destacar que, sovint, aquestes iniciatives no es coordinen ni treballen conjuntament en xarxa i poden suposar una duplictat de recursos i serveis educatius i un solapament de les activitats formatives que es realitzen en un territori.

- Fomentar el treball en xarxa i coordinació d'institucions formals, equipaments, entitats i altres dispositius
- Espais de discussió i treball que aglutini els diferents agents formatius i permeti la delineació conjunta de línies d'actuació
- Explorar formes d'interrelació entre formalitat i no formalitat i altres diferents agents:
 - Institucions formals: EOI, Instituts, Escoles Dansa, Escoles Música, etc.
 - Centres Cívics, biblioteques, fàbriques de creació
 - Entitats (ex.: CNL, Casal de Joves, ateneus, entitats d'acollida, etc.)

En aquest sentit, serà fonamental les línies estratègiques institucional per donar resposta a aquesta diversitat d'opcions i als possibles escenaris de futur que s'albiren. Dos eixos esdevenen centrals per a la delinear i definir actuacions: per una banda, l'evolució de la participació de les persones adultes en les activitats formatives en els propers anys. És a

dir, tenir en compte si es consoliden els canvis de tendència que apuntes les dades en els anys més recents. Per altra banda, caldrà veure el paper i la importància relativa de cadascun dels diferents agents i institucions educatives en aquest futur *univers educatiu* que és la ciutat de Barcelona. Per tant, quines sinergies i línies conjuntes poden dibuixar un model més connectat que respongui de forma ràpida a les demandes, amb una oferta formativa que respongui a les necessitats emergents i tenint en compte els col·lectius més vulnerables.

- Organitzar i articular l'oferta formativa del territori evitant oferta duplicada en relació als tipus d'ensenyament, franges horàries, etc.
- Creació d'un dispositiu unificat de informació:
 - Catàleg/Oficina unificada de formació per a persones adultes
 - Coordinació de tota l'oferta formativa amb finançament públic: informació dels horaris, preus, centres, durada, títol, etc.
 - Identificació d'oferta duplicada i de mancances segons necessitat territorials
 - Prioritzar nova oferta en horaris i mesos sense oferta pública
 - Sistema d'orientació i acompanyament
 - Informació sobre les passarel·les i connexions entre estudis
 - Promoció de la continuïtat educativa en funció de la situació actual
 - Promoure, facilitar i informar de la mobilitat educativa territorial

Referències bibliogràfiques

- Albaigés, B., & Subirats, J. (2006). *Educació i comunitat. Reflexions a l'entorn del treball integrat dels agents educatius*. Barcelona: Fundacio Jaume Bofill.
- Andersson, E. (2004). From Valley of Sadness to Hill of Happiness: The Significance of Surroundings for Socioeconomic Career. *Urban Studies*, 41(3), 641–659. <https://doi.org/10.1080/0042098042000178726>
- Antón, F., Cónsola, A., Donat, C., Porcel, S., & Coll, F. (2016). 1.1.3. Elaboració del mapa de barris i de les àrees estadístiques de referència. Barcelona: Institut d'Estudis Regionals i Metropolitans de Barcelona (IERMB).
- Ayuste, A., Casamitjana, M., Ferrer Puig, M., Formariz, A., & Massot, M. (2009). La formació bàsica de persones adultes: imaginari social, aproximació teòrica, organització democràtica. L'educació per a una ciutadania participativa i crítica.
- Bernelius, V., & Kauppinen, T. M. (2012). School Outcomes and Neighbourhood Effects: A New Approach Using Data from Finland. In *Neighbourhood Effects Research: New Perspectives* (pp. 225–247). Dordrecht: Springer Netherlands. https://doi.org/10.1007/978-94-007-2309-2_10
- Bonastre, R., Riudor, X., Miñarro, E., & Olivella, M. (2017). *La formació professional dual en el sistema educatiu català*. Barcelona: Generalitat de Catalunya, Consell de Treball, Econòmic i Social de Catalunya.
- Bozick, R., & DeLuca, S. (2005). Better Late Than Never? Delayed Enrollment in the High School to College Transition. *Social Forces*, 84(1), 531–554. <https://doi.org/10.1353/sof.2005.0089>
- Brattbakk, I. (2014). Block, neighbourhood or district? The importance of geographical scale for area effects on educational attainment. *Geografiska Annaler: Series B, Human Geography*, 96(2), 109–125. <https://doi.org/10.1111/geob.12040>
- Brattbakk, I., & Wessel, T. (2013). Long-term Neighbourhood Effects on Education, Income and Employment among Adolescents in Oslo. *Urban Studies*, 50(2), 391–406. <https://doi.org/10.1177/0042098012448548>
- Casamitjana, M., Casanovas, M., & Formariz, A. (2005). *La formació de persones adultes a Catalunya: propostes per afavorir la participació i evitar la desigualtat*. Barcelona: Fundació Jaume Bofill.
- Chacón, M., Martínez-Roca, C., Martínez, M., Massot, M., Moreno, V., & Parera, G. (2006). *Diagnòstic de la formació de persones adultes a Catalunya*. Barcelona: Consell Superior d'Avaluació del Sistema Educatiu.
- Civís, M. (2005). *Els Projectes Educatius de Ciutat com a praxi de desenvolupament comunitari de gènesi socioeductaiva: anàlisi i interpretació de la dimensió socioeductaiva i sociocomunitària en tres Projectes Educatius de Ciutat de Catalunya*. Universitat Ramon Llull.
- Collet i Sabé, J., & Subirats, J. (2016). Educación y Territorio: 15 años de Proyectos Educativos de Ciudad (PEC) en Cataluña (España). Análisis, evaluación y perspectivas. *Scripta Nova: Revista Electrónica de Geografía Y Ciencias Sociales*, (20), 527–551.
- Colom Cañellas, A. J. (2005). Continuidad y complementariedad entre la educación formal y no formal. *Revista de Educación*, 338. Retrieved from

- http://www.ince.mec.es/revistaeducacion/re338/re338_03.pdf
- Colomer, J. (1988). Experiències d'animació sociocultural a l'Ajuntament de Barcelona. *Educar*, (13), 135–151. Retrieved from <https://dialnet.unirioja.es/servlet/articulo?codigo=5570273>
- Comissió de les Comunitats Europees (CCE). (2000). Memorándum sobre el aprendizaje permanente. Brussel·les. Brussels: Oficina de Publicaciones Oficiales de las Comunidades.
- Consorci d'Educació de Barcelona. (2016). *Informe sobre els centres públics de Formació d'Adults de Barcelona*. Barcelona.
- Coombs, P. H. (1968). *The world educational crisis: A systems analysis*. New York: Oxford University Press.
- Coombs, P. H., & Ahmed, M. (1974). *Attacking Rural Poverty: How Nonformal Education Can Help*. Baltimore: Johns Hopkins University Press.
- Cubeta, J. F., Travers, N. L., & Sheckley, B. G. (2001). Predicting the Academic Success of Adults from Diverse Populations. *Journal of College Student Retention: Research, Theory & Practice*, 2(4), 295–311. <https://doi.org/10.2190/E9JJ-Q2GG-9RHN-N588>
- Díaz, J., & Civís, M. (2011). Redes Socioeducativas promotoras de capital social en la comunidad. Un marco teórico de referencia. *Cultura Y Educación*, 23(3), 415–429.
- Echeverría Samanes, B. (2016). Transferencia del sistema de FP Dual a España. *Revista de Investigación Educativa*, 34(2), 295–314.
- Eizaguirre, S. (2012). L'Ateneu Popular de 9 Barris: un referent per a la gestió ciutadana. Retrieved February 3, 2017, from <https://latramaurbana.net/2012/12/18/lateneu-popular-de-9-barris-un-referent-per-a-la-gestio-ciutadana/>
- Elias, M., Merino, R., & Sanchez-Gelabert, A. (2017). Itinerarios educativos en la post-obligatoria, continuidad y desigualdades. In *II Conferencia Ibérica de Sociología de la educación*. Córdoba.
- Findsen, B., & Formosa, M. (2011). Lifelong Learning and the Emergence of the Learning Society. In *Lifelong Learning in Later Life* (pp. 35–48). Rotterdam: SensePublishers. https://doi.org/10.1007/978-94-6091-651-9_4
- Formariz, A., & Casanovas, M. (2000). *Educació de persones adultes i immigració extracomunitària*. Barcelona: Fundació Jaume Bofill.
- Fraser, A., Batchelor, S., Li, L. N. L., & Whittaker, L. (2017). City as Lens. (Re)Imagining Youth in Glasgow and Hong Kong. *YOUNG*, 25(3), 235–251. <https://doi.org/10.1177/1103308816669642>
- Galster, G. C. (2012). The Mechanism(s) of Neighbourhood Effects: Theory, Evidence, and Policy Implications. In M. van Ham, D. Manley, N. Bailey, L. Simpson, & D. Maclennan (Eds.), *Neighbourhood Effects Research: New Perspectives* (pp. 23–56). Dordrecht: Springer Netherlands. https://doi.org/10.1007/978-94-007-2309-2_2
- Garcia-Alegre, E. (2014). *L'èxit educatiu i el cercle pervers de la pobresa infantil. Catalunya 2020*. Barcelona: Fundació Jaume Bofill.

- García, M., Casal, J., Merino, R., & Sanchez-Gelabert, A. (2013). Itinerarios de abandono escolar y transiciones tras la enseñanza secundaria obligatoria. *Revista de Educación*, 361, 65–94.
- Giner, H., López, M., Maín, B., & Murgui, C. (2013). *Aixequem la persiana. Projecte educatiu de Casals de Joves de Catalunya*. Barcelona: Casals de Joves de Catalunya.
- González-Motos, S., Sanchez-Gelabert, A., & Sintés, E. (2017). *Informe Oportunitats educatives a Barcelona 2016 - Anàlisi de dades - document de base 2*. Barcelona.
- Gotham, K. F. (2003). Toward an understanding of the spatiality of urban poverty: the urban poor as spatial actors. *International Journal of Urban and Regional Research*, 27(3), 723–737. <https://doi.org/10.1111/1468-2427.00478>
- Gulson, K. N., & Symes, C. (2007). Knowing one's place: space, theory, education. *Critical Studies in Education*, 48(1), 97–110. <https://doi.org/10.1080/17508480601123750>
- IERMB. (2017). *Diagnosi del territori Besòs: dinàmiques, participació i polítiques*. Barcelona.
- Kauppinen, T. M. (2008). Schools as Mediators of Neighbourhood Effects on Choice Between Vocational and Academic Tracks of Secondary Education in Helsinki. *European Sociological Review*, 24(3), 379–391. <https://doi.org/10.1093/esr/jcn016>
- Lido, C., Osborne, M., Livingston, M., Thakuriah, P., & Sila-Nowicka, K. (2016). Older learning engagement in the modern city. *International Journal of Lifelong Education*, 35(5), 490–508. <https://doi.org/10.1080/02601370.2016.1224037>
- Manley, D., & van Ham, M. (2012). Neighbourhood Effects, Housing Tenure and Individual Employment Outcomes. In *Neighbourhood Effects Research: New Perspectives* (pp. 147–173). Dordrecht: Springer Netherlands. https://doi.org/10.1007/978-94-007-2309-2_7
- Martínez-Celorrío, X. (2017a). *Innovació i equitat educativa* (Octaedro e). Barcelona: Octaedro editorial.
- Martínez-Celorrío, X. (2017b). La innovación social. Orígenes, tendencias y ambivalencias. *Sistema: Revista de Ciencias Sociales*, (247), 61–88. Retrieved from <https://dialnet.unirioja.es/servlet/articulo?codigo=6062961>
- Milesi, C. (2010). Do all roads lead to Rome? Effect of educational trajectories on educational transitions. *Research in Social Stratification and Mobility*, 28(1), 23–44.
- Miralles, E., & Saboya, M. (2000). *Aproximaciones a la proximidad. Tipologías y trayectorias de los equipamientos en Europa y en España*. Barcelona.
- Observatori Català de la Joventut. (2017). *Situació laboral de les persones joves a Catalunya. 3r trimestre de 2017*. Barcelona. Retrieved from http://ejoventut.gencat.cat/web/.content/e-joventut/recursos/tipus_de_recurs/documentacio/arxiu/document/informes_epa/Informe_EPA_3r_trimestre_2017.pdf
- Ojeda, H., & Urbano, X. (2015). Cultura i Gestió Comunitària. Públic significa “de la comunitat”, no “del govern”. Barcelona: Espai Fàbrica.

- Osborne, M. (2014). Why lifelong learning and why learning cities? *Pedagogy*, 86(7), 1067–1077. Retrieved from <http://eprints.gla.ac.uk/97745/>
- Padrós Rodríguez, J., Abelló Güell, M., & Araujo Alvarez, M. À. (2017). La contribució del CFA Palau de Mar a l'èxit de la formació de les persones adultes. *enTERA2.0*, 5.
- Plataforma de Gestió Ciutadana. (2012). *Presentació Plataforma de Gestió Ciutadana de Barcelona*. Barcelona.
- Porcel, S., Costa, M., Fernández, M., & Navarro, L. (2011). *Habitus i hàbitat. La incidència de la segregació urbana entre la població jove de la Regió metropolitana de Barcelona*. Barcelona: Centre d'Estudis d'Opinió.
- Sánchez Belando, M. V. (2015). Las Políticas culturales de proximidad en el Paradigma de la ciudad creativa: el caso del programa de centros cívicos en la ciudad de Barcelona. *Política Y Sociedad*, 52(1), 125–152. https://doi.org/10.5209/rev_POSO.2015.v1.n52.45431
- Schoon, I., & Lyons-Amos, M. (2016). Diverse pathways in becoming an adult: The role of structure, agency and context. *Research in Social Stratification and Mobility*, 46, 11–20. <https://doi.org/10.1016/j.rssm.2016.02.008>
- Schoon, I., & Lyons-Amos, M. (2017). A socio-ecological model of agency: The role of psycho-social and socioeconomic resources in shaping education and employment transitions in England. *Longitudinal and Life Course Studies*, 8(1), 35–56. <https://doi.org/10.14301/llcs.v8i1.404>
- Scribner, S., & Cole, M. (1982). Consecuencias cognitivas de la educación formal e informal. *Infancia Y Aprendizaje*, 5(17), 3–18. <https://doi.org/10.1080/02103702.1982.10821923>
- Shildrick, T. (2006). Youth culture, subculture and the importance of neighbourhood. *Young*, 14(1), 61–74. <https://doi.org/https://doi.org/10.1177/1103308806059815>
- Síndic de Greuges. (2016). *La segregació escolar a Catalunya (I): la gestió del procés d'admissió d'alumnat*. Barcelona: Síndic de Greuges de Catalunya.
- Stuart, M., Lido, C., & Morgan, J. (2011). Personal stories: how students' social and cultural life histories interact with the field of higher education. *International Journal of Lifelong Education*, 30(4), 489–508. <https://doi.org/10.1080/02601370.2011.588463>
- Sykes, B., & Musterd, S. (2011). Examining Neighbourhood and School Effects Simultaneously: What Does the Dutch Evidence Show? *Urban Studies*, 48(7), 1307–1331. <https://doi.org/10.1177/0042098010371393>
- Tickamyer, A. R. (2000). Space Matters! Spatial Inequality in Future Sociology. *Contemporary Sociology*, 29(6), 805. <https://doi.org/10.2307/2654088>
- Trilla Bernet, J. (1989). De la escuela-ciudad a la ciudad educativa. *Cuadernos de Pedagogía*, (176), 8–12. Retrieved from <https://dialnet.unirioja.es/servlet/articulo?codigo=2762515>
- Trilla Bernet, J., Gros, B., López, F., & Martín, M. J. (2003). *La educación fuera de la escuela : ámbitos no formales y educación social*. Barcelona: Ariel.
- Troiano, H., Torrents, D., Sánchez-Gelabert, A., & Daza, L. (2017). Evolución del acceso a la universidad y de la elección de titulación universitaria entre la

población joven en Catalunya. *Cuadernos de Relaciones Laborales*, 35(2), 281–303. <https://doi.org/10.5209/CRLA.56775>

Valiente, O., Zancajo, A., & Tarrino, A. (2015). *La formació professional i l'ocupació a Catalunya: Una ullada als indicadors des d'una perspectiva comparada*. Barcelona: Fundació Jaume Bofill.

Zunzunegui, M.-V. M.-V., Alvarado, B. E., Ser, T. Del, & Otero, A. (2003). Social Networks, Social Integration, and Social Engagement Determine Cognitive Decline in Community-Dwelling Spanish Older Adults. *The Journals of Gerontology Series B: Psychological Sciences and Social Sciences*, 58(2), S93–S100. <https://doi.org/10.1093/geronb/58.2.S93>

Annexes

Annex 1. Programes formatius segons àmbits

Educació permanent per àmbits

Àmbit Programes/exemples

Educatiu	PIF, PTT, PQPI
	ESO
	CFGM
	Batxillerat
	CFGS
	FP Dual (formació i empresa)
	Ensenyaments específics
	Universitaris
	Universitat a l'abast
	Xarxa òmnia (punts òmnia)
	Escola Adults
	Proves Accés CF
Ocupac.	"Acredita't" (ICQP)
	Form. Ocup. (SOC i BCN Activa)
	F. Contínua (Fundació Tripartita)
Lleure i/o comunitari	Espais joves
	Casal (institucional)
	Entitat
	monitor
	passius
	Centres Cívics
	Centres de dia / gent gran
	Voluntariat (INCA VOL)
Esports	Escoles de formació en el lleure
Cultura	CEM
	Federacions esportives
	Associacions esportives
	Penyes
	Esports urbans (parcour, skate, etc)
Autodidaxia	

Educació permanent per àmbits

Àmbit Programes/exemples

Serveis Social	18-21
	Espais familiars
	PIRMI
	Formació Pares Joves
Justícia	Curs Infractors
	Menors
	Reinserció Adults
	Interns
Salut	CAP
	CAS (Centre d'Atenció i Seguiment)
	ASP
	Federació ECOM
Seguretat i Policia	
Educació Especial	Tallers Ocupacionals
	Centres Especials Treball (ex: CIPO)
	Escoles FP adaptades
	Centres de dia
Religió	Catequesis
	Culte
Formac. Polítics	Sindicats
	Partits Polítics
	Unió de pagesos
Formació Fundac. / Cooperativ.	Coordinadora Catalana Fundacions
	Fundació Ventosa i Roig
	Fundació Roca Galès
Sostenibilitat / medi	ex.: escola estiu somenergia
	Biocultura (associació vida sana)
Mercat	Informàtica
	Idiomes
	Oci (Redbull i pelea de gallos)
	Oci (Botigues espec. i Skaters)
	Oci i Internet (Apple/Maquinista)
	Activitats Estiu

Annex 2. Classificació dels CFA segons percentatge de matrícula

		Formació Bàsica	Compet. Transprof.	Proves accés
Centres especialitzats	CFA Trinitat Vella	66,3%	29,8%	3,9%
	CFA Torrent d'en Melis	27,2%	67,2%	5,6%
	CFA Palau de Mar	27,2%	70,9%	2,0%
	CFA La Pau	17,8%	72,0%	10,2%
	CFA Rius i Taulet	32,3%	64,6%	3,1%
	CFA Barceloneta	32,0%	63,9%	4,1%
	CFA Can Batlló	0,0%	0,0%	100,0%
Centres Mixtos	CFA Barri Gòtic	57,7%	36,2%	6,1%
	AFA Ciutat Meridiana	46,6%	53,4%	0,0%
	AFA Bon Pastor	46,1%	53,9%	0,0%
	CFA Madrid	45,4%	48,7%	5,9%
	CFA Sant Raimon de Penyafort	45,4%	51,7%	2,9%
	CFA Prosperitat	36,2%	57,3%	6,5%
	CFA Canyelles	5,8%	48,1%	46,1%
	CFA El Carmel	49,6%	31,0%	19,4%
	CFA Montserrat Roig	47,4%	35,0%	17,5%
	CFA Manuel Sacristán	43,2%	38,5%	18,3%
Centres pluridisciplinaris	CFA La Verneda	43,0%	36,5%	20,5%
	CFA Pegaso	38,7%	34,2%	27,1%
	CFA Maria Rubies	37,2%	21,7%	41,1%
	CFA Pere Calders	36,6%	41,9%	21,6%
	AFA Les Corts	32,3%	44,3%	23,5%
	CFA El Clot	30,0%	34,1%	35,9%
	CFA Freire	29,8%	49,2%	21,1%
	CFA Francesc Layret	27,6%	45,4%	26,9%
	Total BCN públics	36,9%	44,3%	18,7%
	<i>Total Ciutat Vella</i>	<i>40,2%</i>	<i>39,1%</i>	<i>20,6%</i>
	<i>Total Eixample</i>	<i>23,4%</i>	<i>40,6%</i>	<i>36,0%</i>
	<i>Total Sants-Montjuïc</i>	<i>45,4%</i>	<i>51,7%</i>	<i>2,9%</i>
	<i>Total Gràcia</i>	<i>32,3%</i>	<i>64,6%</i>	<i>3,1%</i>
	<i>Total Horta-Guinardó</i>	<i>38,0%</i>	<i>49,8%</i>	<i>12,2%</i>
	<i>Total Nou Barris</i>	<i>34,2%</i>	<i>51,9%</i>	<i>13,8%</i>
	<i>Total Sant Andreu</i>	<i>49,7%</i>	<i>37,4%</i>	<i>12,9%</i>
	<i>Total Sant Martí</i>	<i>36,1%</i>	<i>41,2%</i>	<i>22,7%</i>
	<i>Total Les Corts</i>	<i>32,3%</i>	<i>44,3%</i>	<i>23,5%</i>

Annex 3. Iniciatives i programes de treball coordinat

Nom	Entitats, institucions, organitzacions	Secundària				Ed al llarg de la vida	Ins. Soc. Ed. Lab.	ApS	Districte
		FP	BAT	CFA					
Escoles + Sostenibles	Centres educatius i Ajuntament d	x	x	x					Tots
Pla Jove	Ajuntament de Barcelona	x	x	x					Tots
Barri Camina (l'H)	Esplai, el CFA i la Residència del b	x	x	x			x		Altres municipis
Projecte "ART ALS MURS"	CFA Can Serra, Institut Eduard For	x	x	x			x		Altres municipis
Acompanyem a llegir i escriure	CFA, Centres educatius zona			x			x		Altres municipis
Projecte "CONEGUEM EL PARC DEL	CFA, Centres educatius zona			x			x		Altres municipis
3scolta'm	Cooperativa Reflexes	x	x						2 Eixample
Aprenem en Xarxa, Compartim cor	UAB, CRP, Districte, Consorci	x	x						10 Sant Martí
Aula Oberta	Fundació IPSS, Obra Social "La Cai	x	x	x					8 Nou Barris
COMIC-COLLAGE	Associació educativa XERA, Depa	x	x						10 Sant Martí
Compartir per créixer	Fundació IPSS i Instituts Districte	x	x				x		Diversos
Cosint Records	Fundació IPSS i Escola Arco	x	x				x		2 Eixample
De boca a orella	IES Ernest Lluch, tantagora	x	x						2 Eixample
Diversos programes formatius	Casal de Joves Guineueta	x	x						8 Nou Barris
Espai d'estudi	Casal de Joves Casa Sagnier	x	x						5 Sarrià-Sant Gerv
Espai multimèdia, suport als deuri	Biblioteca Sant Pau-Santa Creu	x	x						1 Ciutat Vella
Joves sense ESO	Ajuntament i centres educatius C	x	x				x		Altres municipis
Mediadors i Tutoria entre iguals	Institut Dr. Puigvert, el Guineuet	x	x						Diversos
Medicaments: quin, quan, com...	UB, Institut Montserrat	x	x	x					5 Sarrià-Sant Gerv
Patis Escolars Oberts al Barri	Centres educatius i Ajuntament d	x	x						Tots
Pla Jov3	Cooperativa Reflexes	x	x						2 Eixample
Porta accés	Fundació SER.GI (GIRONA)	x	x				x		Altres municipis
Projecte "Why Violence"	Connectats, BCN, Consorci, Institi	x	x						10 Sant Martí
Projecte Click	Fundació IReS, 22@Network	x	x						10 Sant Martí
Projecte Jovial	Fundació IPSS, Ajuntament de Bar	x	x	x					9 Sant Andreu
Projectes Bon port	Fundació Mans a les Mans amb s	x	x				x		3 Sants-Montjuïc
Projectes Mar obert	Fundació Mans a les Mans amb s	x	x				x		3 Sants-Montjuïc
Punt de pARTida jove	ARTIXOC i diverses entitats	x	x						3 Sants-Montjuïc
Suport educatiu per a nens i adole	Fundación Adsis	x	x						1 Ciutat Vella
Tastet de cicles formatius	Ajuntament i centres educatius -	x	x				x		Altres municipis
Tècniques d'estudi	Centre de Serveis Socials Porta Vi	x	x						8 Nou Barris
Treballem en xarxa - Sant Andreu -	Serveis Socials, Instituts, centres	x	x	x					9 Sant Andreu
Treballem en xarxa - Sarrià - Sant C	Serveis Socials, Instituts, centres	x	x	x					5 Sarrià-Sant Gerv
Xarxa d'Acompanyament Educatiu	Centres de Serveis Socials Antiga	x	x						2 Eixample
PFI, PACFGM, CONSTRUEIX-TE, SEGC	Fundació Comtal	x					x	x	Altres municipis
Altres projectes i programes	Fundació PRESME (Pro Educació i	x					x		
Assessorament i muntatge d'uller	INS Joan Brossa, Serveis Socials H	x						x	7 Horta-Guinardó
Bones pràctiques ambientals en l	Institut Rubió i Tudurí-Escola de J	x						x	3 Sants-Montjuïc
Cangurs d'arreu del món	Escola Solc Nou	x						x	6 Gràcia
Canvia el clima, no el món	Programa Escoles + Sostenibles, A	x						x	1 Ciutat Vella
COMPEUROPA	Fundació FP, abchumboldt, assoc	x							Tots
Conèixer per canviar: auditoria an	Escola Túrbula (Sant Adrià del Bes	x						x	Altres municipis
Cuidem la Barceloneta	Institut Narcís Monturiol, Prograr	x						x	1 Ciutat Vella
Dona'n una mica	Escola Solc Nou	x						x	6 Gràcia
e-High Quality Training (e-HQT)	Institut Salvador Seguí	x							2 Eixample
Farmaconsells	Escola Solc Nou	x						x	6 Gràcia
Programa FP Dual	Consorci Educació Barcelona, Fun	x							Tots
Green sea	Institut Narcís Monturiol, Prograr	x						x	1 Ciutat Vella
Jornades de l'FP	Institut Miquel Tarradell	x							1 Ciutat Vella
Llavors pel canvi	Pla de Transició al Treball Mira-Sc	x						x	Altres municipis
Parla Laila	Escola ARCO	x						x	2 Eixample

Per canviar el món, actua al teu barri	Institut Menedez de Pelayo, Save t	x	x	x	5 Sarrià-Sant Gerv.
Projecte Calidoscopi	Escola ARCO, el mirador, xarxa an	x			2 Eixample
Projecte Seguir	Fundació PRESME (Pro Educació i S	x		x	1 Ciutat Vella
ProPV: Projecte de Vida Professional	Fundació FP, entre d'altres	x			Tots
Taula Sectorial Formació Professional	Fundació FP, entre d'altres	x			Tots
Aprenem tots en l'intercanvi	Fundació Hospitalitat		x	x	Eixample
CO Espai Socioeducatiu	Aula Oberta Associació Educativa Integral del		x		1 Ciutat Vella
Imagina't Barcelona	Institut Montjuïc i l'Institut Barce		x		Diversos
Programa pedagògic Ateneus de F	Institut Consell de Cent, Ateneu d		x		4 Les Corts
Projecte "Alternativa 10"	IES Bernat Metge, CET, entitat, oci		x	x	10 Sant Martí
Projecte Filma	Connectats, Institut Dr. Puigvert,		x		10 Sant Martí
Projecte Gravitations Peu a Fora	Institut Consell de Cent & Fundac		x		3 Sants-Montjuïc
Acollida, mediació, formació i part	Eicascantic			x x	1 Ciutat Vella
Acollida, mediació, formació i part	Xarxa 9 Barris Acull			x x	8 Nou Barris
Associació de Dones Ciberdona	Casal de Barri Cardener			x	6 Gràcia
Banc dels Temps	Districtes			x	Tots
Compartint experiència i memòria	UB & Programa de Gent Gran Sant			x	3 Sants-Montjuïc
Consum agroecològic	Grups i cooperatives de consum a			x	Tots
Coral de Gent Gran. Aula de Cant	Casal de Barri Espai Putxet			x	5 Sarrià-Sant Gerv.
Xarxa de Consum Solidari				x	Tots
Curs de Llengua	Caritas			x	Tots
Cursos formació i ocupacionals	Bona Voluntat en Acció			x x	5 Sarrià-Sant Gerv.
Viure sense violència	Tamaia, Coop57, Ca la Dona, Cent			x x	1 Ciutat Vella
Cursos, formació i xerrades divers	EdPAC			x x	1 Ciutat Vella
Cursos, formació i xerrades divers	APOSTA			x x	3 Sants-Montjuïc
Diversos programes	CONEX			x	Diversos
Entre Llengües: Grups de conversa	Casal de Barri Can Portabella			x	9 Sant Andreu
Espai Aquí t'escoltem	Intercanviador - Espai Jove Garcil			x	10 Sant Martí
Formació per a l'ocupació	In via, empreses (?)			x x	10 Sant Martí
Grup de Bàsquet per Persones Ad	Casal de Barri Congrés-Indians			x	9 Sant Andreu
Horts comunitaris				x	8 Nou Barris
Informàtica per a avis i àvies	Cor de Maria Sabastida			x	8 Nou Barris
Injove	Servei Solidari, Fons Social Europe			x x	1 Ciutat Vella
Intergrups Temàtics	Intercanviador - Espai Jove Garcil			x	10 Sant Martí
Itineraris individualitzats	In via			x x	10 Sant Martí
Itineraris per la ocupabilitat	Servei Solidari, Xarxa Laboral del			x x	1 Ciutat Vella
La cançó més bonica	Fundació IPSS			x	10 Sant Martí
Mayores Apptivados	Fundació Esplai, Xarxa connecta,			x	10 Sant Martí
Memòria Activa de la Gent Gran	Casal Gent Gran, Fundación Espla			x	10 Sant Martí
Oferta formativa diversa	Lluïsos de Gràcia			x	6 Gràcia
Pica pica de llengües	Intercanviador - Espai Jove Garcil			x	10 Sant Martí
Projecte Itaka	Servei Solidari, Fundació Tot Rava			x x	1 Ciutat Vella
Projecte Radars				x	Diversos
REFLEXIONART	Institut Poeta Maragall & Museu			x	1 Ciutat Vella
Relats de vida de la gent gran	Barceloneta			x	1 Ciutat Vella
SERVEI D'ORIENTACIÓ FORMATIU I L	Associació Salut i Família			x x	1 Ciutat Vella
Software Lliure	Ateneu La Bòbila-Porta			x	8 Nou Barris
Tallers Pròpolis	Intercanviador - Espai Jove Garcil			x	10 Sant Martí
Tasta'm	Servei Solidari			x x	1 Ciutat Vella
TEB: Busca't la vida	Servei Solidari, Fundació Tot Rava			x x	1 Ciutat Vella
Xarxa d'intercanvi de coneixements				x	Tots
Xarxa Laboral del Casc Antic	Barcelona Activa, Eica, Fundació E			x	1 Ciutat Vella
50x20	Escola Bressol L'Aqueducte, CEIP I			x	8 Nou Barris
Accions formatives i d'acompanya	Fundació Ared			x	10 Sant Martí
Acompanyament a adolescents	PES Cruïlla			x	8 Nou Barris
Atenció a d'altres col·lectius vulne	Creu Roja			x	Diversos
Barri Espai de Convivència	Federació d'Associacions de Veïn				Tots
Biblioteca vivientes	ACATHI			x	2 Eixample
Centre convivim	Fundació Viarany			x	10 Sant Martí
Centres lúdics, educatius i project	Creu Roja			x	Diversos
Dispositivos de inserción laboral y	Fundació Adsis i Generalitat				1 Ciutat Vella
Diversos programes formatius	Associació Can Ensenya			x	8 Nou Barris
Diversos programes formatius	Itaca (L'Hospitalet)			x	Altres municipis
Diversos programes formatius	Fundació Marianao (Sant Boi)			x	Altres municipis

Diversos programes formatius	Mar de Niebla		x	Altres municipis
Diversos programes formatius	Gazteleku		x	Altres municipis
Diversos programes formatius	Ateneu L'Harmonia		x x	9 Sant Andreu
Eskala	Fundació Surt		x	1 Ciutat Vella
Treball educatiu i comunitari en xarxes	TEB, Tot Raval, Franja, APC Educació		x	1 Ciutat Vella
Formació i inserció laboral	Fundació Soñar Despierto		x	4 Les Corts
Formació Ocupacional	Fundació ARED		x	10 Sant Martí
Formació per a joves	Impulsem, IES, Consorci d'Educació		x	1 Ciutat Vella
Fotografía con los vecinos y vecinas	Associació educativa XERA			10 Sant Martí
IDG La Mina	Fundació Surt		x	1 Ciutat Vella
Impulsa't	Formació i treball (Sant Adrià)		x	Altres municipis
InOut, InJove	FEMAREC		x	Diversos
Intervenció de Joves al Carrer	Fundació Adsis i Ajuntament BCN			1 Ciutat Vella
ITI: Itinerari personal d'assessoria	Fundació Surt		x	1 Ciutat Vella
Itineraris d'Acompanyament Individual	FEMAREC, Incorpora "La Caixa"		x	10 Sant Martí
Itinere Jove	Espai Jove Les Basses, Fundació Jove		x	8 Nou Barris
Joves amb futur	AEIRAVAL		x	1 Ciutat Vella
Mentoria Social	Fundesplai, Cambra de Comerç de Barcelona		x	Altres municipis
Mira't	Fundació Surt		x	1 Ciutat Vella
Moebius Capital Humà	Fundació gentis		x	Altres municipis
Plataforma Educativa	10 entitats d'iniciativa social i educativa		x	
Mon Barri	La Formiga		x	3 Sants-Montjuïc
Mou-te	PES Cruïlla		x	8 Nou Barris
MURAL DE FOTOS EN PALAU ALÓS	Associació educativa XERA			1 Ciutat Vella
Obrint Portes	Fundació Surt		x	1 Ciutat Vella
Oferta formativa diversa	Trinijove		x	8 Nou Barris
Oportunitat jove	Fundesplai		x	Altres municipis
PDA Bullying	SEER, Save the children, entre d'altres		x	Diversos
Posa't guapa – la Mina	Fundació Surt		x	1 Ciutat Vella
Procés integral d'empoderament i participació	Fundació Surt		x	1 Ciutat Vella
Programa Annisa			x	10 Sant Martí
Programa Dedeu a una	Espai Jove Les Basses o Centre Cívic		x	Diversos
Programa infància i adolescència	Bayt al Thaqafa		x	1 Ciutat Vella
Servei de Formació Professional i Certificació	Fundació gentis		x	10 Sant Martí
Programes d'inserció laboral	ABD - Associació Benestar i Desenvolupament		x	3 Sants-Montjuïc
Projecte PASSWORK	Fundació Adsis, Fundació Exit, Geometria			1 Ciutat Vella
Projecte Torna-hi	RODES		x	Altres municipis
Projecte Trampolí	Associació Ubuntu, EAP, Escola, Centre Cívic		x	8 Nou Barris
Sants Activa't	ABD - Associació Benestar i Desenvolupament		x	3 Sants-Montjuïc
Servei d'Inserció Laboral, Incorporació	Fundació Els Tres Turons		x	7 Horta-Guinardó
Servei de Rehabilitació Comunitària	Fundació Els Tres Turons		x	7 Horta-Guinardó
Suport a la formació i l'autonomia	Casal dels Infants		x	1 Ciutat Vella
Suport al Reagrupament familiar i social	Associació Enxarxa (Pla Comunitària)		x	Diversos
Taller de Rimes	TEB		x	1 Ciutat Vella
Temps per a tu, temps per a mi	Fundació IPSS, ASSIS centre d'acollida	x	x	5 Sarrià-Sant Gervasi
Tresca Jove	Fundesplai, Cambra de Comerç de Barcelona		x	Altres municipis
Triatló per la Inserció	Associació Superacció		x	10 Sant Martí
Projecte Tastet d'Oficis	Comissió d'Inserció Sociolaboral			8 Nou Barris
Les àvies i els avis escriuen contes	Associació Nou Hortizó		x	7 Horta-Guinardó
Aprendre amb la gent gran	Ajuntament de Barcelona, 5 escoles		x	5 Sarrià-Sant Gervasi
Serveis Orientació	Intermedia (Fundació IReS, Fundació		x	
NORAI. Projecte Cultural i de Respostes	Fundació Tot Raval (60 associacions)		x	1 Ciutat Vella
CRID	CRID		x x	Tots
Basket Beat			x x	Tots
Smart Barris			x x	Diversos
Cabal Musical	Taller de músics, Ajuntament BCN		x x	Diversos
La vellesa dels barris	càmeres i acció		x x	Diversos
"Envellim actives, Envellim plegades"	càmeres i acció		x x	Diversos
Programa de desenvolupament d'habilitats parentals per a famílies			x x	Diversos
PROJECTE ESFORSA'T			x x	Franja Besòs
Vincular X educar. Transformant les condicions d'educabilitat en la ciutat			x x	
Grup de creixement personal per a dones dels PIAD			x x	
Grup de suport educatiu a pares i mares	Centre de Serveis Socials de Sarrià		x x	Sarrià-Sant Gervasi
Respostes a les crisis. Més enllà dels "homes al sol"			x x	